

HØGSKOLEN
I BERGEN

BERGEN UNIVERSITY COLLEGE

De definerende ressursene

Betydningen av sted i ungdommers diskusjoner om oljeboring i Lofoten,
Vesterålen og Senja

The defining resources

The meaning of place in young peoples' discussions concerning oil in Lofoten,
Vesterålen and Senja

Ole Kristian Hole

Master i samfunnsfagdidaktikk

Avdeling for lærerutdanning

Høgskolen i Bergen

15.05.2015

Sammendrag

I de siste tiårene har det vært en diskusjon om kystområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe) skal åpnes for oljeutvinning. Områdene kan ha store oljeressurser, men samtidig er de levestruktur til store fiskebestander som lokalbefolkningen har levd av i hundrevis av år. Oljenæringen kan utvikle stedene, noe flere mener det er behov for, men det er risikabelt, fordi oljenæringen kan ødelegge naturen og det lokalbefolkningen allerede har.

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan ungdommer i Lofoten og Bergen diskuterer oljeboring i LoVeSe. Oppgaven vil vise forskjellen mellom å oppleve stedet på avstand og å oppleve stedet fra innsiden. For ungdommene i Lofoten er stedet en del av deres identitet.

Forskjellen viser seg i hvordan «for» og «mot» oljeboring er konstituert. I Lofoten er ikke dette en enkel dualisme, da ungdommene vil bevare naturen og utvikle stedet på samme tid. Vi ser også at ungdommene i Lofoten ikke bare opplever en tilhørighet til det lokale stedet, men også til Nord-Norge og Norge. De ulike geografiske nivåene gir ulike forståelsesrammer for saken, der Nord-Norge oppleves i kontrast til maktsentrum, og Norge oppleves som en oljenasjon. Diskusjonen bærer slik preg av å være en forhandling om å definere felles stedsidentiteter, og et felles «vi». Saken berører ikke ungdommene i Bergen på samme måte. Vi ser også en forskjell i hvem som oppfattes som aktører i saken. Turismen er kun en aktør i diskusjonene i Lofoten.

Abstract

The last few decades have seen discussions concerning opening the coastal areas outside Lofoten, Vesterålen and Senja (LoVeSe) in Northern Norway for oil exploitation. The areas may have considerable oil reserves, but it is at the same time the most important spawning area for great fishing stocks that has been the livelihood for the locals for hundreds of years. The oil industry may develop local settlements and places, as many think is necessary, but it is risky, since oil extraction may be hazardous for the nature and consequently the locals' home place.

In this thesis, I have researched how high school pupils in Lofoten and Bergen discuss oil extraction in LoVeSe. The thesis illustrates that there is a difference in experiencing the place from a distance, and experiencing it from the inside. For the youth in Lofoten the place is a part of their identity.

The difference shows itself in how «for» and «against» oil exploitation is constituted. This is not a simple dualism in Lofoten as the teenagers both want to take care of the nature, but also develop the place at the same time. We can also see that the teenagers in Lofoten do not only identify with the local place, but also Northern Norway and Norway as well. The different levels of geographical scale sets different frameworks of understanding. Northern Norway as a contrast to the central government, and Norway as an oil nation. This makes the discussions about defining their common place identities, and a common “we”. The case does not have the same effect on the teenagers in Bergen. We can also see a difference in who is considered as agents in the case. Tourism is only considered an agent in the discussions in Lofoten.

Takk

Takk til informanter og hjelpsomme lærere i Lofoten og i Bergen.

Takk til medstudenter og tilsatte ved samfunnsfagsseksjonen på avdeling for lærerutdanning på Høgskolen i Bergen.

Takk til Kjellrun Hiis Hauge for spennende samtaler om elevers diskusjoner om oljeboring i Lofoten.

Spesielt takk til min veileder Erlend Eidsvik som har kommet med gode og konstruktive tilbakemeldinger gjennom arbeidet.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Abstract	2
Takk.....	3
1. Innledning.....	7
1.1 Å ta del i «Oljeeventyret».....	7
1.2 Problemstilling.....	8
1.3 Tidligere forskning	9
1.4 Struktur	10
Del 1: Teori, metode og kontekst	
2. Teoretisk ramme.....	11
2.1 Sted	11
Hva er sted?.....	11
Relasjonelt stedsbegrep	12
Stedsidentitet	15
Problemstillingen forstått med stedsteori	16
2.2 Avklaring om «Scale»/geografiske nivå.....	17
2.3 Sentrum og periferi	18
3. Den nordnorske stedsidentiteten	19
3.1 Forholdet til sør	20
Nordlendingens betydningsfulle andre: Søringene	23
3.2 Forholdet til naturen	25
4. Forskningsdesign og metode.....	27
4.1 Kvantitative Data	27
Samfunnsveven: Skolevalgsundersøkelser	27
Bruk av elevundersøkelsene.....	28
4.2 Kvalitative Data	29

Forskningsdesign – en sammenlignende casestudie	29
Casene som undersøkes: Diskusjoner i Lofoten og Bergen	30
Fokusgruppeintervju.....	31
Valg av informanter	34
Fokusgruppeintervjuene i praksis.....	35
Koding av intervjuene	36
Del 2: Funn, analyse og drøfting	
5. For eller mot olje- og gassutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja.....	38
5.1 Kvantitative data fra NSD elevundersøkelsen.....	38
5.2 Kvalitative data fra fokusgruppeintervjuer	41
Konsekvensutredning	45
Er elevene for eller mot oljeboring?.....	47
Hvorfor er elevene i Lofoten «for» og «mot»?	49
6. Å være fra et eller flere sted (utenfor sentrum).....	50
6.1 Kvantitative data fra NSD elevundersøkelsen.....	51
6.2 Kvalitative data fra fokusgruppeintervjuer.....	53
Å diskutere med ulike geografiske nivåer og stedsidentiteter.....	53
Nordnorsk stedsidentitet.....	62
7. Likheter og ulikheter i «sense of place».....	72
7.1 Bergenselevne om Lofoten og befolkningen «der oppe»	72
7.2 Bergenselever og lokalt selvstyre	75
7.3 Aktøren som forsvant: Turismen.....	82
8. Oppsummerende drøfting og konklusjon	85
8.1 Hva er for og mot oljeboring?	85
8.2 Hybride stedsidentiteter i en sak på flere geografiske nivå	88
8.3 Variasjoner i forståelse av «locale».....	90
8.4 Konklusjon.....	91

9. Referanser.....	94
10. Vedlegg	98
Vedlegg 1: Forenklede informantprofiler.....	98
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	99

Figurer, bilder og tabeller

Tabell 1: Oversikt over fokusgruppeintervjuer.	37
Tabell 2: Elever i utvalgte fylker om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen.	39
Tabell 3: Elever i Vågan om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen.	40
Tabell 4: Elever i Bergen om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen.	41
Tabell 5: Elever i Bergen og Vågan om sentralmyndighetene i Oslo.	52
Figur 1: Elever i Norge om sentralmyndighetene i Oslo.	51
Figur 2: Kommunikasjon mellom hybride stedsidentiteter.	61
Bilde 1: Tagging i Lofoten.	26

1. Innledning

1.1 Å ta del i «Oljeeventyret»

Siden oppdagelsen av Ekofiskfeltet i 1969 og utvinning av olje fra 1971, har vi opplevd stor økonomisk vekst i Norge. I slutten av 1960 årene lå Norge 10 % under gjennomsnittlig levestandard i OECD-landene. 30 år senere lå levestandarden 25% høyere enn snittet i OECD. I 2011 sto petroleumsnæringen alene for rundt 20 % av landets økonomiske vekst, og utgjorde 50 % av eksporten (Angell, 2010). Fremveksten av petroleumsnæringen i Norge blir ofte fremstilt som et eventyr av de mest entusiastiske. Norge fremstår slik som den fattige Askeladden, som gjør smarte valg og oppnår stor rikdom. Statoil selv refererer også til eventyrene og mytologi når de navngir olje- og gassfelt.

Siden funnene i Nordsjøen viste seg lønnsomme har interessen for å åpne flere felt nordover på norsk kontinentalsokkel økt. Allerede i 1969 ble det gjort seismiske undersøkelser nord for den 62. breddegrad, men utvinningen skjedde først i 1980. Kristiansund, Harstad, Tromsø og Hammerfest ble byene som fikk økt aktivitet i tilknytning til utvidingen av leteområdene (Kindingstad, 2002). «Kronen på verket, selve eventyrprinsessen Snøhvit, ble funnet sommeren 1984» (Kindingstad, 2002, s. 268). Utvinningen av gassfeltet Snøhvit lot likevel vente på seg på grunn av teknologiske utfordringer om ilandføring. «Som sin berømte eventyrsøster sov også Snøhvit i nord» (Kindingstad, 2002, s. 271). Først over 20 år senere, i 2007, ble den første ilandføringen på Melkøya utenfor Hammerfest gjort (Angell, 2010, Statoil, 2015).

I Hammerfest rapporteres det om Klondyke stemning etter utbyggingen av Snøhvitfeltet i Barentshavet. *Stat & Styring* (Bjørnå, 2006) har intervjuet Alf K. Jacobsen, mannen som «har æren av å være ordfører i Hammerfest», som bare har godt å melde om utbyggingen: Folketallet har økt med 400 innbyggere på 4 år, og mange av dem er unge, så fødselsraten går opp. Kommunen har 60-70 nyetablerte bedrifter, og kommunen har gått fra Robek-lista til et solid overskudd. Overskuddet skal brukes på skoler, kulturhus, og opprustning av boligfelt. Hammerfest nyter også godt av et økt kommunikasjonstilbud med flere flyavganger, hurtigbåt og bussforbindelse til Alta. *Stat & Styring* spør om ordføreren har vært i kontakt med andre kommuner som har opplevd et slik «oljeeventyr». Ordføreren svarer at de har vært i kontakt med både næringslivet «sørpå» og Stavanger.

I Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe) er situasjonen en annen. Fra 1990 til 2010 har LoVeSe hatt negativ befolkningsutvikling. I perioden har folketallet sunket med 4375 personer, som

tilsvarende en nedgang på 5,7 %. Til sammenligning vokste folketallet i Norge med 14,8 % i samme periode. Området har også svakere vekst enn resten av Nord-Norge. Prognosene viser at regionen vil oppleve svak vekst om det ikke skjer store strukturelle endringer. Demografiske data viser også endringer i befolkningssammensetningen. Den eldre befolkningen vokser raskere i LoVeSe enn i resten av landet, og dette vil ha konsekvenser for arbeidsstyrken og fertilitet. Befolkningen ligger på landsgjennomsnittet i antall personer med videregående utdanning, men under i personer med høgskole- og universitetsutdanning. Dette henger sammen med næringsstrukturen som gir lav tilgang til kompetansejobber i privat sektor og et høyt innslag av industribedrifter (Buillvåg et al., 2012). Eikeland og Nilsen (2007) bemerker at Finnmark hadde tilsvarende utviklingstrekk før utbyggingen av Snøhvitfeltet.

Om havområdene utenfor LoVeSe skal åpnes for oljeutvinning har vært en het debatt i mange år. «Klondyke» i Hammerfest kan virke fristende for mange i LoVeSe, for å gjøre strukturelle endringer som kan snu den nedadgående kurven. Men LoVeSe er et annet sted, en annen tid og en annen kontekst.

De kystnære områdene utenfor LoVeSe har stort potensiale for petroleumsressurser som kan gi betydelige økonomiske ringvirkninger (Sande, 2013). Statoil beskriver områdene som «de mest lovende leteområdene på norsk sokkel, som ennå ikke er åpnet» (Statoil, 2014). Saken får likevel mye oppmerksomhet av en annen grunn: Områdene utenfor LoVeSe er spesielt sårbare havområder. «Konsekvensutredninger, seismikkskyting og oljeboring foregår i de mest produktive havområdene for fiskeri i verden» (Sande, 2013, s. 12). Motstanderne mener at vi ikke kan åpne for oljeboring i disse havområdene, og flere mener at områdene må vernes som verdensarvsted i UNESCO (Sande, 2013). I tillegg står vi ved et veivalg om vi skal arbeide mot en bærekraftig fremtid. For å nå dette målet må vi redusere utslippene av klimagasser (United Nations, 2014). Eikeland og Nilsen (2007) er sikre på at Statoil, selv om de har signalisert de i større grad vil konsentrere seg om internasjonale forhold, vil opprettholde et intensivt press mot det politiske systemet om å åpne områdene utenfor LoVeSe.

1.2 Problemstilling

Sigbjørn Aanes, tidligere informasjonsdirektør i Oljeindustriens Landsforening, sa på SAMPOL-konferansen i 2009 at «den største aktøren på norsk sokkel er det norske folk» (Grindheim, 2009). Dette er et godt poeng siden den norske velferdsstaten i så stor grad er tjent med inntekter fra petroleumsnæringen. Alle norske statsborgere er slik profitører på

petroleumsutvinningen på norsk sokkel. I hvilken grad befolkningen kan påvirke norsk petroleumsnæring er en annen sak, men sitatet hentyder at befolkningen, som aktør på norsk sokkel, har noe de skulle sagt.

I denne oppgaven har jeg studert ungdommers diskusjoner om petroleumsutvinning i LoVeSe. Jeg har valgt å se spesielt på hvilken rolle stedet spiller i disse diskusjonene. Flere av argumentene i diskusjonen handler om hvordan oljeutvinning ikke passer inn i det lokale stedet. Som tidligere nevnt er det blant de mest produktive havområdene for fiskeri i verden (Sande, 2013, s. 12). Thuen (2003, s. 17) argumenterer for at man ikke bare må spørre hva stedet er, men for hvem og i hvilke sammenhenger. Jeg skal se nærmere på hvordan ungdommer i Bergen og Lofoten opplever LoVeSe som sted, og hva dette har å si for hvordan de diskuterer saken om oljeboring. Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er:

Hvordan opplever ungdommer i Bergen og Lofoten LoVeSe som sted, og hva har dette å si for deres diskusjoner om oljeboring?

Jeg har formulert to utdypende underproblemstillinger:

- *Hva betyr opplevelsen av stedet for meningsinnholdet i "for" og "mot" oljeboring?*
- *Hvilken betydning har det å komme fra, eller å ha en tilhørighet til, LoVeSe?*

1.3 Tidligere forskning

Ungdom i Lofotens diskusjoner om oljeboring i LoVeSe har blitt forsket på tidligere av forskningsgruppa for kritisk demokratisk danning ved Høgskolen i Bergen. Dette er et tverrfaglig samarbeid der Kjellrun Hiis Hauge har vært prosjektleder. I prosjektet har de organisert flere klasseromdiskusjoner om samfunnsaktuelle temaer fra lokalmiljøet og media. I Lofoten var disse diskusjonene i to ungdomsskoleklasser. Å studere hvordan elevene utvikler kritisk kompetanse har vært blant målene til gruppen. Gruppen samarbeider med forskningsmiljø fra andre land i prosjektet «Lived Democracy and Risk Discussions in Classroom» (LiDRiC) (Hauge, 2014). Det er ikke utgitt noen publikasjoner om klasseromdiskusjonene i Lofoten ennå, men jeg har fått et innblikk i arbeidet gjennom flere samtaler med prosjektlederen, og et forskningsseminar. Selv om jeg har fått muligheten til å bruke data fra LiDRiC-prosjektet, har jeg valgt å samle inn data til denne oppgaven selv.

1.4 Struktur

Oppgaven er strukturert i to deler. Del 1 inneholder teori, metode og kontekst:

I kapittel 2 «Teoretisk ramme», vil jeg presentere teorier som brukes for å tolke og analysere funnene. Teorier om «place» er viktigst i denne delen, men den inneholder også teoretisk presentasjon og diskusjon om sentrum og periferi, og geografiske nivå.

I kapittel 3 «Den nordnorske stedsidentiteten» skal jeg se nærmere på hvordan Nord-Norge og nordlendingen har blitt forstått. *Nordnorsk kulturhistorie* blir brukt her, som har vært en viktig aktør i å definere det nordnorske. Hvilken plass naturen og forholdet til Sør-Norge har i den nordnorske identiteten, har blitt valgt ut som spesielt sentralt for å svare på problemstillingen.

I kapittel 4 «Forskningsdesign og metode» vil jeg presentere forskningsdesignet og gjøre rede for de metodiske valgene jeg har tatt.

Del 2 av oppgaven inneholder funn, analyse og drøfting. I denne delen har jeg trukket frem funnene fra egen datainnsamling og sekundær data. Analyse og tolking vil komme frem i hvert av kapitlene, og en sluttdrøfting vil bli gjort til slutt.

I kapittel 5 «For eller mot olje- og gassutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja» vil jeg se på hva besvarelsene «for» og «mot» betyr i diskusjonene om oljeboring. Funnene viser at det her er en forskjell mellom elevene i Lofoten og elevene i Bergen.

I kapittel 6 «Å være fra et eller flere sted (utenfor sentrum)» vil jeg gå enda nærmere inn i stedets betydning. Hvordan lofotelevne identifiserer seg med flere geografiske nivå av sted er viktig her. I diskusjonen kan de ulike nivåene av stedsidentitet komme i konflikt, da de bærer med seg ulike identitetsmarkører. I argumentene appellerer enkelte av elevene til hensiktsmessige sider ved andre elevens stedsidentitet. Stedsidentiteten setter også rammer for forståelsen av saken. Med en nordnorsk stedsidentitet blir et konfliktforhold til sør mer tydelig.

I kapittel 7 «Likheter og ulikheter i «sense of place»» er fokuset på skillet mellom å oppleve LoVeSe fra innsiden og å oppleve LoVeSe på avstand. Dette kapitlet diskuterer hvordan bergenselevne opplever LoVeSe, og hvordan de forstår «locale» på en annen måte.

Kapittel 8 er en sluttdrøfting av funnene. Denne drøftingen avsluttes i en konklusjon som svarer på problemstillingen.

DEL 1: TEORI, METODE OG KONTEKST

2. Teoretisk ramme

I problemstillingen er stedet helt sentralt. Dette kapitlet vil starte med teorier om «place», eller sted, som er en relevant forståelsesramme for analysen av ungdommenes diskusjoner. Stedsteori brukes både for å forklare objektive egenskaper ved sted, og sted som subjektiv opplevelse. Teorien gir slik en forståelse og et begrepsapparat for å forklare både informantenes forståelser og opplevelser av sted. Flere av argumentene i saken om oljeboring i LoVeSe kan også forklares med stedsteori. Stedet saken gjelder er sentralt i diskusjonen. Videre vil vi se nærmere på «scale», eller geografiske nivå. Teorien her viser hvordan bruk av geografisk nivå har en betydning utover det rent språklige. Til slutt vil begrepene sentrum og periferi forklares. Funnene viser at det oppleves et sentrum – periferi forhold mellom Nord-Norge og Sør-Norge.

2.1 Sted

Hva er sted?

Sted, eller «place» på engelsk, er et begrep som ofte blir brukt i dagligtalen uten at det blir gjort noen nevneverdige refleksjoner om hva sted egentlig er. I dagligtalen kan vi snakke om vår egen leilighet som et sted, vi kan si at Trondheim er et sted i Norge, og at Jorda er et sted i verdensrommet. Vi kan bruke synonymmer som plass, for eksempel i betydningen «å bli satt på plass», vi kan være på rett sted til rett tid, og vi kan ha en vara som sitter i vårt sted i kommunestyret. Sted er ikke en spesialisert fagterminologi og begrepet brukes som en selvfølgelighet i dagligtalen (Berg, Dale, Førde & Kramvig, 2013, Cresswell, 2004).

I geografifaget er stedet derimot en av fagets mest komplekse ideer (Castree, 2009, s. 153). Gjennom historien har det vært ulike meninger om hvordan dette begrepet skal forstås. Det har også vært uenigheter om hvilken betydning stedet egentlig har (Berg et al., 2013, Castree, 2009). Siden 1990-tallet har sted blitt sett på som viktig og stedsbegrepet har vært et sentralt i samfunnsvitenskap og humaniora (Berg et al., 2013).

Den enkleste og vanligste forklaringen på et sted er at det er en plassering med mening. Sted står da til forskjell fra rommet («space»), som er mellom stedene. Rommet gir ikke mening for oss på samme måte som stedet. Rommet er udefinerbart og ukjent (Cresswell, 2004, s.7). Yi-Fu Tuan mener at sted og rom er avhengig av hverandre i en definisjon:

What begins as undifferentiated space becomes place as we get to know it better and endow it with value.... The ideas 'space' and 'place' require each other for definition. From the security and stability of place we are aware of the openness, freedom, and threat of space, and vica versa. Furthermore, if we think of space as that which allows movement, then place is pause; each pause in movement makes it possible for location to be transformed into place. (Tuan, 1977, s. 6)

Harvey argumenterer at «Place, in whatever guise, is like space and time, a social construct» (Harvey, 1996, s. 293). Sted varer dermed ikke evig, og omdanningen av rom til sted gjelder en avgrenset tidsperiode (Harvey, 1996). Mennesket er viktig i denne forståelsen av sted. Det er menneskene som opplever mening med plasseringene, og slik gjør rom om til sted. Stedet eksisterer som en kollektiv forestilling (Thuen, 2003, s. 12).

I 1987 formulerte den politiske geografen John Agnew en mye brukt forståelse av sted. Han identifiserte tre fundamentale aspekter som er viktig for å forklare sted som en meningsfull plassering. Disse tre aspektene er «location», «locale» og «sense of place». «Location» er stedets plassering. Plasseringen kan være konstant i den forstand at det er på samme sted på jordkloden, og den kan være i bevegelse, som eksempelvis broen på et skip. «Locale» er hvordan stedet er utformet som en kontekst for sosial praksis. Dette er den fysiske utformingen av stedet og hvordan den har en betydning for hvordan man lever i det. I Lofoten kan vi eksempelvis se at havet og havressursene har en betydning for livet til befolkningen. «Sense of place» er den subjektive opplevelsen og den følelsesmessige tilknytningen man har til et sted. (Berg et al., 2013, Castree, 2009, Cresswell, 2004). De tre forståelsene av sted må sees på som komplementære fremfor konkurrerende. Skillelinjene mellom forståelsene er ikke alltid klare, så de kan noen ganger flyte over i hverandre. Hvilket aspekt man tar utgangspunkt i avhenger av hvilke spørsmål man vil svare på (Berg et al., 2013, s. 13).

Relasjonelt stedsbegrep

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i et relasjonelt stedsbegrep. Begrepet, som på tidlig 1990-tallet ble lansert av Doreen Massey, har i moderne tid dominert debatten om stedsbegrepet. Med det relasjonelle stedsbegrepet ser man steder som åpne, dynamiske og

gjensidig avhengige. Steder er altså ikke konstante, men alltid i endring i møte med andre steder, og ved endringer i natur og landskap. Menneskene er sentrale i denne forståelsen. Menneskene er med på å konstruere, endre og opprettholde sted, samtidig som stedet og landskapet er medaktører i det sosiokulturelle livet til menneskene. Menneskene og stedene er på denne måten gjensidig konstituerende. (Massey, 2005, Berg et al., 2013, s. 15-16). Stedet vi til daglig oppholder oss i er viktig for våre liv. Selv om globaliseringen har knyttet verden mer sammen, oppholder de fleste seg innenfor et område på noen få kvadratkilometer til daglig. Spesielt barn og eldre er ofte enda mer stedbundne. Stedet, som ramme i våre liv, er dermed viktig for hvem vi er (Castree, 2009).

I 2009 drøftet Castree (2009) de tre fundamentale aspektene ved sted som Agnew lanserte 22 år tidligere. Han så Agnews tre fundamentale aspekter fortsatt som relevante, men han argumenterte for at man bør videreutvikle forståelsen. Behovet for en fornying av stedsbegrepet kom som et svar på påstanden om at globaliseringen visker ut lokale forskjeller, og at steder vil bli mer like og mindre betydelige. Den tidligere stedsforståelsen, der verden ble sett på som en mosaikk av avgrensede steder, ble slik utdatert siden den ikke viste hvordan steder påvirker hverandre. Castree (2009) argumenterte for at steder må sees på som «switching points» heller enn en mosaikk. Et sted må forstås som en del av et større nettverk av steder som det interagerer med. «Location» er dermed ikke bare stedets plassering på landjorda, men også dets plassering i flere nettverk (Castree, 2009). Om vi ser på LoVeSe kan vi se at stedene er i et nettverk for fiskeri. Et fiskemottak på Andøya kan slik ha eiere i Ålesund, arbeidere fra Estland, fiskere fra Finnmark, maskiner fra Tyskland, og salt fra Portugal som er importert gjennom importører i Harstad. Bare gjennom dette fiskemottaket kan man dermed se en rekke forbindelser med andre steder. Castree (2009) argumenterer at dette gjør steder verdt å studere: De er sammenbundet fordi de er ulike. Andøya, som ligger sentralt til et fiskefelt, har ikke produksjon av spesialiserte maskiner, så stedet kobles til et sted i Tyskland der de produserer de aktuelle varene. LoVeSe er også i et nettverk for turisme. Her kan eksempel markedsføring utarbeides i Oslo, mens Hurtigruten går innom et nettverk av steder fra Bergen til Kirkenes. Om områdene åpnes for oljeboring vil stedene bli koblet til et annet nettverk. Stedets «location» må dermed sees i en større sammenheng av hvordan det materielle henger sammen. «Location» er på denne måten noe mer enn koordinater.

Mens «Location» handler om objektive kvaliteter ved stedet handler «Sense of place» om det subjektive ved stedet. Menneskets følelser, tanker og tolkninger av stedet er altså det sentrale analysemomentet. Siden «sense of place» er subjektivt er det viktig å bemerke at det ikke finnes

bare én opplevelse av sted, men flere (Castree, 2009). Et eksempel kan være når en turist besøker Lofoten. Turisten vil ha en annen «sense of place», enn lokalbefolkningen har. Lokalbefolkningen vil ikke stoppe for å ta bilder av fiskehjeller¹, slik som turistene gjør, for det er ikke spennende og eksotisk for dem. Med lokalbefolkningens «sense of place» er ikke fiskehjellene noe man tenker over. De bare er der. Massey (1997) argumenterer at heller ikke lokalbefolkningen nødvendigvis har lik «sense of place». Befolkningen følger ulike *ruter* gjennom stedet, og har slik en ulik opplevelse av det. En fisker vil følge ulike ruter enn en prest, og deres ruter i hverdagen vil gi dem en ulik «sense of place».

Eksempelet om turisme kan også illustrere hvordan Castree mener vi skal forstå «locale». Globaliseringen vil påvirke stedet og konteksten for det lokale livet, og det lokale livet blir slik påvirket av noe utenfor stedet. Lokale aktører kan være en aktiv part i denne sammenheng, da de kan påvirke og utnytte situasjonen til egen vinning (Castree, 2009). Et eksempel er etterspørsel på verdensmarkedet. I tider der ris gir god avkastning på verdensmarkedet, kan bønder gå bort fra det de tradisjonelt har dyrket for å tjene mer. Lokalsamfunnet endres slik av globale prosesser. Det samme gjelder turisme. Om utenlandske turister ønsker en «autentisk opplevelse» av Lofoten, så undersøker reiselivsnæringen hva turistene mener med «autentiske opplevelser», og lager et tilbud deretter. Siden olje også kan selges på verdensmarkedet vil det naturligvis diskuteres om det heller bør satses på dette enn turisme. I så tilfelle vil «locale» påvirkes av krefter som går utenfor den lokale sfæren.

Sosialantropolog Frøydis Eidheim forklarer godt hva det vil si å være fra et lokalsamfunn i sine studier fra Honningsvåg. Hun bruker ikke begrepet sted her, men det hun skriver viser hvordan stedet man er fra kan være betydningsfullt:

Tilhørighet til lokalsamfunnet oppleves og bekreftes gjennom å kjenne de samme menneskene over tid, le av de samme tingene, forstå saker og hendelser på noenlunde sammen måte, huske de samme tingene, kort sagt, dele en kollektiv kunnskap og kulturell kompetanse. Dette fellesskapet oppleves som egenart og skiller lokale mennesker på mer eller mindre fundamentalt vis fra andre, og da særlig fra «søringen» og «finnan». Tilhørighet til lokalsamfunnet betyr å dele slik overordnet kunnskap og grunnleggende forståelsesmåter om betydningsfulle andre, og å ta den i betraktning i kommunikasjonsforløp selv når de ikke direkte tematiseres. (Eidheim, 1993, s. 48)

¹ Fiskehjell er stativ for å tørke fisk. I Lofoten er det vanlig å se slike utendørs.

Jeg vil bemerke at det Eidheim kaller lokalsamfunnet gjelder her et mindre tettsted, slik som jeg har besøkt i Lofoten. I større urbane steder kan dette være annerledes. Eidheim (1993) bruker Sais klassiske begrep «betydningsfulle andre» om hvordan befolkningen skiller seg selv fra «søringen» og «finnan». Forklart med det relasjonelle stedsbegrepet kan vi se at stedet og befolkningen defineres i forhold til noe annet. Stedet vises her som en møteplass hvor sosial praksis foregår (Massey, 1997), men også hvordan lokalbefolkningen har en annen «sense of place» enn en utenforstående vil ha.

Stedsidentitet

Knyttet til den subjektive opplevelsen av sted, «sense of place», finner vi begrepet stedsidentitet. Stedsidentitet kan forstås på to måter. Den første er stedets identitet, eller «the identity of place». Stedets identitet er slik vi kjenner og opplever et sted. Dette er noe som er foranderlig ved samfunnsendringer eller mer målbevisst gjennom omdømmebygging og stedsmarkedsføring. Den andre forståelsen er hvordan man som individ eller som gruppe identifiserer seg med et sted. Dette kan man også kalle stedsidentifisering eller «identity with place». Hvordan et individ identifiserer seg med sted er ulikt fra person til person siden man kan identifisere seg med ulike kvaliteter ved stedet (Berg & Dale, 2013), og man kan følge forskjellige ruter (Massey, 1997). Som gruppe kan man ha en kollektiv forståelse av sted. Den felles referanserammen er da historien til stedet, og en kollektiv sosial og kulturell biografi (Skogheim & Vestby, 2010). For de som lever på samme sted, på samme tid, er stedet en felles referanserammen for historiene om deres liv. Lokalbefolkningen har slik en rekke «felles erindringer» (Thuen, 2003, s. 13). Vi kan her se hvordan mennesker og steder er gjensidig konstituerende, da menneskene former stedene og stedene former menneskene (Berg et al., 2013). John A. Agnew (2015, s. 27-28) skriver at det er dette som gjør et sted til noe mer enn et objekt. Det fysiske stedet, og hvordan det er ulikt andre steder, påvirker subjektene som identifiserer seg med det. «People have more than just sense of place: additionally, place is written into their very characters» (Castree, 2009, s. 163). Det må påpekes at steder ikke er «originale» i den forstand at de er opphavet til sin egen kultur. Mye av de lokale trekkene til et sted har faktisk kommet som en innflytelse fra andre steder (Castree, 2009). Hos ungdom er dette spesielt synlig ettersom de i større grad importerer og tilpasser utenlandske impulser. All kultur er slik et produkt av interaksjon (Massey, 1998). Wennevold (2010, s. 40) skriver at selv om mennesker er geografiske vesen, så er ikke alle bevisst dette.

Agnew (2015, s. 28) argumenterer for at «sense of place» ikke trenger å bli begrenset til det lokale. Ved å fokusere på likheter ved steder som er koblet sammen, kan mennesker ha «sense of place» om en region av steder. «Sense of place» blir slik projisert til en region eller en nasjon, og kan være grobunn for regionalisme eller nasjonalisme. Berg og Dale (2013) skriver at vi også kan identifisere oss med sted på ulike geografiske nivå. De trekker frem en studie Dale selv har medvirket i for å illustrere dette:

Vi kan også identifisere oss med steder på forskjellige geografiske nivå: lokalt, regionalt, nasjonalt, overnasjonalt (f.eks. verdensdel) og globalt, alt etter sammenheng og kontekst. I en studie av stedsidentiteter på Sotra utenfor Bergen kom det frem at beboerne identifiserer seg med det stedsnivået som har de kjennetegnene som de verdsetter og ønsker å identifisere seg med (Dale & Tholstrup, under utgivelse). De som følte seg sterkt knyttet til bygda, oppga som oftest nærområdet sitt som viktigste identifikasjonsenhet, mens de som stadig beveget seg mellom byen (Bergen) og hjembygda, oftere følte seg knyttet til hele regionen. Det var også en tendens til at ungdom konstruerte hybride stedsidentiteter der de plasserte både seg selv og sitt hjemsted i et kontinuum mellom det rurale og det urbane. (Berg & Dale, 2013, s. 27)

Berg og Dale (2013) argumenterer for at man med hybride stedsidentiteter identifiserer seg med flere stedsnivå, eller flere geografiske nivå. Cindi Katz (2009, s. 239) mener også at identiteten kan være mobil der den endres etter omstendighetene. Hun bruker et eksempel om hvordan en walisers identitet kan både være walisisk og britisk: han er walisisk når han heier på Wales' nasjonale fotballag, men britisk når han er i utlandet. Castree (2009) skriver om en annen tilnærming der han ser stedene som mindre lokale enheter. Eksempelet hans er hvordan innvandrere kan både identifisere seg med et sted de kommer fra og et sted de har flyttet til. Katz (2009, s. 241) bruker begrepet «diasporic identities» om det Castree beskriver. Det som er likt i bruken av begrepet hybrid stedsidentitet, er at det handler om å ha tilknytning til flere steder.

Problemstillingen forstått med stedsteori

I problemstillingen blir det spurt om hvordan informantenes opplevelse av sted påvirker deres diskusjoner om oljeboring i LoVeSe. «Sense of place», og det å identifisere seg med sted, er relevante forståelser som kan brukes for å forklare forholdet mellom menneskene og stedet i dette tilfellet. I følge flere stedsteoretikere vil stedene elevene kommer fra ha noe å si for deres identitet (Agnew, 2015, Berg et al., 2013, Castree, 2009). I tillegg kan stedsidentifisering og «sense of place» foregå på ulike geografiske nivå (Agnew, 2015, Berg & Dale, 2013, Katz,

2009). Senere vil vi se at det er en distinksjon mellom å ha en lokal «sense of place», å identifisere seg med sted, og det å ha en opplevelse av stedet på avstand. Hybride stedsidentiteter viser seg også som relevant i en sak som er aktuell over flere geografiske nivå.

De to andre aspektene ved sted, «location» og «locale», er også relevant i diskusjonene. Argumentene om det lokale stedet handler i stor grad om hva som skal utgjøre LoVeSes «locale», og LoVeSes relative «location». Elevenes «sense of place» kan kobles til hva de opplever som viktige deler av LoVeSes «locale» i dag, og dette kan være viktig for deres perspektiver på saken.

2.2 Avklaring om «Scale»/geografiske nivå

Senere vil jeg argumentere for at argumentene i diskusjonen gjelder ulike geografiske nivå. I tillegg skal vi se på geografiske nivå i elevenes hybride stedsidentiteter. Det er slik behov for å se litt nærmere på nettopp dette. Det er uenighet om bruk av geografiske nivå er hensiktsmessig. Massey (1998) problematiserer at regioner kommer i forskjellige størrelser og kan dermed være vanskelig å bruke som analyseenheter. I denne oppgaven vil jeg se nærmere på opplevelser, eller «sense of place», av regionene LoVeSe, Sør-Norge og Nord-Norge. Disse regionene har ulike størrelser, slik som Massey problematiserer, men de vil ikke bli sammenlignet på premisser der Masseys kritikk er relevant. Det er også ulike meninger om hvordan «scale», eller geografiske nivå, skal forstås (Herod, 2011). Jeg vil ikke gå dypere inn i denne debatten, men jeg vil se på noen betraktninger om «scale» som er relevant for analysen. Mest relevant for denne oppgaven er hvordan geografiske nivå har en betydning for argumentene i saken og i elevenes stedsidentiteter.

Andrew Herod argumenterer at å definere noe innenfor et geografisk nivå har stor betydning for hvordan det blir forstått. I politikk og retorikk kan den språklige bruken av geografiske nivå være et mektig verktøy. Nivåene kan ha fundamental betydning for hvordan man forstår verden og sosiale prosesser (Herod, 2009, s. 222 – 223). Saken i LoVeSe kan defineres på ulike geografiske nivå. Om en person skal sette seg inn i saken med forståelsen av at det er en nasjonal sak, vil den nasjonale økonomien og klimaavtaler være sentrale momenter. Om derimot saken defineres som en lokalsak vil fokuset rettes mer mot arbeidsmarkedet lokalt og farer ved oljesøl. De som kjenner saken vil gjerne være oppmerksom på at den har ulike geografiske nivå. Bruken av geografiske nivå i argumentasjonen kan likevel ha en hensikt ved at det styrer tankene inn på assosiasjoner vi har til det aktuelle geografiske nivået. Herod (2011) skriver at det globale

nivået oppfattes ofte som viktigere enn lavere geografiske nivå. Det kan slik oppleves som undertrykkende ovenfor det lokale og det nasjonale. På en annen side har også det lokale, paradoksalt nok, gjenoppstått som viktig i folks oppfattelse (Herod, 2011, Skogheim & Vestby, 2010).

2.3 Sentrum og periferi

I funnene for denne oppgaven viser noen av elevene at de opplever en skillelinje mellom Nord-Norge og Sør-Norge, som et sentrum og en periferi. Dette er relevant i en analyse av opplevelse av sted, og hva det har å si for elevenes diskusjoner om saken. Stein Rokkans beskrivelse av sentrum og periferi vil brukes for å få et perspektiv på dette. Teorien vil altså ikke bli sett på som absolutt, men heller brukes for å identifisere sentrale trekk i forståelsen av sentrum og periferi. Jeg vil ikke gå dypere inn i politiske vaner og skillelinjer i denne oppgaven.

Stein Rokkan vektla det territorielle i analyser av politiske system (Flora, Kuhnle, Rokkan & Urwin, 1999). Sentrum og periferi er her to sentrale begrep for å forklare maktstrukturen i et landområde eller en statsdannelse. Sentrum er stedet der de viktige avgjørelsene blir tatt og der de dominerende aktørene har sitt daglige virke. I identifiseringen av et sentrum tar man utgangspunkt i viktige institusjoners plassering. Disse kan deles inn i tre grupper:

- Militære og administrative senter: Lovgivende forsamling, rettstoler, departement og statsledelse.
- Økonomiske senter: Hovedkontor for de største kommersielle selskapene, børser, banker og fagforeninger.
- Kulturelle senter: Religiøst hovedsete, universiteter, academia, teater, opera og konsertsaler.

En tett konsentrasjon av alle disse gruppene på et lite område viser en «monocephalic structure». De som utgjør den ressurssterke eliten holder til på samme sted og vi får ett sentrum. Alternativet er en «polycephalic structure» der disse sentrene er spredd og man får flere sentrum som har ulike eliter (Flora et al., 1999). Ved å ta utgangspunkt i aktørenes virke kan sentrum defineres på en annen måte:

An alternative way of defining a centre is as that location within a territorial system where the largest proportion of economically active are engaged in the processing and communication of information and instructions over long distances. Another way of saying the same thing would

be that the centre controls a greater share of the total communication flow in the system than any alternative location. (Flora et al., 1999, s. 111)

Sentrumet er altså det stedet informasjonen samler seg og instruksjoner sendes ut fra.

I beskrivelsen av periferien, kan vi se hvordan maktforholdet er mellom sentrum og periferi. Periferien er områdene som er lengst borte fra sentrum, som fortsatt er innenfor sentrums kontroll. Periferien har få ressurser for å beskytte sin særegenhet og dermed liten kontroll over egen skjebne. Økonomien i periferien er gjerne sårbar ettersom den ofte baserer på råvarer utsatt for svingninger i etterspørsel og pris. Periferien er dermed avhengige av sentrum. I periferien svarer lokalmyndighetene heller til sentrums instruksjoner enn lokale ønsker og behov. Periferien har ofte svake kulturelle institusjoner som gjør kulturen marginalisert (Flora et al., 1999, s. 113 – 114).

3. Den nordnorske stedsidentiteten

I problemstillingen spør jeg om hva opplevelsen av stedet har å si for elevenes diskusjoner om oljeboring i LoVeSe. Å se nærmere på forståelser av Nord-Norge, og de som bor der, ser jeg derfor som relevant. Nord-Norge og nordlending er begreper som ofte blir brukt og gir en rekke assosiasjoner. Det er naturligvis merkelapper som forenkler mennesker og steder, men de er likevel viktige analysemomenter siden de er sterkt knyttet til identitet og kultur. Jeg vil se på «fortellingen om Nord-Norge» for å se hvordan dette stedet, eller regionen, blir forstått. Hva vil det si å være nordlending og hva er nordnorsk identitet? Hva har stedet å si for identiteten?

For å få grep på den nordnorske stedsidentiteten har jeg valgt å se på tobindsverket *Nordnorsk kulturhistorie* fra 1994. Redaktørene og forfatterne har her forsøkt beskrive det særegne med nordnorsk kultur og hvordan den har blitt sånn. Bøkene er finansiert av Landsdelsutvalget, Universitetet i Tromsø, Norges forskningsråd og de tre nordnorske fylkeskommunene. Den tids fylkesordførere Erling Fløtten (Finnmark), Ernst Isaksen (Troms) og Sigbjørn Eriksen (Nordland) skriver at det er tenkt som «... en gave til den nordnorske befolkningen. En gave som knytter samtid til fortid og fortid til framtid» (Eriksen, Fløtten & Isaksen, 1994, s 6). *Nordnorsk kulturhistorie* er dermed et forsøk på å beskrive historien om sin egen nordnorske kultur. Jeg bruker verket som en nordnorsk fortelling og tolking av egen stedsidentitet, altså en regional stedsidentitet. Redaktørene og forfatterne har gjort et svært omfattende arbeid, så i denne oppgaven har jeg kun valgt ut et par temaer som er relevant for problemstillingen.

Temaene jeg ser på er nordlendingens forhold til staten og Sør-Norge, og nordlendingens forhold til naturen.

3.1 Forholdet til sør

Allerede i introduksjonskapittelet i første bind av *Nordnorsk kulturhistorie* blir forholdet til sentrum og sør kommentert. Nord-Norge blir forstått som en motpol til sentrum i sør (en periferi), og forholdet beskrives som sårt:

Forholdet til *sentrum*, til *sør* og til den som sitter med *overtaket*, er et gammelt nordnorsk traume. Det er både et sentralt tema i dette verket og i den løpende dialogen som fortsatt føres for å markere ståsted og styrke følelsen av egenverd. Den nordnorske identiteten har alltid vært en *utsatt* identitet. Det berører befolkningen særlig sterkt når nordnorske OL-helter som Sverre Stenersen og Tom Sandberg måtte betale reisen sin sjøl til Lillehammer-OL, i motsetning til de *sørnorske* gullvinnerne som stod på LOOC's gjesteliste. (Drivenes, Hauan, Niemi & Wold, 1994, s 8)²

Drivenes et al. (1994, s 11) mener at det knapt er noen landsdel som har blitt styrt, dominert og utbyttet av i samme grad som Nord-Norge. De trekker historien 1000 år tilbake i tid der utnyttingen av de nordnorske ressursene startet, og forfatterne mener at det ikke er uten grunn at landsdelen kunne betraktes som en koloni. Nordnorsk motstand mot «økonomiske moderniseringskrefter» og kapitalister som stikker av med overskuddet, trekkes frem som en av årsakene til at kystfiske i småskalaformat har overlevd så lenge i Nord-Norge.

Professor Erik Oddvar Eriksen (1994, s. 328) skriver under overskriften «om å styres av søringan» at det er «noe dobbelt i nordlendingenes holdninger til staten». Staten blir oppfattet både som en velgjører og en utbytter. I etterkrigstiden har det vært en veldig statsdrevet utvikling i landsdelen, men dette oppfattes både positivt og negativt. På den ene siden har staten vært en sterk pådriver for industrialiseringen av landsdelen, og levestandarden har økt betraktelig med utviklingen av velferdsstaten. Nord-Norge har også fått bestemme mye selv med en stor offentlig sektor³, og mottatt store økonomiske overføringer. På den andre siden kan det oppleves som om staten har undergravd en landsdel med stor ressursrikdoms selvbergingsøkonomi, og kolonisert landsdelen på jakt etter kortsiktige gevinster. Eriksen

² LOOC = «Lillehammer Olympic Organizing Committee» (Lillehammer Olympiske Organisasjonskomité)

³ Hallvard Tjelmeland (1994) skriver at etter Oslo ligger de tre nordnorske fylkene på topp i kommunale årsverk. Under den kommunale ekspansjonen på 70-tallet, som var en pådriver for det tjenesteytende samfunnet, var den kommunale veksten særlig stor i Nord-Norge.

skriver at det kompliserte forholdet til staten og søringer stikker dypt i den nordnorske folkesjelen:

Denne schizofrene nordnorske holdning til staten, og til «søringen» generelt, stikker dypt i folkesjelen. Den gir seg så vel humoristiske som tragiske utslag. Vi har fått del i en generell velstandsøkning og en moderniseringsprosess som oppleves som er framskritt. Dette går på en merkelig måte sammen med en følelse av tap og underlegenhet. (Eriksen, 1994, s 328)

I følge Eriksen kan måten Nord-Norge ble modernisert på i etterkrigstiden og frem mot 90-tallet, være en forklaring på dette. Gjennom store statlige investeringer ble infrastrukturen og utdanningssystemet bedret. Lokalsamfunnet ble både nasjonalisert og internasjonalsert, og utdanningsnivå, forbruksmønster og kultur ble mer likt resten av landet. «Også Nord-Norge erfarer en individualistisk kultur som medfører pluralisering av livsformer: Det er etter hvert mange definisjoner av det gode liv» (Eriksen, 1994, s. 331). Staten og kommunen tok over ansvaret for kollektive oppgaver og omsorg som tidligere var ivaretatt av uformelle nettverk med slekt og lokalsamfunn. Ved en slik vekst av offentlig sektor har det utenomstatlige samfunn blitt mindre. Næringslivet har hatt vansker med å stå på egne bein og det er få institusjoner som ikke er avhengig av offentlig støtte.

Situasjonen i Nord-Norge kan forstås som en 'reføydalisering', hvor vi ser en fornyet dominans av den offentlige sfæren over det sivile samfunn. Et utslag er at de nordnorske primærnæringene i stigende grad er blitt 'lukket' gjennom framveksten av en statlig frambrakt *konsesjons – og kvoteadel* i fiskeriene og et *subsidielaug* i jordbruket. (Eriksen, 1994, s. 332)

En svak privat sektor, forsterket av en tid vi belager oss mer på tjenesteyting enn industri, har gjort at Nord-Norge i større grad har blitt avhengig av statlige støtteordninger. Samtidig har sentrum et konkurransemessig fortrinn i den moderne kunnskapsbaserte industrien. Periferiens råstoffavhengige økonomi, som tradisjonelt måtte lokaliseres nært ressursene, mister dermed terreng. Eriksen antyder også at den tidligere selvråderetten er på gyngende grunn: «Statlige tilskuddsordninger har styrt kommunenes aktivitet, men kommunene har gjennom låneopptak for egne velferds- og næringstiltak også overinvestert» (Eriksen, 1994, s. 332). Konsekvensen av dette er at landsdelen har blitt «statsavhengig»:

Problemet med statsavhengigheten er at en må henvende seg til det offentlige i ett og alt, noe som på den ene siden lett fører til '*statsfiksering*': En skuer ensidig til hva som finnes av tilskuddsordninger og subsidier før en gjør noe selv. Der er ofte slik at statsintervensjonisme fører til at investeringer blir utsatt i påvente av støtte. (Eriksen, 1994, s. 334)

I ønsket om at velferdstilbudet skal være likt over hele landet for å holde en nasjonal standard, blir det dermed slik at de ulike aktørene prøver å rettferdiggjøre sine behov fremfor andres. Slik fremstiller de sin egen situasjon som så negativ som mulig, så man kan vise seg støtteverdig. Den uheldige bieffekten i en slik søken etter støtte er at området vil virke lite attraktivt for investorer og ressurspersoner som kan styrke regionen. Eriksen skriver at befolkningen vil med dette sitte igjen med mindreverdighetsfølelser og en stigmatisert identitet (Eriksen, 1994). I Rokkans beskrivelse av periferien ser vi også denne avhengigheten av et sentrum. Det samme med en manglende kontroll over egen skjebne, og en dårlig utviklet økonomi (Flora et al., 1999).

På tross av at moderniseringsprosessen i Nord-Norge har hatt noen negative følger konkluderer Eriksen med at den har mye godt med seg. Han trekker frem at kunnskapsnivået har økt, kvinner har blitt mer likestilt, primærnæringene har blitt mer effektive, økt levestandard, og en økt toleranse og åpenhet for andre livsstiler. Kulturen har blitt mer global og moderne, men samtidig har den lokale kulturelle selvbevisstheten økt. Det nordnorske er ikke lenger regnet som noe fremmed i norsk kultur, og det nordnorske har blitt mer synlig i riksmidia. Også den tidligere fiendtligheten mellom det urbane og det rurale er mindre, og det «fremmede» er ikke lenger så fremmed. «Hverdagslivet er nasjonalisert og landsbygda i Nord-Norge er transformert. Med statens hjelp ble vi moderne. Tapene og kostnadene er merkbare, men det er også vinningene og framskrittene» (Eriksen, 1994, s. 336).

Mens Eriksen skriver om en kostbar moderniseringsprosess med en velmenende statsmakt, er enkelte mer kritiske. Morten Strøksnes skriver i *Stat og styring* om en mer offensiv og spekulativ sentralmakt:

I hele etterkrigstiden har det vært konsensus om at Nord-Norge, av økonomiske og sikkerhetspolitiske årsaker, skulle industrialiseres, sentraliseres og moderniseres. Nordlendingene var mye mindre produktive enn folk i andre landsdeler, fordi de var teknologisk underutviklede. For å si det enkelt: De arbeider for mye med hendene, og for lite med maskiner. Staten og en lang rekke regjeringer siden 1950-tallet har derfor portrettert Nord-Norge som mulighetenes landsdel. «Mulighet» betyr i denne sammenheng mangel på «virkelighet». (Strøksnes, 2006, s. 29)

Videre trekker Strøksnes frem ulike eksempler på språkbruk om Nord-Norge: Studieselskapet for Nordnorsk næringslivs analyse fra 1939 *Problemet med Nord-Norge*, Stortingsmelding nr. 85 fra 1951 *Utbyggingsprogrammet for Nord-Norge*, Leif Aunes plan for Nord-Norge fra 1972 *Forslag til plan for utvikling av landsdelen*. Av nyere dato finner vi fra 1990 artikkelsamlingen

Fra problemer til muligheter som er redigert av Karl Eirik Schøtt Pedersen, Orheim-utvalgets *Mot Nord! Utfordringer og muligheter i nordområdene* fra 2003 og Stortingsmelding nr. 30 fra 2004-2005 *Muligheter og utfordringer i nord* (Strøksnes, 2006). Språkbruken taler direkte eller indirekte om en landsdel som må moderniseres og effektiviseres. Det aktørene betegner som problemer og utfordringer er noe som skal løses med planer fra sentralt hold. Vi kan se her at det fortelles en historie for nedvurdering og styring av den perifere landsdelen fra sentrale parter.

Som Eriksen skriver kan vi se at befolkningen i Nord-Norge har mye å si enten de skal kritisere eller hylle sentralmaktene. Forklaringen på denne dobbeltheten i nordlendingens forhold til staten ligger i deres tidligere isolerte periferisituasjon, og den raske nasjonaliseringen og moderniseringen som skjedde fra midten av 1900-tallet. Staten fremstår som mektig siden den har vært så tilstede i hele prosessen. Med en veldig synlig avhengighet til statens støtte kan den oppfattes som viktig for regionens fortid og fremtid. Offentlig sektor er særlig stor i Nord-Norge, men kommunen mister makt ved avhengigheten av statlige innskudd (Eriksen, 1994).

Nordlendingens betydningsfulle andre: Søringene

Når man skal snakke om forholdet nordlendingen har til Sør-Norge, er det relevant å se på hvordan de konstruerer stereotypien «søring», og hvordan den blir brukt. Jeg vil her bruke Frøydis Eidheims observasjoner i Honningsvåg fra studien *Sett nordfra*. Hvordan begrepet «søring» blir brukt i Finnmark kan være ulikt fra hvordan den blir brukt i Lofoten, men det er trolig at essensen av uttrykket vil være lik. Begrepet blir brukt for å forklare noen andre enn seg selv, og forskjeller vil slik være i fokus. Det en søring er, er det en nordlending ikke er: «... de impliserer en kontrast og en sammenligning med et «oss» eller «vi»» (Eidheim, 1993, s. 47). Jeg vil poengtere, slik som Eidheim (1993) også gjør, at om stereotypien stemmer eller ikke er mindre viktig i denne sammenheng. Her er det den kollektive forståelsen som er interessant.

Eidheim (1993, s. 47) skriver at situasjonelle forhold kan bestemme når nord-sør forholdet vil bli uttrykt av lokalbefolkningen i Honningsvåg. Blant disse situasjonelle forholdene er *hvem* som er tilstede i situasjonen. I en situasjon der det bare er honningsvåginger tilstede er det unødvendig å gi eksplisitt uttrykk for nord-sør tenkningen, antar Eidheim utfra sin empiri. Dette er et forhold som er forstått blant lokalbefolkningen og en forklaring blir slik unødvendig. Forestillinger og stereotyper knyttet til sør og søringer kan slik forstås som allmennkunnskap hos honningsvågingene. I tilfeller der søringer er tilstede er det derimot til tider nødvendig å

eksplisitt gi uttrykk for nord-sør tenkningen. Dette er for søringene ikke forstå den lokale praksisen på samme måte og hvordan hendelser, saker og situasjoner bør forstås.

Men hva er en søring ifølge honningsvågingene, spør Eidheim (1993). Viktige tegn som viser at en person skal kategoriseres som en søring er for eksempel dialekten og måten han/hun uttrykker seg på, spesielle væremåter og stil. Hvor personen er fra er viktig for kategoriseringen: «... personer som er født og oppvokst sør for Nordland fylke, er «søring» i lokalbefolkningens øyne» (Eidheim, 1993, s. 47). Om søringen bor i lokalsamfunnet brukes ikke nødvendigvis begrepet søring av de andre. Da brukes navnet, så forstår man implisitt identiteten. Det samme gjelder offentlige kjente personer. Det blir forstått at personen er en søring uten at det blir presisert i samtalen. Som i mange små lokalsamfunn, «der alle kjenner alle», blir de fleste som bor der snakket om og spesiell informasjon om folk sirkulerer raskt. Om det er noe spesielt ved en søring, så blir det gjerne forklart med at personen «e'jo søring». Slik impliseres underforståtheter og assosiasjoner som former og strukturerer hvordan utsagn, situasjoner og hendelser skal forstås. Eidheim skriver at søringbegrepet er både presist og diffust på samme tid: «Begrepet er presist nok til at det i spesifikke samhandlingssituasjoner er et virkningsfullt kommunikativt redskap, men det er også diffust nok til at medlemmer av lokalkulturen kan bagatellisere bruken av det» (Eidheim, 1993, s. 48).

Søringbegrepet fører altså med seg en del konnotasjoner, men en klar leksikalsk betydning er vanskelig å få tak på. Eidheim (1993) gir noen eksempler på hva søringbetegnelsen kan inneholde. En søring oppfattes ofte som en fra byen, og sør-norsk kultur blir dermed gjerne forstått som en urban kultur. Grunnen til dette er at mye av informasjonen befolkningen får om Sør-Norge er gjennom media, der Oslo er sterkt representert. Nordlendingenes besøk til Sør-Norge er også ofte til byene. Blant honningsvågingene blir ofte søringene oppfattet som bedrevidere og overlegne. Den typiske søring som flytter til Finnmark er lærer, prest eller noen i helsesektoren, som flytter nordover for å få bedre lønn og slette studiegjeld. De opptrer fulle av sjøtillit og har et kortvarig engasjement i lokalsamfunnet før de flytter sørover igjen. I slike tilfeller oppfattes det som meningsløst å knytte sterke bånd til de tilflyttende søringene. Noen oppfatter også tilflyttende søringer som de som ikke klarer å få seg jobb sørpå. Det er altså de søringene som ikke er så gode i sitt arbeid. Det sirkulerer også historier om nordlendinger som har flyttet til Sør-Norge. Noen av historiene forteller at nordlendingene har blitt møtt med fordommer og mistillit i sør (Eidheim, 1993).

Eriksen (1994) skrev at det er noe dobbelt med nordlendingens forhold til sør. Dette ser man også hos Eidheim (1993). Hun skriver at blant noen, særlig eldre, har det vært vanlig å

respektere de tilflyttende søringene. Dette hang sammen med at jobbene søringene tok var respektable yrker som lege, lærer og prest. At søringene fikk en slik ubegrunnet respekt var til irritasjon for andre. Vi ser også det tvetydige ved at søringene både blir oppfattet som den sterke part, mens de også snakkes ned om. At sørnorske kvinner er sytete, at søringer ikke holder hjemmene sine rene, og at søringer er upraktiske og lettlurte («... de tror det meste de blir fortalt») var blant mytene Eidheim observerte. Dette er eksempler på hvordan en søring kan forstås. Om disse mytene står sterkt i hele Nord-Norge kommer ikke frem av studien. Hvordan søringer forstås som personer eller som gruppe kan være varierende. «Det lokalbefolkningen er enig om, er at søringer er *forskjellige fra dem selv*» (Eidheim, 1993, s. 49).

3.2 Forholdet til naturen

Nordlendingens forhold til naturen ble tatt opp i innledningskapittelet i *Nordnorsk kulturhistorie*, på samme måte som forholdet til sør. I fortellingen om Nord-Norge er forholdet til naturen definerende for stedsidentiteten:

Den nordnorske kulturen har utviklet seg gjennom et langvarig forhold til naturen – til *det gjenstridige landet* av ville fjell, endeløse vidder, karrige strender og et veldig hav. Særlig de marine ressursene har gitt mennesket varierte næringsmuligheter helt fra tidenes morgen. Det var en rikdom som ikke lot seg høste uten lidelse. Vi har å gjøre med et landskap der kampen for tilværelsen arter seg som en kamp for å overvinne naturen, uværet, mørket og fortvilelsen. [...] Naturen får dessuten en stadig sterkere betydning som *symbol* på tilhørighet og identitet. Ikke minst i vår tid er denne symbolske betydningen blitt et viktig holdepunkt for nordnorsk selvforståelse. (Drivenes et al., 1994, s. 11)

Storli og Wold (1994, s 20) skriver at «naturen har på en måte vokst seg inn i kulturen og folkelivet». De beskriver en befolkning som er mer bevisst naturens urkraft enn i mange andre steder i den industrialiserte verden. Naturen er tilstede både i sin voldsomhet og som livsgrunnlag til befolkningen. «Uten den ingen arbeidsplasser, ingen verdiskapning, ingen framtid. [...] at naturen ikke bare har bestemt hverdagens innhold og mål, men også påvirket selve *mentaliteten* her nord og satt avtrykk i folkelynnnet» (Storli & Wold, 1994, s 19). Storli og Wold (1994, s 22) skriver at på Røst i Lofoten kan russ og pøbler gjøre hærverk, bortføre sykler og annet, i forkant av 17. Mai feiringen. Pøblene rører likevel aldri fiskehjellene som bugner med tørrfisk. Dette er som gravskjending å regne siden det er deres levebrød, historie og fremtid. De fleste i lokalsamfunnet har vært med i sankingen og bearbeidingen av lofotskreien.

Bilde 2: Tagging i Lofoten (Eget fotografi)

Det er mange i Norge som vil si at de har et sterkt forhold til naturen. De fleste trenger ikke å gå mange generasjoner tilbake for å finne slekt som sanker ressursene fra havet og landjorda. I beskrivelsen av Nord-Norge blir naturen sett på som enda viktigere enn i resten av landet:

Beveger vi oss nordover, mot ytterpunktene av de beboelige områdene av vårt land, vil man merke at naturens nærvær og betydning øker proporsjonalt med at sivilisasjonen avtar. Her fremstår Nord-Norge som et slags randområde i Europa, med ei bosetting og et næringsliv som fortsatt er preget av naturens lover. Der naturen ikke bare er et turterreng eller et sted der man søker «fred og ro», men en materiell kjensgjerning av fundamental betydning for landsdelens velbefinnende. (Storli & Wold, 1994, s 27)

Storli og Wold (1994) skriver at offentlig sektor er den største arbeidsgiveren i nesten alle nordnorske kommuner, så primærnæringene er ikke like viktige som de tidligere var. Naturen er likevel fortsatt viktig på «det mentale plan», siden den har vært en del av livsgrunnlaget så lenge. Befolkningen blir stadig minnet på dette forholdet i naturens sterke tilstedeværelse. Nordlendingen er altså ikke slik som oslofolk som drar på hytta for å riste av seg bystøvet, leve litt primitivt og komme tilbake til byen som «et nytt menneske», som Storli og Wold skriver. «For turistene er naturen kulisser, sanseintrykk, rekreasjon. De som bor her i Nord-Norge har fått en annen type naturforståelse inn med morsmelka» (Storli & Wold, 1994, s. 31). Selv om

Brantenberg, Hauan og Knutsen (1994, s. 438 - 439) omtaler «nordlendingen som naturbarn» som en myte, så påpeker de at det ikke er så rart at man får en kultur for å forholde seg til naturen i Nord. De skriver at finnmarkingene vurderer friluftslivet som viktig for livskvaliteten, og en grunn til å bo i fylket.

I fortellingen om befolkningen i Nord-Norge ser vi at identiteten er sterkt knyttet opp mot naturen og det materielle ved stedet. Nord-Norges «location» regnes som værhardt og naturlig, og nordlendingens identitet er tett knyttet til naturen. Deler av Nord-Norges «locale» kan også knyttes opp mot naturen og ressursene man kan sanke fra den. Som vi ser i eksempelet fra Røst er fiskehjellene noe som er «fredet» for hærverk blant de lokale pøblene. Vi ser også en påstand om at befolkningen i Nord-Norge ser naturen på en helt annen måte enn andre. Lokale innbyggere har slik en «sense of place» som skiller seg fra tilreisende som ser naturen som kulisser. Befolkningen lever i naturens sfære der stedidentifiseringen og stedets «locale» er både å overleve den og leve av den. De kontrasterer seg fra Sør-Norge som Eidheim (1993) skriver ofte forstås som urban bybefolkning.

4. Forskningsdesign og metode

For å svare på problemstillingen har jeg invitert elever til diskusjon i fokusgruppeintervju. Tre diskusjoner har blitt brukt som datagrunnlag for oppgaven, der to av dem er fra Lofoten og et fra Bergen. Disse vil bli viet mest oppmerksomhet i dette kapittelet. I tillegg har jeg brukt sekundærdata fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjenestes (NSD) elevundersøkelser, som ligger tilgjengelig på internett. Dette er kvantitative data som fungerer som bakgrunnsinformasjon og supplement i oppgaven. Jeg vil også gjøre et metodisk poeng i funnene som viser hvordan fokusgruppeintervjuene fanger opp nyanser vi ikke ser i NSD-dataene.

Dette kapittelet starter med en gjennomgang av det kvantitative datasettet til NSD og hvordan det har blitt brukt. Videre vil designet for min egen datainnsamling presenteres og diskuteres.

4.1 Kvantitative Data

Samfunnsveven: Skolevalgsundersøkelser

De kvantitative dataene er hentet fra NSD Samfunnsvevens nettsider. Samfunnsveven er utviklet av NSD på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. I forbindelse med hvert kommune- og

fylkesvalg, og stortingsvalg, gjennomfører NSD Samfunnsveven større kvantitative undersøkelser på elever i videregående skole i Norge. Disse undersøkelsene består både av et skolevalg, der elevene stemmer på parti, og en elevundersøkelse, der elevene svarer på hva de mener om enkeltsaker (NSD Samfunnsveven, 2013). Det er dataene fra elevundersøkelsene som er mest relevant for min oppgave. Dataene fra elevundersøkelsene er samlet inn ved hjelp av spørreskjemaer og NSD Samfunnsveven skriver på sine nettsider at de skal være representative om man ønsker å si noe om elever i videregående skole (NSD Samfunnsveven, 2013).

NSD Samfunnsvevens elevundersøkelser er en kvantitativ datasamling, så det er ikke et ferdig analysert arbeid. I denne oppgaven er det jeg som har gjort utvalget av variabler som skal studeres, så NSD og Utdanningsdirektoratet kan ikke stå for eventuelle analyser og vurderinger jeg har gjort.

Bruk av elevundersøkelsene

Resultatene fra elevundersøkelsene ligger, som tidligere nevnt, åpent for alle på NSD Samfunnsveven sine nettsider. Det nyeste datasettet fra 2013 blir brukt i denne oppgaven. Datasettene ligger i et databehandlingsprogram på nettstedet. Der kan man velge hvilke variabler man vil undersøke og sette de opp mot hverandre. Slik kan man for eksempel knytte spørsmålet om oljeboring i Lofoten og Vesterålen opp mot variabler som bosted eller utdanningsprogram.

NSD Samfunnsveven har satt opp to mulige tilnærminger til elevundersøkelsen. Den ene tilnærminger er en landsfil der det er gjort et utvalg for å øke representativiteten: «**Elevundersøkelser - landsfiler**: Disse filene er bearbeidet med sikte på å øke representativiteten. Man skal bruke disse filene dersom man ønsker å si noe om gruppen "elever i videregående skole".» (NSD Samfunnsveven, 2013). I dette datasettet har de jevnet ut variabler som kan sees på som signifikante ved at de ulike utdanningsprogrammene skal være likt representert og det skal være en lik fordeling av kjønn. Den andre tilnærminger til elevundersøkelsen er fylkesfiler der alle besvarelsene er med. I disse filene har de med andre ord ikke gjort et utvalg: «**Elevundersøkelser - fylkesfiler**: Disse filene inneholder alle data fra ett fylke. Skolen finner igjen sine egne data i disse filene. Man skal bruke disse filene dersom man ønsker å studere sin egen skole, eller om man ønsker å sammenligne resultatene med naboskolen.» (NSD Samfunnsveven, 2013).

I denne oppgaven vil landsfilen bli brukt for å få et nasjonalt oversiktsbilde. Her kan man se generelle trekk i de forskjellige fylkene, men den eliminerer altså forskjeller som om det eksempelvis er flere elever med studiespesialiserende utdanningsprogram i et fylke, enn det er elever med yrkesfaglig studieprogram. Når fylkesfilene blir brukt i denne oppgaven vil utdanningsprogram være valgt som en variabel, for å vise forskjellene. Siden fokusgruppeintervjuene har blitt gjort med elever i studiespesialiserende utdanningsprogram vil særlig disse besvarelsene bli trukket frem i oppgavens analysedel.

4.2 Kvalitative Data

Forskningsdesign – en sammenlignende casestudie

Bradshaw og Stratford (2010, s. 72) skriver at noen ganger finner vi casen, og noen ganger finner casen oss. I mitt tilfelle «fant» casen meg gjennom innsikt i LiDRiC-prosjektet (forklart i innledningen). I arbeidet med oppgaven ville jeg gjøre noe lignende som ble gjort i LiDRiC-prosjektet, men der de har undersøkt større klasseromdiskusjoner ville jeg undersøke diskusjoner i mindre grupper. Jeg ville også sammenligne elever i Lofoten med elever fra et annet sted i landet, slik jeg kunne se om elevene var ulike andre ungdommer i en diskusjon om olje- og gassutvinning i LoVeSe. Noe annet som skiller mitt prosjekt fra LiDRiC-prosjektet er at i LiDRiC har de studert elever i ungdomsskolen. I denne oppgaven er informantene fra første året på studiespesialiserende utdanningsprogram i videregående skole. Ved å velge elever fra videregående skole kunne jeg bruke de kvantitative dataene fra NSDs skolevalgsundersøkelse, som gjelder for samme aldersgruppe.

Denne studien er et sammenlignende, eller et komparativt, casestudie. En casestudie blir her sett mer som en innfallsvinkel enn en metode i seg selv, slik som Jamie Baxter (2010, s. 82) beskriver det. I dette sammenlignende casestudiet har jeg sammenlignet to caser med ulik geografisk plassering. Ved å sammenligne de to kan man se hvordan et fenomen, eller i dette tilfellet meninger i en sak og opplevelsen av et sted, kan fremstå som ulikt ut fra stedet det forekommer (Baxter, 2010, s. 92). Stedene casene er hentet fra har dermed blitt sett på som sentrale for hvordan funnene skal tolkes.

Siden stedene er det sentrale for analysen, har jeg begrenset tidsperioden for datainnsamlingen. Endringer i oljepriser, valuta og enkeltpolitikeres utsagn kan endre premissene for saken som diskuteres. Meningen er da at saken som diskuteres ikke skal være ulik på tvers av casene, på

grunn av tidsforskjell. Baxter (2010, s. 92) skriver at en slik begrensing av tidsvariabelen gjør komparative casestudier gode når man skal se på stedets betydning:

When conducted at the same point in time, case studies of multiple instances of a phenomenon are commonly known as **comparative analysis**, **comparative case study**, or **parallel case study**. [...] Comparative studies tend to share many of the same advantages as longitudinal case studies in that there are opportunities to generate and modify concepts and theory so that they explain commonalities across cases *despite* contingencies or context. Although research phenomena (e.g., risk perception) need not be place-specific, it is often useful for geographers to focus on place as an initial basis for comparison. (Baxter, 2010, s. 92)

Jeg fikk begrenset datainnsamlingen til 2 uker, og jeg vurderer dette som tilfredsstillende siden det ikke skjedde noen store endringer i premissene for diskusjonen i denne perioden. Dataene egner seg slik godt for å sammenligne sted.

Det har blitt gjort fire gruppeintervjuer der tre av dem vil brukt som datagrunnlag i denne oppgaven. Det ene gruppeintervjuet fra Bergen ble her valgt vekk siden det ikke kom frem ny informasjon, og jeg hadde allerede store mengder datamateriale. De to gruppeintervjuene fra Lofoten var interessante på hver sin måte, så begge disse vil bli brukt i denne oppgaven. De to gruppeintervjuene fra Lofoten og gruppeintervjuet fra Bergen blir her sett på som hver sin case. Den ene casen er om elever som bor på stedet som diskuteres, mens den andre casen er om elever med en større avstand til stedet.

Casene som undersøkes: Diskusjoner i Lofoten og Bergen

Lofoten representerer kystområdene som har geografisk nærhet til området. Øyene som utgjør Lofoten grenser til havområdet Nordland VII som er blant områdene som har blitt diskutert for åpning av olje- og gassutvinning. Sammen med Vesterålen og Senja, har området gitt navn til diskusjonen om åpning av Nordland VI, Nordland VII og Troms II for petroleumsutvinning. Lofoten, Vesterålen og Senja blir slik forstått som en region fordi det er en forestilling om at de har en felles «skjebne». I denne oppgaven ble Lofoten valgt fordi oljeindustri står i kontrast til Lofotens stedsidentitet. Denne stedsidentiteten er sterkt knyttet til den nordlandske naturen (Storli & Wold, 1994, Drivenes et al., 1994), og spesielt lofotfisket. Fisk og havbruk er spesielt viktig for sysselsettingen i LoVeSe. Leveranser til petroleumssektoren er mindre viktig, med kun 72 årsverk (Buillvåg et al., 2012). Lofoten er også en turistdestinasjon. Haukeland og Midtgard (2000) skriver i en rapport om rorbuturisme i Lofoten at turistene er der for autentiske opplevelser (både naturgitte og samfunnsskapt fenomener som gir opplevelsen av at det er

ekte), ro og fred (Harmonien i naturen, og det uformelle og rolige dagliglivet), stemning og atmosfære (småskalapreget og idyllisk bebyggelse), og opplevelsen av eksistensiell autentisitet (Å bli fullstendig oppslukt i totalopplevelsen). Vi kan se at Lofoten selger turistene en «sense of place». Castree skriver om moderne turisme at: «modern tourism, which serves up the world as a set of idealized places, each with a specific image that is marketed to potential tourists» (Castree, 2009, s. 165). Det turistene vil betale for er en forenkling og idealisering av Lofoten. De vil bli oppslukt i en totalopplevelse der de oppfatter naturen som «locale» for samfunnet. At innbyggerne bor i små tettsted omgitt av vakker natur, og lever av småskalafiske, er det turistene vil ha. Turismen i Lofoten er på denne måten ikke forenlig med urbanisering og oljebasert industrialisering av regionen.

Diskusjonen i Bergen har blitt brukt for å få en forståelse av forskjellen mellom å være fra et sted, og oppleve stedet på avstand. Med en stor avstand til området vil ikke elevene i Bergen oppleve eventuelle ringvirkninger som oljesøl, forvitring av økosystemet, økt tilflytting, lokal økonomisk vekst og et mer industrielt preg på sitt hjemsted, men de vil være profitører på oljeinntekter som settes inn i Statens Pensjonsfond Utland. De står slik i en fordelaktig posisjon i forhold til saken. Bergen er betydelig mer sentralt enn Lofoten, uten at det er maktsentrum, og selv om oljesektoren er tilstede i Bergen, er ikke stedet så sterkt forbundet med oljen som de mest kjente «oljebyene». Stedet står slik i et skjevt forhold til saken om LoVeSe, men det oppfattes ikke som en like åpenbar aktør som «oljebyene» og hovedstaden. Siden jeg ikke har funnet studier om det samme som jeg har gjort, har jeg prøvd å gjøre det hele overkommelig. Bergen er et sted jeg kjenner godt, og stedet er hensiktsmessig for meg med tanke på økonomi, effektivitet og tilgang. Jeg kunne også være fleksibel med avtaler om fokusgruppeintervju, slik jeg fikk begrenset tidsrommet mellom intervjuene i Lofoten og Bergen.

Fokusgruppeintervju

I datainnsamlingen har jeg brukt fokusgruppeintervju. Victoria Wibeck skriver at «Fokusgrupper är en form av fokuserade gruppintervjuer där en mindre grupp människor möts för att på en forskares uppmaning diskutera ett givet ämne med varandra» (Wibeck, 2000, s. 7). Fokus betyr i denne sammenheng at emnet for diskusjonen er gitt av forskeren (Wibeck, 2000, s. 9). Repstad (1998) mener kvalitative intervju lett kan fremstå som en kunstig setting, men noen ganger er det nødvendig for å få frem det man ikke kan observere. Gruppeintervjuer kan her være en tryggere arena for respondentene siden de ikke er alene med intervjueren. Det kan også vise om en kollektiv praksis utvikler seg i gruppa.

Fokusgruppeintervju kan, om brukt på en god måte, gi store mengder informasjon. Jenny Cameron (2010, s. 153) argumenterer for at fordelene med fokusgruppeintervju ligger i dynamikken og energien. Deltakerne i gruppen vil misforstå hverandre, stille spørsmål til hverandre, prøve å overtale hverandre og bygge opp under egne argument. I en slik gruppe kan én kommentar føre til en kjedereaksjon av responser. Dette kalles «the synergistic effect of focus groups». I fokusgruppeintervjuene kan det også komme tydeligere frem hvorfor intervjuobjektene mener noe, ikke bare hva de mener. Cameron (2010, s. 157) mener at fokusgruppeintervju er egnet til å avdekke kompleksiteten forbundet med menneske-sted forholdet i geografisk forskning. Arvid Viken (2013) argumenterer at metoden er anvendelig i undersøkelser av stedsoppfatninger, stedsidentiteter og andre stedsrelaterte analyser. Gruppediskusjoner opplever også mange at det er hyggelig å delta i (Cameron, 2010, s. 155). Dette har jeg også erfart i fokusgruppeintervjuene jeg har gjort med elevene.

I fokusgruppeintervjuene har det blitt brukt en intervjuguide (Se vedlegg 2). Jeg har gått bredt ut med spørsmålene i intervjuguiden, så spørsmålene handler først om klima og miljø generelt, og senere om petroleumsutvinning i LoVeSe spesielt. Grunnen til jeg gjorde dette er for jeg ville se hvor jeg gjorde de interessante funnene. Siden saken om LoVeSe var det som var mest spesielt for denne oppgaven brukte vi mest tid på dette. I arbeidet med å videreutvikle problemstillingen ble fokuset mer lagt mot LoVeSe, så det er besvarelsene fra denne delen som vil være mest fremtredende i funnene.

I fokusgruppeintervjuene har jeg hatt rollen som ordstyrer. Cameron (2010) skriver at i hvor stor grad forskeren griper inn er avhengig av deltakerne og temaet. I ordstyrerrollen har forskeren ansvaret for at alle får prate slik at alle meningene kommer frem. Ordstyrerrollen går også ut på å oppmuntre til uenighet samtidig som diskusjonen holdes saklig. Ved å studere deltakernes kroppsspråk og bruke den kunnskapen man får, kan man få frem ulike perspektiver i debatten. Det ideelle er om deltakerne utfordrer hverandres argumenter og besvarelser, men i noen tilfeller har jeg gjort det selv for å få de nødvendige utdypningene. I fokusgruppeintervjuene var elevene saklige og holdt gode samtaler etter min vurdering. Hadde diskusjonene gått over i krancling og usakligheter ville jeg grepet inn, og i verste fall avsluttet intervjuet. Det ble presisert i gruppeintervjuene at ingen svar blir sett på som rette eller gale. Hensikten min med dette var at det ikke skulle være en høy terskel for deltakelse.

Et viktig spørsmål jeg vurderte var om jeg skulle bruke ny innsikt fra fokusgruppeintervjuene, til å utforme de andre intervjuene. Dette gjør at intervjuene ikke blir «like», men det kan gi nye gode og informative diskusjoner. Cameron argumenterer at det viktige er å holde seg til målet

med undersøkelsen: “In many qualitative research situations, it may be appropriate to incorporate material from earlier groups, but this issue should be determined with reference to the projects aim” (Cameron, 2010, s. 161). I mitt arbeid har jeg valgt å ikke endre intervjuguiden mellom intervjuene, men jeg har brukt det jeg erfarte som gode oppfølgingsspørsmål om igjen. Jeg ville elevene skulle vise hva de kunne om saken selv, så jeg har bare kommet med informasjon om saken når jeg har sett at diskusjonen ikke går videre.

Hvor mange deltakere det skal være i en fokusgruppe er det ulike meninger om i metodelitteraturen. Mye handler om hva man ønsker å få ut av fokusgruppen. Stewart og Shamdasani mener at man bør rekruttere 8 – 12 personer i et gruppeintervju: «Fewer than 8 participants makes for a dull discussion, and more than 12 participants are difficult for the moderator to manage» (Stewart & Shamdasani, cop 2015, s.64). Stewart og Shamdasani (cop 2015) tar imidlertid høyde for frafall i gruppene og vil da heller invitere mange enn å kansellere fokusgruppeintervjuene. Frafall har ikke vært et problem hos meg siden jeg har møtt opp på de skolene jeg har rekruttert informanter fra. Slik kunne jeg raskt rekruttere nye deltakere om noen hadde trukket seg i siste liten. Både Barbour (2007, s. 60) og Krueger og Casey (2009, s. 67-68) hevder at fokusgrupper på 10 – 12 personer er noe som henger igjen fra tiden da fokusgruppeintervjuer primært var for markedsundersøkelser. Dette er for store grupper til ikke-kommersielle tema. Barbour (2007) argumenterer for at grupper på mellom 3-8 er ideelt for gruppens kompleksitet øker med størrelsen. Krueger og Casey (2009) bemerker også dette og skriver at små fokusgrupper med 4 – 6 deltakere blir mer og mer populære fordi de er enklere å rekruttere, samtidig som intervjuene er mer behagelig for deltakerne. Det negative med små fokusgrupper er at de ikke omfavner like mange variasjoner som de større gruppene: «The purpose of the study and participant characteristics yield clues as to the ideal size of the groups. If the study is to gain understanding of people’s experiences, the researcher typically wants more in-depth insights. This is usually the best accomplished with smaller groups» (Krueger & Casey, 2009, s. 67-68). Wibeck (2000, s. 50) skriver at forskjellen på små og store grupper ligger i hvor stort livsrom og innflytelse deltakerne føler de har i gruppen: «Ju fler personer som fogas till gruppen, desto mindre livsrum får var och en. Detta medför i sin tur att vars och ens inflytande minskar, och därmed ofta också det personliga engagemanget. Det är lättare att vara anonym i en stor grupp» (Wibeck, 2000, s. 50). Hun nevner også at faktorer som hvor lett det er å gi og få tilbakemelding, fysisk avstand til andre deltakere og relasjonsdanning er viktige faktorer som endrer seg med gruppestørrelsen (Wibeck, 2000). Siden jeg ville ha en gruppedynamikk der elevene kunne spille på hverandres utsagn har jeg valgt å ha mindre

grupper. Med 5 – 6 deltakere har de fleste i gruppene vært aktive og jeg mener jeg har fått en dypere forståelse av det informantene har sagt. Elevene har fått god taletid på hvert av spørsmålene og de har hatt muligheten til å utdype sine svar.

Valg av informanter

Informantene i gruppeintervjuene er elever fra første år på studiespesialiserende utdanningsprogram i videregående skole. Når undersøkelsene ble gjort har de gått på videregående skole i et par måneder. Jeg rekrutterte elever fra samme trinn på samme utdanningsprogram i casene, for å holde fokuset på sted i analysene. Å bruke elever fra videregående skole har også åpnet for bruk av NSD Samfunnsvevens elevundersøkelser.

Utvalget ble gjort i samarbeid med samfunnsfaglærerne til elevene. Jeg gjorde det slik for de kjenner elevene og kunne hjelpe meg med å få et utvalg som oppfyller mine kriterier. Repstad (1998, s. 67) skriver at hovedkriteriet for å være informant i en kvalitativ undersøkelse bør være informantens relevans til problemstillingen:

Hovedkriteriet for å komme med i utvalget er hele tiden om forskeren regner med at de aktuelle personene har relevant informasjon for prosjektets problemstilling, enten det er meninger, kunnskap, holdninger, erfaringer eller annet som etterlyses. Det er problemstillingen som avgjør hvem det kan være aktuelt å intervju, og denne rammen må fastsettes skjønnsmessig. Innenfor denne rammen gjelder, som ved valg av informanter, det utvalgsprinsippet at de som intervjues bør være mest mulig ulike. På den måten kan en få et bredt inntrykk gjennom intervjuene – selv om det til kjedsommelighet må minnes om at noen presis representativitet i statistisk forstand får vi ikke gjennom denne metoden. (Repstad, 1998, s. 67)

I tillegg til relevans satt jeg fire kriterier for deltakelse i fokusgruppeintervjuene. Det første var frivillighet. Elevene måtte signere en frivillighetserklæring før vi startet gruppeintervjuene. Denne ga informasjon om prosjektet og hva dataene skulle brukes til. Informantene ble informert om at de kunne til enhver tid trekke seg fra prosjektet. Det andre var at elevene skulle, om mulig, ha ulike meninger om saken. Dette ble gjort for at det skulle være en reell diskusjon i gruppene, og fordi det var et mål å se hva de ulike meningene «inneholdt». Utvalget ble dermed ikke tenkt som tilfeldig for det var ønskelig at ulike meninger om saken skulle møtes. Dette kan også sees på som relevans, men jeg vil bemerke dette spesielt. Det tredje kriteriet var at begge kjønn skulle være representert. Selv om kjønn ikke er en del av problemstillingen har det vært ønskelig å ha blandede grupper. Det siste kriteriet var at elevene skulle kunne bidra i

diskusjonen. Siden det har vært nødvendig få frem ulike meninger i gruppeintervjuene har det vært viktig at elevene tørr å være uenige.

Gruppene kan regnes for å være internt homogene for de er satt sammen av ungdommer på samme klasstrinn på samme skole. Det relevante bruddet med denne homogeniteten er lærerens antakelse om de er for eller mot petroleumsutvinning i LoVeSe. Fordelene med utvalget er at det er satt opp for å få en god og aktiv diskusjon der elevene tar initiativ og diskuterer med hverandre. Flere meninger kommer frem og de møtes med andre meninger. Fokuset er slik på elevenes diskusjon og ordstyrer er mindre aktiv. Utvalget er egnet for å svare på problemstillingen.

I et slikt utvalg er det noen elever som faller utenom. Ved det forskningsetiske prinsippet om frivillighet faller lett de som ikke er engasjert i saken eller de som føler seg faglig svak utenfor. De frivillige kan da forventes å være engasjert i saken og ha en viss faglig selvtilit. Det kan også tenkes at lærerne som hjalp til med utvalget ikke valgte elever med svake karakterer i samfunnsfag. Elever som er ukomfortabel med å diskutere i grupper vil også mest sannsynlig falle bort når frivillighet, og et kriterium om å være aktive i diskusjonen, ligger til grunn. Det kan dermed forventes at informantene i utvalget er komfortable med å diskutere samfunnsfaglige problemstillinger muntlig. Det kunne også tenkes at de som opplever en avmakt til saken er vanskelige å inkludere når frivilligheten ligger til grunn, men dette er et trekk som man kan se hos enkelte informanter i diskusjonene. En annen utfordring som jeg har vært forberedt på er at elevene kjenner hverandre. Cameron (2010) skriver at dette kan øke sannsynligheten for at uenigheter er vanskeligere å ta opp. Samarbeidet med lærere i gruppesammensetningen har vært til hjelp her. De har valgt elever som tåler å være uenige, slik diskusjonen fløt fint i intervjuene.

Fokusgruppeintervjuene i praksis

Fokusgruppene i Lofoten

Fokusgruppeintervjuene i Lofoten ble gjort på et møterom i tilknytning til lærerrommet. Dette møterommet hadde en glassvegg mot en mindre brukt gang. Denne glassveggen virket kun forstyrrende i ett tilfelle der en elev vinket til en lærer. Det første gruppeintervjuet i Lofoten hadde 6 elever, mens det andre hadde 5.

I gruppe 1 fra Lofoten var det tre informanter som pratet mye og tre informanter som pratet lite. Når jeg prøvde å inkludere de som sto utenfor kom de noen ganger med svar, mens andre ganger

ikke. En svakhet med gruppe 1 er at disse informantene ikke kom til ordet i så stor grad som jeg ville. Det ble mer en diskusjon mellom tre personer med sterke meninger, og gruppeintervjuet fikk mer et debattpreg. Blant de som var aktive fremsto særlig informant B1 som en ekspertperson som la frem mye av det han sa som fakta. Han var tydelig erfaren med diskusjoner og debatt fra ungdomspolitik. I kapittel 6 vil diskusjonens ulike geografiske nivå bli brukt som en mulig forklaring på hvorfor noen av informantene falt utenfor.

I gruppe 2 fra Lofoten var taletiden mer likt fordelt mellom informantene. Denne diskusjonen hadde ikke det samme debattpreget som gruppe 1. Gruppen var litt vanskeligere å få i gang i intervjuets første del om klima generelt, men samtalen fløt fint når de diskuterte LoVeSe og lokale problemstillinger.

Fokusgruppene i Bergen

I Bergen ble fokusgruppeintervjuene gjort på et grupperom der vi ikke ble forstyrret under intervjuet. Det ble gjort to fokusgruppeintervju med 5 informanter i hver gruppe. Kun det første av de to gruppeintervjuene har blitt brukt i denne oppgaven siden det andre ikke hadde noe ny relevant informasjon. I funnene vil vi se at diskusjonen er mer komplisert i Lofoten, enn i Bergen. I Bergen er diskusjonen mer oversiktlig der for eksempel «for» og «mot» oljeboring viser seg mer som vekst eller vern. Å gjøre dypere analyser av begge intervjuene fra Bergen viste seg da som overflødig.

I Bergen var taletiden jevnt fordelt og gruppesammensetningene ga spennende diskusjoner. De to gruppeintervjuene ble gjort rett etter hverandre, så det kunne prege det andre intervjuet at jeg ikke hadde opphold mellom de to. Jeg har valgt det første intervjuet til analysen, fordi det var i det jeg gjorde best arbeid som ordstyrer.

Koding av intervjuene

Tre fokusgruppeintervjuer har blitt analysert i denne oppgaven. To av dem er fra Lofoten og et er fra Bergen. Disse intervjuene har blitt nummerert fra 1 til 3, der nummer 1 er det første intervjuet i Lofoten, nummer 2 er det andre intervjuet i Lofoten og nummer 3 er intervjuet i Bergen. I hvert av disse intervjuene har hver elev blitt navngitt med hver sin bokstav. Eleven C3 kan man slik se at er deltakeren C i fokusgruppeintervju nummer 3, og fokus gruppeintervju nummer 3 er fra Bergen. Personen som er kodet med O i dataene er ordstyrer. Her er en oversikt over de 16 elevene fordelt i tre grupper:

Tabell 6: Oversikt over fokusgruppeintervjuer

Lofoten gruppe 1	Lofoten gruppe 2	Bergen (gruppe 3)
A1 - Gutt	A2 – Jente	A3 – Jente
B1 - Gutt	B2 – Jente	B3 – Gutt
C1 - Jente	C2 – Gutt	C3 – Gutt
D1 - Jente	D2 – Gutt	D3 – Gutt
E1 - Gutt	E2 – Jente	E3 – Jente
F1 - Jente		

I dataene har navnet på tettstedet og kommunen elevene i Lofoten kommer fra bli nevnt noen ganger. Disse navnene har jeg valgt å endre til «Værvåg» (tettsted) og «Værvåg kommune». «Værvåg» og «Værvåg kommune» er altså et virkelig sted, men navnene er fiksjon. Bergen har bevart sitt virkelige navn i dataene.

DEL 2: FUNN, ANALYSE OG DRØFTING

5. For eller mot olje- og gassutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja

Helt sentralt i diskusjonen om oljeutvinning i LoVeSe er om man er for eller mot. Dette er standpunkt om hvilket utfall man vil ha i saken, og det er gjerne det som blir kartlagt når man vil vite hva befolkningen mener. Resonnementene og argumentene bak individenes konklusjoner er mindre synlige. Vi som følger saken kjenner flere av de vanlige argumentene som blir brukt av de sentrale aktørene og politikere. Disse blir også brukt i fokusgruppeintervjuene. Argumentene kan handle om hvilken betydning oljeboring har for det lokale livet i LoVeSe, eller om mer globale problemstillinger som Co2-utslipp og klimaendringer. De gjør seg gjeldende på ulike geografiske nivå. I denne oppgaven studerer jeg hvilken betydning opplevelsen av stedet har for elever i Bergen og Lofotens diskusjoner om oljeboring i LoVeSe. Kan stedet elevene er fra, og elevenes «sense of place», ha en betydning for meningsinnholdet i «for» og «mot» oljeboring i LoVeSe?

Først skal vi se på NSD Samfunnsvevens elevundersøkelse for 2013-valget. Undersøkelsen har til hensikt å kartlegge hvor mange som er for og mot oljeboring i LoVeSe. Videre vil funn fra fokusgruppeintervjuene vise hva disse for og mot besvarelsene inneholder. Til slutt vil funnene drøftes opp mot problemstillingen.

5.1 Kvantitative data fra NSD elevundersøkelsen

For å kartlegge elevenes holdning til olje- og gassutvinning i LoVeSe, har NSD valgt å formulere en påstand med rangordnede svaralternativer: «Vi bør tillate olje- og gassutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen». Senja er ikke med i formuleringen fra skolevalgsundersøkelsen 2013. Svaralternativene som blir brukt er «helt enig», «nokså enig», «både og», «nokså uenig»,

«helt uenig», og «vet ikke/vil ikke svare»⁴ (NSD Samfunnsveven, 2013). Data fra landsfilen vil presenteres først. Datasettet er et utvalg som er justert for å jevne ut variabler som kjønn og utdanningsprogram. Her er besvarelsene fra Nordland, Hordaland og hele landet (total):

Tabell 7: Elever i utvalgte fylker om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen

Fylke, forenklet (noen sammenslåtte)	Hordaland	Nordland	Total
Tillate oljeutvinning utenfor Lofoten			
Helt enig	19,0	25,0	21,2
Nokså enig	12,6	13,5	15,4
Både og	23,4	16,3	21,7
Nokså uenig	16,4	12,2	14,3
Helt uenig	28,5	33,0	27,3
Total	100,0	100,0	100,0
N=	499	312	4 370

I landsgjennomsnittet ser vi at flest elever har svart at de er «helt uenig» i at LoVeSe skal åpnes for olje- og gassutvinning, med 27,3%. De nest mest besvarte alternativene er «helt enig» (21,2%) og «både og» (21,7%). Summerer vi sammen de som er enig får vi 36,6%, mens 41,6 % er uenig. De fleste elevene (78,2%) har tatt stilling til om de er for eller mot olje- og gassutvinning i LoVeSe.

I Hordaland ser vi at 31,6 % er mer eller mindre enig, 23,4% svarer «både og», og 44,9% er «nokså uenig» eller «helt uenig». Elevene i Hordaland er da noe mer uenig i at områdene skal åpnes for olje- og gassutvinning enn landsgjennomsnittet. 76,5 % ser som seg selv som for eller mot.

Nordland er over landsgjennomsnittet i de sterkeste meningene med 25 % helt enig, mot landsgjennomsnittet på 21,2%, og 33% helt uenig, mot landsgjennomsnittet på 27,3%. Vi ser også at flere har tatt stilling til om de er for eller mot oljeboring (83,7%). 38,5 % sier de er enig og 45,2% sier de er uenig. Dataene viser dermed at meningene i Nordland er noe mer polarisert enn landsgjennomsnittet.

⁴ Det er presisert i spørsmålsarket at «vet ikke/vil ikke svare» kun skal brukes om man ikke kan eller vil svare på et spørsmål. «Vet ikke» står slik ikke til forveksling med midtkategorien «både og». «Vet ikke/vil ikke svare» regnes som «manglende tilfeller» i datasettet.

Informantene i fokusgruppeintervjuene går på studiespesialiserende utdanningsprogram. Videre skal vi se nærmere på besvarelsene til elever med samme utdanningsprogram. I denne delen vil fylkesfilene fra elevundersøkelsen brukes. I disse kan man gå nærmere inn på kommunenivå og utdanningsprogram. Vågan kommune, som er den eneste kommunen fra Lofoten som deltok i elevundersøkelsen, vil brukes for å få et innblikk i lofotelevenenes meninger. Her er besvarelsene fra Vågan kommune inndelt etter utdanningsprogram:

Tabell 8: Elever i Vågan om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen

Kommune der skolen ligger	Vågan				
Utdanningsprogram, forenklet (noen sammenslåtte)	Studiespesialisering	Idrettsfag og Musikk	Yrkesfag 1, bygg, elektro, teknikk	Yrkesfag 2, design, helse	Yrkesfag 3, medier, naturbruk, restaurant, service
Tillate oljeutvinning utenfor Lofoten					
Helt enig	9,4	0,0	57,1	11,8	11,1
Nokså enig	12,5	0,0	14,3	11,8	0,0
Både og	12,5	100,0	14,3	14,7	5,6
Nokså uenig	12,5	0,0	0,0	5,9	5,6
Helt uenig	53,1	0,0	14,3	55,9	77,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N=	32	1	7	34	18

De som er sterkest tilhengere av oljeutvinning i Lofoten og Vesterålen er elevene ved de tradisjonelt maskuline yrkesfagene; bygg, elektro, og teknikk. Elevene i de andre utdanningsprogrammene viser i større grad motstand til oljeutvinning i området. Vi kan se at blant elevene på studiespesialiserende utdanningsprogram er halvparten av elevene «helt uenig» i at det bør bores utenfor Lofoten og Vesterålen. Gruppen yrkesfag 3 viser den sterkeste motstanden mot oljeutvinning. Flere av utdanningsprogrammene i denne kategorien gir yrkesmuligheter innen primærnæringene og turisme. Dette er næringer som er utsatt om det blir oljeboring i LoVeSe. Grupperingen er ikke helt gunstig til dette bruket siden medielinja ikke deler denne egenskapen. Det er få respondenter i Våganutvalget, så hver enkelt besvarelse gir sterke utslag på prosentfordelingen. Tabellen viser at det er en forskjell mellom utdanningsprogrammene, men den er ikke egnet til en direkte sammenligning med det betydelig større datasettet fra Bergen.

Besvarelsene fra Bergen er hentet fra fylkesfilen for Hordaland. Her er besvarelsene inndelt etter utdanningsprogram:

Tabell 9: Elever i Bergen om oljeutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen

Kommune der skolen ligger	Bergen				
	Studiespesialisering	Idrettsfag og Musikk	Yrkesfag 1, bygg, elektro, teknikk	Yrkesfag 2, design, helse	Yrkesfag 3, medier, naturbruk, restaurant, service
Tillate oljeutvinning utenfor Lofoten					
Helt enig	11,8	22,2	39,0	10,7	8,6
Nokså enig	11,5	15,3	15,1	9,5	9,0
Både og	22,2	33,3	23,3	34,5	18,5
Nokså uenig	17,9	16,7	10,3	17,9	18,5
Helt uenig	36,6	12,5	12,3	27,4	45,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N=	1 403	72	146	84	222

I Bergen kan vi se likheter med det vi fant i Vågan: Motstanden er stor på studiespesialiserende utdanningsprogram, mens oljeutvinningen får mer støtte i enkelte av yrkesfagene. I studiespesialiserende utdanningsprogram er det en klar overvekt av elever som er mot oljeboring (54,5%). Kun 23,3% er enig i at områdene bør åpnes for olje- og gassutvinning. Gruppen yrkesfag 3 er de sterkeste motstanderne også her, selv om oljeboring i LoVeSe ikke vil påvirke deres yrkesmuligheter i samme grad som hos elevene i Vågan. En interesse av å bevare naturen kan dermed ikke bare tolkes med tanke på yrkesmuligheter i denne gruppen. I Bergen ser vi også at elever ved Idrettsfag og Musikk bikker litt mot at de er enig i at det bør utvinnes olje- og gass i Lofoten og Vesterålen.

For å oppsummere funnene i elevundersøkelsen, så kan man forvente mer polariserte meninger om saken blant elevene i Nordland enn hos elevene i Hordaland og resten av landet. Elevene ved yrkesfagene bygg, elektro og teknikk viser seg som sterke tilhengere av olje- og gassutvinning i Lofoten og Vesterålen, både i Bergen og i Vågan, mens over halvparten av elevene ved studiespesialiserende utdanningsprogram viser en sterk motstand til utvinning.

5.2 Kvalitative data fra fokusgruppeintervjuer

I denne delen vil jeg se nærmere på besvarelsene «enig» og «uenig», eller «for» og «mot», i fokusgruppeintervjuene. I fokusgruppeintervjuene kan elevene begrunne sine besvarelser, og man får da et bedre innblikk i hva de mener. Om elevene var for eller mot oljeboring i LoVeSe var det eneste spørsmålet som ble stilt til alle deltakerne etter tur.

I gruppeintervjuene i Lofoten var det to deltakere som sa at de var mot oljeboring, åtte deltakere sa de var for og en sa at han var nøytral. Denne fordelingen stemmer ikke overens med statistikken fra NSD elevundersøkelsene, men besvarelsene skjuler en mye mer sammensatt situasjon. Fokusgruppeintervjuene viser at det er problematisk å plassere informantene i Lofoten i grupperinger for eller mot oljeboring. Elever som er for oljeboring, viser samtidig at de er «mot», og elever som er mot oljeboring forteller hva som skal til for at de skal bli «for». De fleste elevene, enten de er «for» eller «mot», konkluderer med at man skal vente med oljeboring til det er trygt. Jeg skal vise et eksempel på hvordan to av informantene definerer seg selv på hver sin side av saken, men konklusjonen til dem begge er at oljeboringen bør vente. Disse uttalelsene er tatt fra forskjellige intervju, så informantene påvirker ikke hverandre i intervjusituasjonen. Spørsmålet er: Bør regjeringen åpne for olje- og gassutvinning på norsk sokkel utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja? C1 er den første som får ordet etter spørsmålet ble stilt:

C1: Jeg synes ikke det. Jeg synes ikke at vi trenger det og jeg synes det blir for risikofylt. Det vi gjør med oljen nå. Vi brenner den jo også er den borte. Hvis vi kunne ventet og brukt oljen til ... Vi satt og snakket om dette i klassen en gang, om vi kunne brukt det til medisin eller brukt det til noe som varte lenger, så vi slipper å få ut disse CO2-utslippene og slik, så vil jo man kunne bruke oljen til mer, og da kunne vi kanskje tatt den opp. Istedenfor å bare brenne den, så er den borte. Så jeg mener at tiden vil bli å vise om vi trenger olje, så kanskje vi kan ta det opp seinere. Sånn som vi har det nå, så trenger vi det ikke. Så jeg synes at det å bore utenfor her er unødvendig.

C1 er den informanten i Lofoten som fremsto som den sterkeste motstanderen til olje- og gassutvinning utenfor LoVeSe. D1 var også «mot», men hun snakket ikke like mye under intervjuet, og viste mer sin støtte til C1. Selv om C1 ser på oljeboring som unødvendig og for risikofylt nå, så utelukker hun ikke at det på et tidspunkt kan være noe vi trenger. Det hun tydeligst sier nei til er hva oljen i hovedsak brukes til: Energikilde til forbrenningsmotorer.

I det andre intervjuet fra Lofoten sier E2 at hun er for petroleumsutvinning på sokkelen utenfor LoVeSe. Svaret er likevel avventende, for hun vil ikke å gjøre det nå. Det E2 sier er likt svaret flere av informantene i gruppe 2 gav. De fleste her sa at de var «for», men at man bør vente til det er tryggere. E2 sin besvarelse blir trukket frem her siden hun ble konfrontert med et oppfølgingsspørsmål:

E2: Ja, jeg synes egentlig at vi kan ta opp oljen, men jeg synes at vi burde vente til at vi får bedre kunnskap om maskinene og at det ikke blir oljesøl i det hele tatt, for det er viktig at vi tar vare

på den jorden vi har og at vi ikke ødelegger den mer enn vi allerede har gjort. For det kommer jo andre generasjoner som faktisk skal leve etter oss. Og hvis vi bare ødelegger jorden, mens vi lever, og ikke tenker på at det faktisk skal bo andre folk her, så vil jo ikke det være noe bra. Så jeg er ganske enig med det C2 og B2 sa om at Nord-Norge burde bli mer sentralt og jeg skjønner jo det at det blir bedre hvis det kommer flere folk. Så jeg er for oljeboring, men ikke akkurat nå.

O2: Hva er det som endrer seg over tid med oljeboringen? Hvorfor skal man vente i 20 år, for eksempel?

E2: Jeg tenker at da har vi på en måte lest oss litt mer opp og vi har fått bedre kunnskaper, og det har kommet andre folk og kanskje folk fra andre land som faktisk kan det litt bedre enn oss, og at vi utvikler den kunnskapen vi har, sånn at vi kan finne ut hvordan vi kan lage ... eller hvordan vi kan få mindre oljesøl da.

E2, og flere andre, kunne like gjerne svart at de var mot olje- og gassutvinning i LoVeSe om de ble spurt om vi skulle gjøre det med en gang. På samme måte kunne C1 sagt at hun var «for» om premisene hennes var til stede. Alle informantene nevnte at oljeutvinning kunne bli aktuelt på et eller annet tidspunkt. Ingen av elevene uttrykte at de ville ha et varig vern av havområdene.

I Bergen var det to av elevene som argumenterte i retning av et varig vern av havområdene utenfor LoVeSe. Her fremsto saken om LoVeSe i større grad som en prinsippsak som handlet om Norges miljøpolitikk:

E3: Det er fordi at en av inntektene til Norge er jo fisken, torsk og skrei, og hvis vi mister den, så mister vi en stor inntekt. Også kan vi jo tape på oljen for oljen kan jo ta slutt, og det kan jo være at vi ikke finner så mye olje der oppe som vi antar. Og i tillegg, selv om det vil skape arbeidsplasser så ... Jeg er selv ofte i Lofoten, så jeg vet at det er veldig fin natur der og mange av dem som bor der vil jo ikke at naturen skal bli ødelagt og at oljeplattformene skal være veldig synlig. Så, derfor sier jeg nei.

A3: Ja, jeg mener at de ikke skal bore der ute fordi at hvis vi skal begynne å tenke mer miljøvennlig, så er jo det bedre at vi bare lar være å ... Å bare la oljen ligge der sånn at vi presser egentlig oss selv til å begynne med forskning på mer miljøvennlige ... energi og sånt.

Når disse elevene ble spurt om de er for en åpning for konsekvensutredning kommer det frem at et varig vern kan være en nærstående tanke:

O3: De diskuterer jo nå ei konsekvensutredning av området. Kanskje jeg kan spørre særlig dere som sa dere ikke hadde lyst på boring. Er dere for ei konsekvensutredning?

A3: Altså en konsekvensutredning, da får man jo vite om hva som kan skje og hva som ikke kan skje. Altså, for min del kan de godt ta en konsekvensutredning, men jeg synes fortsatt ikke at de skal bore der. Så for min del kan de ha det.

D3: Men hva, hvis de finner ut at ... Hvis de har den konsekvensutredningen og de finner ut at det ikke er så gale som vi tror. Ville du fortsatt stått for det da?

A3: Ja.

E3: Men hvis man skal på en måte prøve å gjøre endringer hvorfor skal man da pumpe opp mer olje? Jeg tror at det kommer til å skje men ... ja, jeg synes bare at det ikke er bra.

A3: Vi kan jo prøve å utsette det for vi har jo sagt at vi skal prøve å endre samfunnet, men hvis vi på en måte pumper opp olje endrer vi ikke samfunnet. Da fortsetter vi en ond sirkel.

I dette utdraget blir A3 konfrontert med et spørsmål fra D3. A3 sier at selv en konsekvensutredning som viser liten risiko ikke vil få henne til å endre mening om saken. E3 tar opp tråden og knytter det opp mot samfunnsprosjektet om en mer bærekraftig fremtid. Vi kan se i utdragene over at E3 ser på dette både i et økonomisk og et miljømessig perspektiv. E3 uttrykte i deler av samtalen at hun uansett tror det vil bli petroleumsutvinning i området og det kan vi også se et eksempel på her.

I gruppeintervjuet i Bergen var det to elever som uttrykte at de ikke kunne ta stilling til saken i LoVeSe. Deres utsagn ligner mer på det som mine data viser for ungdommene i Lofoten:

D3: Ja, jeg har litt sann blandede følelser for det er jo sånn som hun sier at det blir jo, altså naturen kan jo bli ødelagt og det ødelegger for fiskeindustrien der oppe og sånne ting, men samtidig hvis vi får mye olje ut av det, så vil vi jo få inn veldig mye penger til Norge, så det kan være både positivt og negativt med det. Så jeg er ikke helt sikker på hva jeg kunne ha sagt hvis ... Det er litt sånn både og egentlig.

O3: Ja, det er greit det.

C3: Ja, jeg har mye sånne tanker som han. Det er ... Det kan være lønnsomt, men det kan også gå galt. Sann som det kan skje en ulykke der oljen lekker ut og da ødelegger det klimaet der oppe helt. Da vil jo økosystemet gå ganske galt og ting vil bli drept av olje hvis det kommer en oljelekkasje, så det er en sånn ting man må ta hensyn til, men igjen arbeidsplasser og ting som folk vil ha, som igjen kan ødelegge, men så må man tenke på dyrene og økosystemet der. Så jeg har også ganske varierte meninger om det.

Saken virker vanskelig for elevene. Oljeinntektene og et økonomisk løft av regionen frister på den ene siden mens faren for utslipp veier negativt. Vi ser at noen av elevene i Bergen

argumenterer ut fra interesser de tenker lokalbefolkningen har, og gjennom samtalen så viser det seg at noen av disse antagelsene er treffende.

En av elevene i Bergen sier at han er for oljeboring. Gjennom samtalen argumenterer han at sjansen for at noe skal gå galt er minimal, og at man må tørre å satse:

B3: Jeg mener man skal bore der. At det skal skje et oljeutslipp, det er det liten sjanse for. Faren er jo som de sier disse seismiske undersøkelsene at det er de som skal skade fisken, men det er jo ikke bevist at det skal skje i det hele tatt. Selvfølgelig vil jo det koste, man må jo ofre litt for å på en måte ... Det kan jo ikke bare være gode sider med alle ting sant. Det er jo selvfølgelig to sider, det blir jo, ja, hvis noen mister arbeidsplassene så vil andre få arbeidsplasser, da vil jo det på en måte ... Jeg mener uten tvil at vi skal bore. Det ligger kanskje veldig store mengder olje der som man kunne brukt på å bygge ut Norge for eksempel veibanen da. Og som sagt, vi må ofre for at det skal kunne gå fremover. Man må kunne satse.

B1 fra Lofoten oppfatter også risikoen som liten siden han tror norsk petroleumssektor er kompetent til å drive sikker oljeboring:

B1: Nå glir jeg litt over i oljedebatten, men jeg skal prøve å unngå det. Turismenæringen er jo ganske lavt ned på økonomiske vinninger for landet Norge. Det er jo på tur oppover, men ingenting som til sir at det blir mindre turisme for at vi driver med oljeboring. Og det er ingenting som tilsier at vi plutselig får utslepp. Oljeboring i dag er veldig trygt, og gassutvinning i dag drives enda tryggere. Så det er ingenting som tilsier at det kommer til å bli oljesøl her, og jeg tror ikke det kommer til å skje for vi er verdensmestere i å drive oljeboring med en miljøvennlig metode.

Vi kan dermed se at de sterkeste tilhengerne av olje- og gassutvinning i LoVeSe oppfatter risikoen som liten og stoler på at kravene om sikkerhet vil bli tilfredsstillt. Norsk økonomi står sentralt i argumentasjonen for hvorfor oljen bør utvinnes.

Konsekvensutredning

Siden flere av elevene i Lofoten viste seg avventende til olje- og gassutvinning i området i frykt for konsekvensene, ble de spurt om de var for eller mot en konsekvensutredning. Spørsmålet ble stilt på en noe ulik måte i de to intervjuene i Lofoten. I det første intervjuet kom spørsmålet som et oppfølgingsspørsmål til C1 og D1. C1 virket som om hun kjente uttrykket, så jeg informerte ikke henne noe mer om hva det var.

C1: Arbeiderpartiet sier jo at de er for konsekvensutredning, og det betyr jo ikke da at det nødvendigvis blir oljeboring. For man må se på flere faktorer og sånn, så jeg tror jeg kan være for konsekvensutredning for å bare få lagt et kart over hvordan det ser ut der og ja. At det kan være noe som er greit å gjøre.

O1: Tenker du det samme (til D1)?

D1: Ja, stort sett.

C1 og D1 gir uttrykk for at konsekvensutredning «kan være noe som er greit å gjøre», men da i troen på at det ikke nødvendigvis leder til oljeutvinning. Om C1 og D1 kjenner til historiene i nyhetene om fiskere som sier at seismikken skremmer fisken⁵ kommer ikke frem av intervjuet.

I det andre intervjuet informerte jeg mer om hvem som var motstandere av konsekvensutredning og hvorfor de var det. Dette gjorde jeg for det var usikkerhet om hva det innebar. D2 kom med et innspill om at seismikk kunne «skremme fisken sånn at de ikke har lyst å være der». Når det kom frem hva konsekvensutredning var ble det en liten ordveksling om det. At jeg måtte være såpass aktiv selv kan tyde på at flere av deltakerne i gruppe 2 var usikre på begrepet.

B2: Jeg vil ikke si at det er galt i å ha en konsekvensutredning for da får de vite om det er lurt av dem å faktisk gjøre det, eller om det er noe de bør vente med. Fordi at, de må jo en gang finne ut av hvor store konsekvenser det kan bli, og hvis det ikke er noen andre måter å finne ut av det, så må jo de ta den første og beste måten egentlig. Fordi at hvis det bare blir en diskusjon som varer lenge så kan det ende opp med at de finner ut av at det ikke er vitsen å diskutere det lengre, og da legger vi bort den saken. Så fordi at det blir så mye styr og det blir ikke verdt det, altså at oljen ikke har den betydningen lenger.

--- (Liten avbrytelse)

O2: Var det noen ... Er du for konsekvensutredning (til C2)?

C2: Ja.

O2: Mhm. For du vil vite ... ?

C2: Ja, det er jo bare bra det hvis vi finner ut at det er sykt liten risiko, så legger jo ikke det en demper for diskusjonen om det skal være ... om det skal bli boret.

⁵Samuelson, Strøm, Wormdal og Åsali (2014) i Norsk Rikskringkasting skriver at fiskerne i Øst-Finnmark hevder seismikkskyting skremmer vekk fisken. Professor Egil Ona fra havforskningsinstituttet støtter fiskernes uttalelser i nyhetsartikkelen.

O2: Flere innspill? (Pause) Er det noen som tenker at de kanskje er enige i at hvis man lar dem konsekvensutrede, så blir det som å sette døra på gløtt til at det blir full boring? Du nikker litt nå (til A2) ...

A2: Hehe. Ja, det blir jo det. Det blir jo som sagt, det blir jo litt sånn første steg da, men det kommer jo også an på hvem som får regjeringsposisjonen ved neste valg. Om det er FRP og Høyre, så ser jo det dårlig ut for de som er imot at oljeboringen skal se nå. Så jeg tror egentlig at det kommer an på det.

Elevenes syn på konsekvensutredning må sees i sammenheng med deres frykt for oljesøl. Et dominerende argumentet i diskusjonen er at man bør vente med oljeutvinning til det blir mer sikkert. Elevene som er usikre gir uttrykk for at de vil ekspertpersoner skal fortelle dem at det er trygt. B2 påpeker at en langvarig sak er noe som kan hindre prosessen og C2 sier at et positivt svar i utredningen vil føre saken videre. Forståelsen er da at konsekvensutredning går i favør av oljenæringen. A2 trekker frem regjeringen som neste instans etter en eventuell konsekvensutredning. I gruppe 2 kan alt dette kommet frem som en felles drøfting i samtalen. Det kommer frem av samtalene at konsekvensutredning var et begrep de var usikre på.

Er elevene for eller mot oljeboring?

Slik det kommer frem av intervjuene er en inndeling av hvem som er «for» og hvem som er «mot», problematisk. Særlig blant elevene i Lofoten er det å være for eller mot olje- og gassutvinning mer sammensatt enn at det kan besvares i et spørsmål med ulike grader av enighet eller uenighet. I utvalget av informantene var det et mål at ulike meninger skulle bli representert, og det ble det om man tenker at skillelinjen står mellom noen som er «for» og noen som er «mot». Det som gjør en slik dualistisk forståelse problematisk, er at meningene om når og hvordan det skal gjøres er ulik. Noen mener at det skal gjøres med en gang, mens andre mener at det skal gjøres når teknologien gjør det mer sikkert. Så hva er det egentlig en elev svarer i NSDs elevundersøkelse, når han sier at han er enig i at man bør åpne for olje- og gassutvinning i Lofoten og Vesterålen? Er informanten enig i at man skal åpne områdene nå eller er informanten enig i at man skal åpne dem på et senere tidspunkt? NSD dataene gir ikke svar på dette, men de viser at over halvparten av elevene i Lofotkommunen Vågan er helt uenig i at områdene skal åpnes for olje- og gassutvinning. Når man leser disse tallene kan det virke som elevene i Lofoten ønsker et varig vern av Nordland VI, Nordland VII og Troms II. I fokusgruppeintervjuene fra Lofoten er det derimot ingen som har tatt til orde for varig vern av

området. Det som er mest fremtredende i samtalen er hva som skal til for å åpne disse områdene. Elevene fra Lofoten er opptatt av at det ikke skal være risikabelt å drive med olje- og gassutvinning i området med tanke på oljesøl og beredskap. De vil ha et løft av regionen, som de tror olje- og gassutvinning kan gi, men samtidig ta vare på lofotfisket og de næringene som allerede er etablert. Fokusgruppeintervjuene i Lofoten gir ikke et inntrykk av at debatten er polarisert der noen er «helt enig», mens andre er «helt uenig». De viser heller elever som stiller krav til sikkerhet og forsiktighet før en eventuell olje- og gassutvinning skal finne sted: Olje- og gassutvinningen skal ikke gå ut over naturen i Lofoten.

Elevene i Bergen uttrykte seg mer som man kunne forvente av noen som sier at man er «enig» eller «uenig» i at områdene utenfor LoVeSe bør åpnes for olje- og gassutvinning. De som var mot olje- og gassutvinningen argumenterte i retning av varig vern, og mente at oljen bør ligge urørt. Oljeutvinning ble sett på som en fare både lokalt og globalt, og det strider med samfunnsprosjektet om en mer miljøvennlig retning i utviklingen. De to elevene som hverken var for eller mot olje- og gassutvinning i området uttalte seg på en måte som lignet mer på de fleste svarene fra fokusgruppene i Lofoten. Når fordelene ble satt opp mot farene ble valget vanskelig. De to elevene som ikke hadde bestemt seg om saken stilte ikke krav til hvordan det skulle gjøres, på samme måte som elevene i Lofoten. Elevene i Lofoten definerte heller seg selv som «for» eller «mot», og kom med betingelsen om at det skulle gjøres med forsiktighet.

De besvarelsene som var mest lik hverandre på tvers av casene var de som uttrykte at de ønsket å åpne for olje- og gassutvinning med en gang (B1 fra Lofoten og B3 fra Bergen). Det viktigste trekket i deres argumentasjon var at de mente risikoen var lav. De oppfattet norsk oljeindustri som kompetent nok og de stolte på at beredskapen er tilfredsstillende. Norsk økonomisk gevinst står også som viktig selv med konsekvensene det måtte medføre. Fokuset på økonomisk vinning er ikke unikt for disse elevene, da det kun var to elever som mente at oljen burde ligge urørt.

Fokusgruppeintervjuene viser at å ta utgangspunkt i «enighet» og «uenighet», som det ble gjort i NSD sin undersøkelse, er en mulig måte å måle meningene til elevene i Bergen. På en annen side virker disse graderingene vanskelig å bruke om man studerer elevene i Lofoten som har en nærhet til saken. Elevene i Lofoten ønsker olje, fisk og turisme som kan fungere sammen, men de fleste i intervjuene er nølende om oljeutvinningen skal gå utover de etablerte næringene.

Hvorfor er elevene i Lofoten «for» og «mot»?

Som nevnt tidligere tok nesten alle elevene i Lofoten et standpunkt om de var for eller mot oljeboring i LoVeSe. En interessant observasjon var at elevene som var for oljeboring og elevene som var mot oljeboring argumenterte likt: Det skal ikke skje før det er trygt. Hvorfor definerer da elevene seg på hver sin side av saken?

Tidligere ble det argumentert at elevene kan ha ulikt tidsperspektiv når de svarer på om de er enig eller uenig i å åpne for oljeboring i LoVeSe. Når de får muligheten til å utdype og begrunne sine svar kan de ta et standpunkt, men også sette krav til når og hvordan det skal gjøres. Elevene i Lofoten argumenterer om hva de oppfatter som positivt og negativt ved begge sider av saken, og skillelinjen blir dermed mindre tydelig. Elevene vil det beste for sitt hjemsted og de argumenterer seg frem til hvordan det er mulig uten at det står i fare for å ødelegges.

Det har en betydning at elevene har blitt intervjuet i grupper. Hvordan spørsmålet blir tolket av en informant, og hvordan det blir besvart, vil påvirke de andre besvarelsene. Satt litt på spissen ville nok besvarelsen «Jeg er «for» når det er sikkert» virket merkelig når man nettopp har hørt besvarelsen «Jeg er «imot» til det er sikkert». På samme måte kunne besvarelser i retningen «både og» og «vet ikke» vært noe som kunne lett blitt «kopiert» i gruppesamtalen, siden de foregående besvarelsene legger en standard for de andre. De kvalitative dataene i undersøkelsen er gode for å vise dette. Denne fortolkningen av spørsmålet er skjult i kvantitative meningsmålinger.

En annen forklaring kan være at elevene gir uttrykk for sin identitet ved å oppgi et svar. Senere i oppgaven ser vi at elevene i Lofoten vil at hjemstedet deres skal bli mer sentralt. De frykter for at stedet skal stagnere om det ikke satses på oljeboring. Et «for» oljeboring, uansett om de vil vente eller ikke, uttrykker at de vil ha en utvikling som gjør stedet mer sentralt og mer urbant. Flere av elevene kommenterer, som vi ser senere, at regionen ikke nødvendigvis får «et løft», men det ligger et håp der. Identiteten et «for» uttrykker er dermed ikke en støtte til nasjonal oljeindustri, men heller en støtte om stedets utvikling. Begrepet utvikling blir brukt her, fremfor endring, for elevene vil ha endringer som ikke går på bekostning av allerede etablert turisme og fiskerinæring. Om vi bruker Castrees (2009) videreutvikling av begrepet «location» for å forstå dette kan det virke klarere. Da handler det om at Lofoten skal koble seg på et nettverk med andre oljerelaterte steder. Å koble seg på et oljenettverk gir forhåpninger om store investeringer, arbeidsplasser og modernisering. Norge i seg selv er ofte fremstilt som et oljeeventyr der oljen løfter oss fra Europas periferi til å bli «verdens beste land å bo i». Å koble seg på et oljenettverk

er å bli del i en milliardindustri som overgår den tradisjonelle store fiskeindustrien. En kobling til oljenettverket blir også problematisert i intervjuene fra Lofoten. I neste kapittel vil vi se at noen av elevene er klar på hvor de tror pengene havner: «De går rett til Oslo». Nettverket oppfattes på denne måten også som et hinder for det lokale stedet. Både oljen og arbeiderne flytter seg raskt mellom stedene i nettverket, og oljens opprinnelsessted har dermed ikke en like stor betydning. Slik som i fiskeriet kan mange av arbeidsplassene gå til eksterne arbeidere, mens eierskapet vil ligge i maktsentrum.

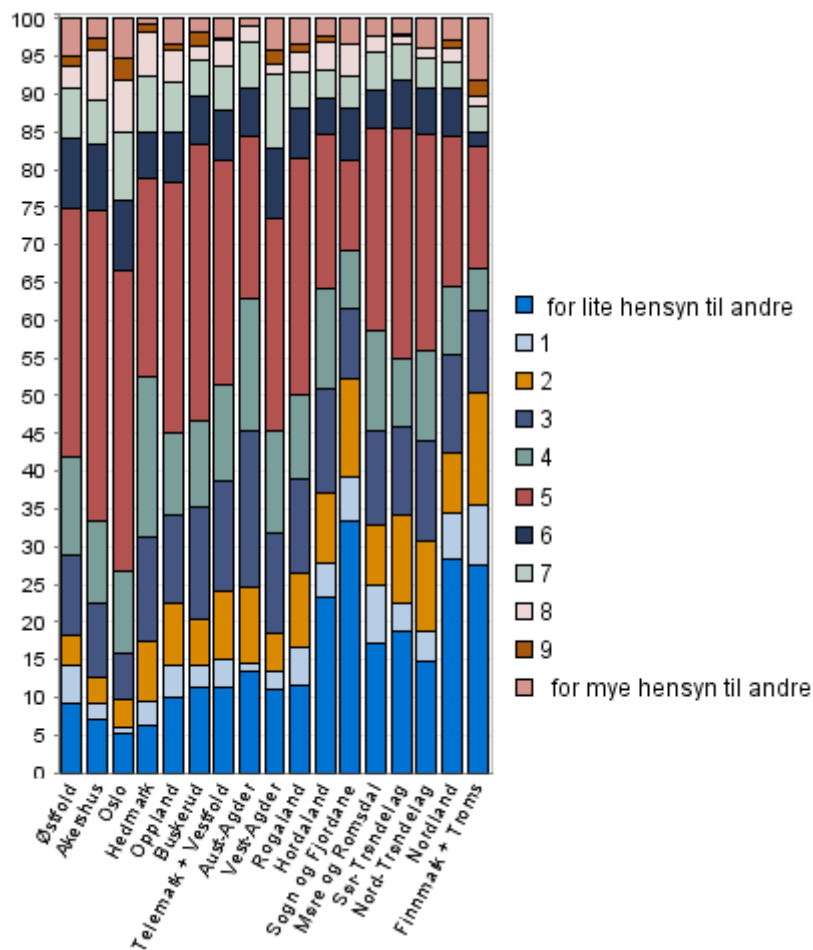
Problemstillingen stiller spørsmål om hvilken betydning ungdommenes opplevelse av stedet har for diskusjonen om oljeboring i LoVeSe. I den mest grunnleggende meningsdimensjonen, «for» og «mot», kan vi se en forskjell mellom å oppleve stedet som hjemsted, og det å oppleve det på avstand. Flere stedsforskere mener at stedet vi til daglig oppholder oss i har en betydning for vår identitet og hvem vi er (Berg et al., 2013, Castree, 2009, Massey, 2005). For lofotungdommene gjelder slik «for» og «mot» oljeboring ikke bare stedet, men også dem selv. De er opptatt av at naturen og fiskeriet, som de opplever som viktig for stedets «locale», også skal være en del av stedets identitet i framtiden. Det er slik spesielt viktig for ungdommene at åpning for oljeboring ikke forvitrer naturen og ressursene i havet i prosessen. Selv om Lofoten skulle oppleve økonomisk vekst, og snu den negative befolkningsutviklingen, ville det mistet det ungdommene identifiserer seg med. Samtidig er det også viktig for elevene at stedet skal vokse og bli mer sentralt, noe som de tror oljen kan gjøre for stedet. Elevene er slik for oljeboring når det er trygt. De ønsker utvikling, men samtidig bevare deler av det «locale» stedet allerede har.

6. Å være fra et eller flere sted (utenfor sentrum)

I forrige kapittel ble det vist at opplevelsen av stedet har en betydning for hvordan meningsinnholdet i «for» og «mot» konstitueres. I dette kapitlet skal vi gå nærmere inn på hvordan stedsidentitet, og det å være fra stedet, har en betydning for diskusjonen i seg selv. I gjennomgangen av intervjuene vil jeg først vise at diskusjonen inneholder argumenter som gjelder ulike geografiske nivå. Argumentene kan eksempelvis gjelde lokale interesser eller globale forhold. Som en del av dette ser vi også at elevene i Lofoten «gestalter» ulike nivå i sine stedsidentiteter i diskusjonen. Videre vil vi se at elevene i Lofoten opplever sitt sted som en periferi, og at den nordnorske stedsidentiteten blir ekstra tydelig når nord-sør forholdet diskuteres. Siden vi skal inn på elevenes forhold til maktsentrum vil kapitlet starte med tilgjengelig kvantitativ data fra NSD på emnet.

6.1 Kvantitative data fra NSD elevundersøkelsen

I elevundersøkelsene har NSD Samfunnsveven spurt elevene om sentralmyndighetene i Oslo. Spørsmålet er formulert slik: «Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10 der 0 betyr at sentrale myndigheter i Oslo tar for lite hensyn til andre deler av landet, mens 10 betyr at sentrale myndigheter i Oslo tar for mye hensyn til andre deler av landet?» (NSD Samfunnsveven, 2013). Svarene er altså rangert etter intensitet. Her er besvarelsene fra landsfilen inndelt etter fylker:

Figur 1: Elever i Norge om sentralmyndighetene i Oslo

Vi ser at både Nordland og Hordaland er i landstoppen blant de som mener at sentralmyndighetene i Oslo tar for lite hensyn til andre deler av landet. 23,4 % av elevene i Hordaland og 28,4% av elevene i Nordland svarer den helt ytterliggående kategorien.

Jeg vil bemerke at dette spørsmålet er vanskelig stilt. Midtkategorien (5) vil her representere at sentralmyndighetene i Oslo tar akkurat passe hensyn til andre deler av landet. Det er ikke mulig

å se hva respondentene legger i disse besvarelsene. Når vi ser at Finnmark og Troms både ligger i landstoppen i at sentralmyndighetene tar for lite hensyn til andre deler av landet, og de ligger i toppen på den sterkeste intensiteten av at sentralmyndighetene tar for mye hensyn til andre deler av landet, kan man bli mistenksom. På en annen side kan dette vise det doble forholdet Eriksen (1994) beskrev i *Nordnorsk kulturhistorie*: Er det et sted i landet man kan forvente spredning i besvarelsene, så er det i nord. Det er uansett en viktig bemerkning om spørsmålet blir forstått likt av elevene. Poenget mitt er at selv om besvarelsen kan gi oss indikasjoner på hva man kan forvente i intervjuene, så er det vanskelig å få noe konkret fra undersøkelsen.

Vi skal se nærmere på besvarelsene fra fylkessettet der Bergen kommune er trukket ut fra fylkesfilen for Hordaland, og Vågan (den kommunen i Lofoten som var med i undersøkelsen) blir trukket ut i filen fra Nordland. Spørsmålet er det samme.

Tabell 10: Elever i Bergen og Vågan om sentralmyndighetene i Oslo

Kommune der skolen ligger	Bergen	Vågan
Myndigheter i Oslo tar for mye eller for lite hensyn til andre deler av landet		
Sentrale myndigheter i Oslo tar for lite hensyn til andre de	16,9	38,8
1	5,3	1,2
2	11,9	9,4
3	14,9	8,2
4	12,8	5,9
5	23,9	20,0
6	5,1	7,1
7	3,9	5,9
8	2,6	2,4
9	0,6	0,0
Sentrale myndigheter i Oslo tar for mye hensyn til andre del	2,0	1,2
Total	100,0	100,0

61,8 % av respondentene i Bergen har svart at sentralmyndighetene i Oslo tar for lite hensyn til resten av landet (Svaralternativ 0 – 4). I Vågan har 63,5 % svart på de samme kategoriene. Selv om besvarelsene fordeler seg noenlunde likt på samme side av midtkategorien, kan vi se at langt flere av respondentene i Vågan har svart den sterkeste intensiteten. En misnøye med sentralmyndighetenes prioritering av Oslo kan da forventes hos mange av elevene både i Bergen og i Lofoten, men flere i Lofoten opplever denne misnøyen sterkere.

6.2 Kvalitative data fra fokusgruppeintervjuer

I denne delen vil de to gruppene fra Lofoten presenteres hver for seg ettersom de belyser ulike sider av problemstillingen. Gruppe 1 vil illustrere hvordan diskusjonen kan flytte seg mellom ulike geografiske nivå. I forklaringen av dette vil jeg vise betydningen av hybride stedsidentiteter for diskusjonen. Intervjuet gir også eksempler på hvordan argumenter på det nasjonale og det overnasjonale nivå kan marginalisere det lokale. I Gruppe 2 vil vi se en diskusjon der den lokale, og den nordnorske, stedsidentifisering er mer synlig. Her kan vi se hvordan saken kan virke vanskelig å påvirke, og det kommer frem hvordan elevene opplever et sentrum-periferi forhold mellom Nord-Norge og Sør-Norge.

Å diskutere med ulike geografiske nivåer og stedsidentiteter

I denne delen vil jeg vise hvordan elevenes stedsidentifisering kommer frem i diskusjonen om oljeboring i LoVeSe. Stedsidentifisering er en opplevelse av sted, eller «sense of place» (Berg & Dale, 2013), så dette er relevant til å besvare problemstillingen. Berg og Dale (2013), og Katz (2009), argumenterer for at mennesker kan ha hybride stedsidentiteter som er satt sammen av flere geografiske nivå. Det kan vi også se i fokusgruppeintervjuene der elevene ikke nødvendigvis er konsekvent på hvilket geografisk nivå de identifiserer seg med.

I analysen har det vært et viktig poeng at et argument som gjelder lokale forhold ikke nødvendigvis viser en lokal stedstilhørighet. Hvordan elevene har brukt betegnelsene «vi» og «oss» har vært nyttig for å skille om det er snakk om stedsidentifisering eller ikke. Et eksempel på dette kan være om noen argumenterer for at det vil skape arbeidsplasser lokalt uten at de sier at «vi får arbeidsplasser her». Å skape arbeidsplasser i regionen er et vanlig argument i diskusjonen, uten at det nødvendigvis kan kobles til stedstilhørighet. Der elevene snakker om et «vi» som refererer til Norge, vil utsagnene tolkes som om eleven snakker med en nasjonal stedsidentifisering. Det er også tilfeller der argumentasjon om Norges situasjon og økonomi kan tolkes som nasjonal stedsidentifisering, for de setter nasjonale interesser foran de lokale. I tilfellene der dette «viet» gjelder den nordnorske befolkningen, og at elevene påpeker en skillelinje mellom Nord-Norge og Sør-Norge, vil det bli tolket som en nordnorsk stedsidentifisering. I *Nordnorsk kulturhistorie* blir det hevdet at denne stedsidentifiseringen er nærmere naturen (Drivenes et al., 1994, Storli & Wold, 1994) og den viser en dobbel holdning til staten (Eriksen, 1994). Noen ganger har det også blitt snakket om et «vi i vesten» og om et

«vi i I-land». Dette overnasjonale nivået, som viser til et felleskap eller en likhet utenfor landegrensene, vil også kommenteres.

Det er ulikt hvor i samtalen stedsidentifiseringen blir tydelig, så i dette kapittelet vil det bli hentet utsagn fra ulike deler av intervjuene. Den største sammenhengende samtalen som viser en tydelig lokal og nordnorsk stedsidentifisering, og hva den har å si, kom frem i gruppe 2 sin diskusjon om hvordan man kan påvirke sakens utfall. Først vil gruppe 1 brukes for å vise hvordan diskusjonen om LoVeSe konstitueres i flere geografiske nivå. Elevene i Lofoten er innbyggere i alle disse stedene, om det er Lofoten, Nord-Norge, Norge, Vesten eller Verden. I hvor stor grad elevene identifiserer seg med de forskjellige nivåene er ulikt. Siden bruken av geografiske nivå påvirker våre forståelser (Herod, 2009), kan de ulike nivåene for stedsidentifisering påvirke hvordan saken blir forstått og hvordan elevene stiller seg til den.

Diskusjonen og informantenes flere geografiske nivå

Diskusjonen om oljeboring i LoVeSe gjelder flere geografiske nivå. Elevene har potensielt alle disse nivåene som deler av sin stedsidentifisering. I ordvekslingen under diskuterer elevene oljesøl og beredskap. Her kan man se eksempler på både «nasjonale vi» og «lokale vi». B1, som mener vi bør starte med oljeboring i LoVeSe så raskt som mulig, starter med å snakke om «vi i Norge som er verdensmestere i oljeutvinning»:

B1: Altså man kan drive oljeboring her på en trygg og god måte for Lofoten. Det vil jeg absolutt si. Selv om det har vært oljesøl i Nordsjøen, så har vi fått kontroll over det her rimelig fort. Det er jo veldig lenge siden, jeg vet ikke om vi har hatt tilsølte kystlinjer i Norge på grunn av oljeplattformer. Så denne skremsels-, nesten propagandaen fra Natur og Ungdom og SV, det vil jeg si at ikke er helt sant. Det er ikke hele bildet. Vi driver med oljeboring trygt her. Uten noe stor risiko for at det blir oljesøl langs kysten. For at vi har beredskapen i Norge, og vi er som sagt verdensmestere på å ta opp oljen. Og vi er også verdensmestere i oljeberedskap, over hele verden. Andre land som har hatt oljesøl rådfører seg med oss om hjelp til å få kontroll over det her. Så jeg mener at vi kan drive det her på en tryggest mulig måte, og det vil ikke bli noen fare for hverken fiskerinæringen eller turistnæringen. Og det vil ikke ha de enorme miljøkonsekvensene på grunn av at det er så veldig lite olje her om man sammenligner det med en hel verden.

B1 bruker vi som i «vi i Norge»: «vi er som sagt verdensmestere på å ta opp oljen. Og vi er også verdensmestere i oljeberedskap, over hele verden». Et slikt argument må gjøres ved å spille på nasjonal tilhørighet, og må stemme overens med troen på at dette er noe vi er kompetent nok for. Ingen som kjenner den nasjonale og den lokale diskursen vil tolke B1s «vi»

som om at det er så mye oljerelatert kompetanse i Lofoten. B1 er ungdomspolitiker med et uttalt ønske om å starte oljeboring i LoVeSe, og dette er tydelig gjennom hele intervjuet. Han er klart den informanten som i størst grad prøver å påvirke andres standpunkt og som fremstår som trent i å diskutere. Forestillingen om at vi er «verdensmestere i oljeutvinning og oljeberedskap», selv om den kommer frem flere ganger i intervjuet, blir aldri utfordret. Motargumenter går mer i retningen av at «uhell kan skje den beste». Forestillingen om «Norge som verdensmester i olje» fremstår dermed som etablert.

Etter en liten ordveksling om hvem det er sin tur å snakke får A1 ordet. A1 snakker med et lokalt «vi». Han argumenterer for at oljesøl ikke vil ramme «oss der vi bor». I argumentasjonen påpeker A1 at deres hjemsteds «location» er gunstig med tanke på oljeboring i området. Naturlige egenskaper ved stedets plassering, som havstrømmene og øyene som en beskyttende mur, vil verne hjemstedet. Motstander av oljeboring i LoVeSe, C1, avfeier argumentet for det handler om mer enn «oss i vårt hjemsted»:

A1: I tillegg til det har jo du havstrømmene som er på vår side når det kommer til det her. For utenfor «Lofotarma»⁶ er der oljen skal bores, om jeg har forstått det rett, og der har jo du Golfstrømmen som går oppover, så blir den kjølt ned, så går den nedover. Så oljen vil i den forstand gå nærmere Nordpolen og Grønland, og så vil det gå nedover igjen mot Atlanterhavet på grunn av strømmene. Og det vil derfor bli veldig vanskelig å få olje helt inn hit til «Værvåg», på grunn av ... For det første har vi «arma» som går rundt her, også har vi strømmene som beskytter oss. Oljen vil gå oppover, for det er der varmtvannet går, også vil kaldtvann gå ned, som vil få en sann overstrøm nedover. Men selvfølgelig, det er en mulighet for det, men vi ha strømmene på vår side, som vil være til vår beskyttelse.

C1: Ja, for å svare han A1 først. Selv om vi blir beskyttet, så har vi jo et hav, skal vi bare la Nordpolen bli nedoljet, holdt jeg på å si, jeg vet ikke om det er et ord engang.

A1: Nei, at det ...

C1: Å ja, greit det kommer ikke til oss og da går det «greit» liksom, da kan det gå med havstrømmen opp til Nordpolen liksom, eller til Mexico om så være. Så det synes jeg ikke er et godt argument. Det jeg skulle si til ... Nå ble jeg så oppgiret her at.

(Flere ler)

⁶ «Lofotarma» eller «Lofotarmen» er en betegnelse på øyene som utgjør Lofoten. Disse strekker seg som ei arm ut i havet. Søkemotoren Google viser 8 resultatet med søkeordet «Lofotarmen» (Søkt 05.03.15). Syv av disse er skrevet i gjestebøker og forum, som kan ha et muntlig språk, og ett er fra distriktenes næringsavis *Nationen*.

C1: B1, jo, selv om man kanskje kan få til oljeboring uten oljesøl og at det kan gjøres på en såkalt «trygg måte», så må vi jo faktisk se på det med Kyoto-avtalen og utslipp, og vi må se på om vi faktisk trenger den oljen som ligger der. Om vi trenger den nå eller om vi kan vente til senere, og hvor store utslepp det vil bli. For vi kan ikke bare se på om det blir oljesøl. Vi må også se på hvor mye CO2-utslipp det blir. For Norge har jo inngått avtaler der vi har CO2-kvoter, og de har jo vi egentlig krysset over for lenge siden. Så det er mange faktorer vi må se på.

A1: Kort svar. Jeg sier ikke at selv om det ikke kommer til oss, så er det slik at vi ikke bryr oss. Selvfølgelig, vi går jo ut der, får det opp og rydder vekk griset etter oss. Og som B1 har sagt nå for fjerde eller kanskje femte gang: Vi er verdensmestere i olje. Sjansen for at det skjer er minimalt, men den er der. Det skal jeg si. Tenk worst-case-scenario: Hvis det skjer et stort oljeutbrudd, så har jo vi utstyr for å få det opp eller eventuelt at vi har folk som kan hjelpe oss. Amerikanerne. Vi hjalp jo dem og de kan jo hjelpe oss om det går helt ut av kontroll. Og ja, selv om det ikke kommer til oss, så er det ikke slik at vi bare lar det gå til Nordpolen. Vi rydder det fortsatt opp.

Etter C1 avfeier A1s argument tar hun diskusjonen opp igjen på nasjonalt nivå. Hun ser at hun ikke kommer noen vei med diskusjonen om oljesøl, siden de som er uenig med henne har erklært oljesøl som lite sannsynlig. Hun selv kjøper ikke argumentet med at oljeboring er trygt. C1 viser til internasjonale avtaler som Norge må holde, og trekker slik diskusjonen ut av det lokale og inn i det nasjonale og overnasjonale. Hun bruker også et nasjonalt vi: «For Norge har jo inngått avtaler der vi har CO2-kvoter, og de har jo vi egentlig krysset over for lenge siden». Siden argumentet til A1 ble misforstått kommer han med en korrigerende. Her snakker han med et «nasjonalt vi» og støtter uttalelsen om at vi er verdensmestere i olje. A1 poengterer at uhell kan fortsatt skje.

Hvilken betydning har dette?

Hvilket geografisk nivå ungdommene tar utgangspunkt i har en betydning for hvordan ungdommene snakker om saken (Herod, 2009). I gruppe 1 diskuterer elevene saken mest som en nasjonal og overnasjonal sak, der det større bildet ble diskutert. Hvilke interesser de har for sitt hjemsted ble slik marginalisert i det store bildet. Når elevene B1 og C1, som var de som var mest aktive, holder diskusjonen på et nasjonalt nivå er det mindre plass til de lokale argumentene. B1 og C1 var tydeligere motstandere i diskusjonen enn noen andre av informantene fra Lofoten. Begge disse elevene hadde mange argumenter om det større bildet, og de hadde slik fordeler ved å snakke om det nasjonale og det overnasjonale. B1 kunne dermed

forsvare en rik oljestat som er «verdensmester i trygg oljeindustri», mens C1 kunne argumentere for en verden som må gå videre uten oljen for å være bærekraftig. Men hvem faller ifra når diskusjonen går på et nasjonalt og overnasjonalt geografisk nivå? Det er de som vil snakke om det lokale. I intervjuets første del var det lagt opp for å snakke om det større perspektivet om miljø og bærekraft. Dette gjorde jeg for jeg ville gå bredt ut for å se hvor jeg kunne gjøre de interessante funnene. Diskusjonen handlet dermed om noe annet enn det lokale nivået i starten. Informantene A1, B1, og C1 diskuterte disse temaene godt, mens D1, E1 og F1 falt mer utenfor diskusjonen. Men hvis vi ser på F1 i samtalen var det tydelig at hun ville si mye mer enn det hun faktisk sa. Her er et utklipp fra tidligere i diskusjonen der vi snakket mer om klimaspørsmål generelt. Diskusjonen gikk over i den lokale diskusjonen om oljesøl og turisme. F1 er tydelig skuffet når jeg vil spare denne diskusjonen til senere:

B1: Nå glir jeg litt over i oljedebatten, men jeg skal prøve å unngå det. Turismenæringen er jo ganske lavt ned på økonomiske vinninger for landet Norge. Det er jo på tur oppover, men ingenting som til sir at det blir mindre turisme for at vi driver med oljeboring. Og det er ingenting som tilsier at vi plutselig får utslipp. Oljeboring i dag er veldig trygt, og gassutvinning i dag drives enda tryggere. Så det er ingenting som tilsier at det kommer til å bli oljesøl her, og jeg tror ikke det kommer til å skje, for vi er verdensmestere i å drive oljeboring med en miljøvennlig metode.

O1: Ja, nå gled jo vi litt lenger fremover i debatten, så vi bare stopper den der, så gleder jeg meg til den kommer igjen.

F1: Ååå (sukker skuffet), okey, greit ...

O1: Klarer du å vente? (Spøkefullt til F1)

F1: Mhm, så vidt!

Vi ser det samme når diskusjonen skulle over fra generell miljøtematikk til mer olje og gass relaterte emner. Elevene var klar over at de skulle diskutere LoVeSe i gruppeintervjuene:

O1: Mhm, greit. Vi skal videre til olje og gass.

F1: Ooo!

O1: Hadde du (noe du ville si)?

F1: Det hadde jeg gledet meg til.

F1 uttrykker en glede over at vi kommer til temaet olje og gass, men hun er likevel ikke så aktiv i diskusjonen som hun først gir uttrykk for at hun skal være. A1, B1, og C1 fortsetter i stor grad

å diskutere saken på et nasjonalt nivå og F1 kommer med kun et par innspill. I det ene innspillet bruker hun et «lokalt vi»:

F1: Hvis det hadde vært eventuelt oljesøl, så har vi blant annet NorLense⁷ som faktisk er rett her på Fiskebøl. Det var det de brukte i Mexicogolfen når det var oljesølgreier i USA. Og hvis det kommer en oljeplattform, så blir den tre ganga så langt unna som øye kan se, ut i havet, så jeg tror ikke det vil ha noe særlig effekt på selve fiske, for de er mer rundt Lofoten, sånn i nærheten.

F1 bidrar slik med kunnskap om lokale forhold og hvordan «vi i Lofoten» har relevant kompetanse. I et annet innspill snakker hun om hvordan oljen kan hjelpe hjemkommunen økonomisk:

F1: Jeg vet jo at kommunen sliter ganske mye økonomisk, så jeg tror at det ville ha vært et stort økonomisk løft for dem med oljeboring. Med flere familier som flytter hit blant annet. Tror jeg.

At F1 sier «dem» om kommunen i dette tilfellet er ikke nødvendigvis at hun tar avstand fra det lokale. Det viser heller at det lokale også kan deles i «vi befolkningen» og «de styrende». F1 viser fortsatt at det er det lokale hun er opptatt av i denne saken.

Vi finner også et eksempel på at F1 trekker sitt innlegg når diskusjonen går mellom A1, B1 og C1 på et nasjonalt og transnasjonalt nivå. Dette er en direkte fortsettelse etter det vi så om hvordan diskusjonen gikk mellom nasjonalt og lokalt nivå:

B1: Ja, nå må jeg svare C1 igjen. Eller jeg stiller et spørsmål: Hvordan, med det oljefondet vi har i dag, skal vi finansiere en ny grønn økonomi til Norge? Pluss: Vi har kommet forbi det punktet der alt kommer til å bli bra. Det kommer til å skje katastrofer i verden på grunn av miljøet. Land, øyer, vil komme til å gå under, så vi må også ha penger til å hjelpe dem. Hvor skal vi hente de pengene fra? De som sier at vi kan berge de landene som eventuelt er i fare akkurat nå. Det er bare tull! Toget er gått! Så vi må ha penger til å hjelpe de landene. Eller hjelpe de menneskene i de landene opp igjen. Og bygge en grønn økonomi. Så jeg er veldig spent på hvor de pengene skal hentes fra.

O1: Jeg tror vi skal komme tilbake til om toget er gått etterpå. Det syntes jeg var veldig interessant. Hva hadde du å si? (Til F1)

⁷ NorLense skriver på sine nettsider at de er «en av verdens ledende produsenter av oljevernutstyr» (NorLense, 2015). De reklamerer med at produktene er utviklet med bruk av fleksible materialer og innovativ teknologi, til bruk i barske forhold (NorLense, 2015). Oljelenser er anretninger som flyter på havoverflaten, som begrenser oljesøl.

F1: Nei, vi har gått litt forbi det, men jeg er ganske sikker på at det blir tatt opp igjen, så jeg kan ta det da.

O1: Ja, var det noe nytt til debatten?

F1: Nei, det var egentlig ikke så viktig.

B1 kommer her med en påstand om at «toget er gått», som jeg som ordstyrer var interessert i å høre andre perspektiver på. Dette er en påstand som gjelder globale forhold og B1 snakker med «vi» som viser til menneskeheten. Et slikt «vi» vil gjøre sted mindre vesentlig. Dette går på bekostning av F1 sitt innlegg som hun selv sier er «ikke så viktig». F1 som får ordet, bruker ikke det til å kommentere globale forhold som B1 snakket om i sitt innlegg, og hun sier ikke det hun i utgangspunktet ville si i saken. Dette tyder på at hun trekker seg når diskusjonen gikk mot et høyere geografiske nivå. Som Herod (2011) skriver kan det lokale oppleves som mindre viktig enn de globale.

I gruppe nummer 2 hadde informantene mindre å si når vi snakket om miljø, oljeindustri, og nasjonale og globale forhold. Som vi skal se i neste del blir informantene i gruppe 2 mer engasjert når vi snakker om lokale og nordnorske forhold. F1 viser en atferd som er mer lik den vi kan se i gruppe 2. Saken engasjerer på et lokalt nivå, men evnen til å diskutere den faller til kort når man snakker om det nasjonale og overnasjonale. På hvilke geografiske nivå saken blir diskutert, kan dermed ha noe å si for hvem som kan delta i diskusjonen. Det kan også tenkes at D1 og E1 faller utenfor diskusjonen av samme grunn som F1. E1, som er enda mer anonym i diskusjonen enn F1, argumenterer også om det lokale når han tar ordet. Dette er like etter F1 har snakket om kommunens økonomi, og det kan da tenkes at det er større rom for å kommentere det lokale:

E1: Ja, jeg synes jo egentlig det hadde kanskje hadde vært litt kjekt om «Værvåg» hadde blitt en mer sentral plass, siden det ikke er så mange forskjellige fritidsaktiviteter her. Det hadde kanskje blitt flere ting å gjøre i byen på fritiden.

E1 argumenterer for at hjemstedet bør utvikles og gjøres mer sentralt. Altså et argument på det lokale nivået. Vi kan også se at D1 snakker om det lokale når hun er den første som får ordet i et nytt spørsmål fra ordstyrer:

O1: Jeg lurer litt på om hvordan man kan påvirke bestemmelsen om oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Hvordan kan vi påvirke den? Har du noen forslag (til D1)?

D1: Nei, det er jo å høre hva folket mener. Sånn å ha andre debatter med folket, ikke bare i regjeringen og i Stortinget, men også med det enkelte folket og høre hva de mener i nærheten av der det skal bores. Hva de mener. Og da vil jo du få et perspektiv om hva resten av folket mener.

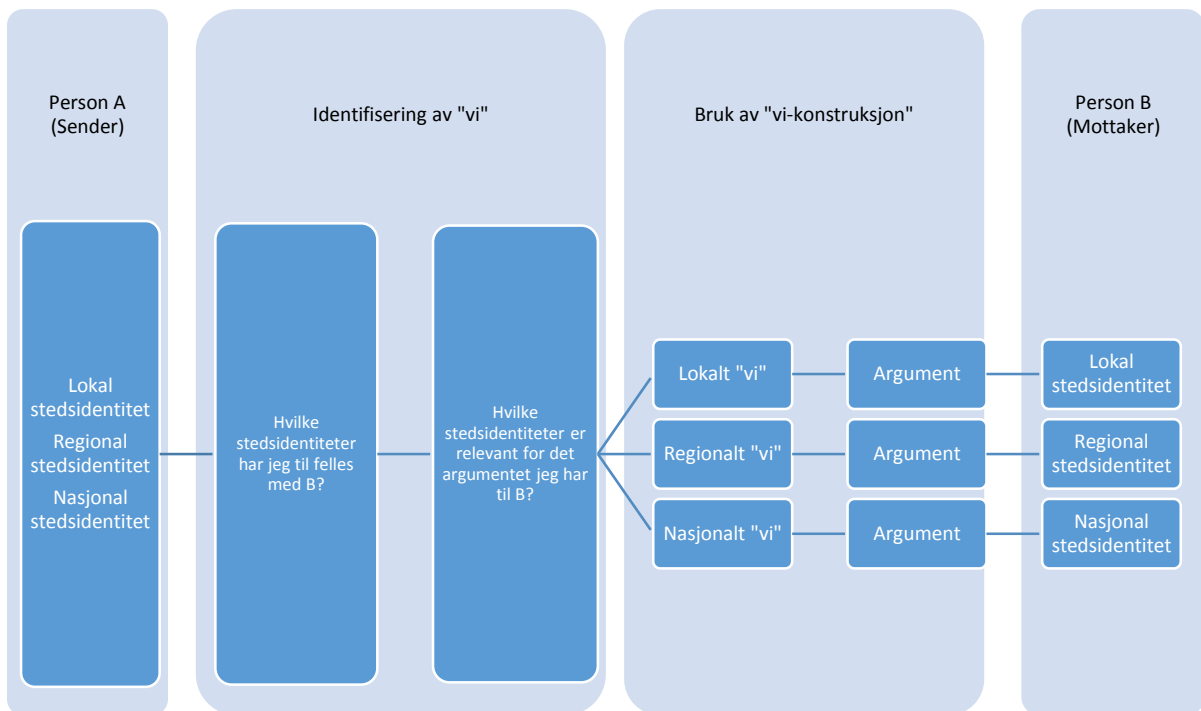
Hun vil at debatten skal ut av Stortinget og at folket i større grad skal bli hørt. Forslaget er at man skal høre hva lokalbefolkningen i LoVeSe mener, men det er uklart hva hun mener med «resten av folket» i denne sammenhengen. Om hun tenker «resten av folket» som det norske folk, så ligger der en antakelse om at lokalbefolkningens meninger ikke vil skille seg fra resten av landet. Om hun derimot tenker «resten av folket» om resten av lokalbefolkningen, mener hun at det skal tas spesielt hensyn til de lokale meningene. Det kan tenkes at det siste er mer nærliggende for argumentet skal gi mening. Hvis D1 tenker at man skulle inkludere meningene til hele den norske befolkningen, så hadde det ikke vært noe poeng i å nevne lokalsamfunnet i argumentet. At «hva de mener i nærheten av der det skal bores» i det hele tatt nevnes, viser at dette er noe som oppfattes som relevant. Om ikke dette hadde blitt oppfattet som relevant, så ville nok ikke D1 ha nevnt lokalbefolkningen.

Mye tyder altså på at de deltakerne som ikke kom til orde i diskusjonen til gruppe 1, som gikk mer i nasjonale og overnasjonale argumenter, heller ønsket å snakke om lokale forhold. Disse blir marginalisert når sterke debattanter trekker diskusjonen opp på høyere geografiske nivå.

En kommunikasjonsmodell om kommunikasjon med felles stedsidentiteter

Når en person snakker om et «vi» for å uttrykke sin stedsidentitet handler det ikke bare om en selv, men også om mottakeren. Et «vi» handler om noe man har til felles. Dette kan være en rekke fellestrekk ved hvem man er, eksempelvis aldersgruppe, yrkesgruppe, kjønn eller hvilket sted man er fra. For stedsidentitetens del så kan denne ha ulike nivå, og en person kan ha en hybrid stedsidentitet (Berg & Dale, 2013, Katz, 2009). En person kan slik ha flere nivå av stedsidentiteten til felles med en annen. Om man kommer fra samme bydel, så kan man slik ha bydelen, byen, kommunen, fylket, regionen, landsdelen, landet, og overnasjonale fellesskap som potensielle felles stedsidentiteter. I hvilken grad ulike mennesker identifiserer seg med disse er naturligvis ulikt, og man ser eksempler både på sterke lokalpatrioter og mer rotløse verdensborgere. En rotløs verdensborger kan forstås som en med svak stedsidentifisering. I fokusgruppeintervjuene, der informantene kommer fra samme sted, har de mange nivå av stedsidentitet til felles. I saken om oljeboring i LoVeSe, som berører mange geografiske nivå, gir det altså potensiale for flere fellesskap på ulike geografiske nivå. Et eksempel er at når en informant snakker om at «vi er verdensmestere i olje», altså med et nasjonalt «vi», så snakker

han til den nasjonale delen av mottakernes stedsidentitet. Jeg har laget en modell som kan illustrere dette. Denne er inspirert av de klassiske kommunikasjonsmodellene (Paulson, 2013) men den fokuserer på felles stedsidentiteter:

Figur 2: Kommunikasjon mellom hybride stedsidentiteter.

I modellen kan vi se Person A konstituerer egen stedsidentitet i flere nivå. Her forenklet med en lokal, en regional og en nasjonal stedsidentitet. På samme måte har Person B en sammensatt stedsidentitet, som består av ulike nivå. Når Person A skal si noe til Person B om hvordan «vi er på vårt felles sted», så må han først vite hvilke sted de har til felles. Dette vet Person A fra før, eller han finner det ut i samtalen. Språk eller dialekt kan være gode kjennetegn for hvor en person er fra (Thuen, 2003, s. 13). Et felles «vi» kan slik identifiseres som at «vi er begge fra Røst (Lokal stedsidentitet)» eller «vi er begge fra Nordland (Regional stedsidentitet)». Selv en moldenser og en ålesunder kan snakke om «vi på Nord-Vestlandet», selv om rivaliseringen er stor om vi tar utgangspunkt i «vi fra Ålesund» og «vi fra Molde», eller «vi fra Sunnmøre» og «vi fra Romsdal». Etter Person A har funnet sine felles sted, eller geografiske nivå av sted, med Person B, må han finne ut hva som er relevant for det han skal si. Person A må finne ut hvilken felles forståelse av et «vi», som passer sammen med det han skal si. Videre konstruerer han en «vi» setning som er rettet mot et spesielt nivå av Person B sin stedsidentitet. Om Person A er mot oljeboring kan det være hensiktsmessig å snakke til Person B sin lokale eller regionale stedsidentitet om man vil få frem hvordan det kan ødelegge naturen: «Vi (i Lofoten) har en helt unik natur, som vi ikke må ødelegge». Om Person A er for oljeboring kan det heller være

hensiktsmessig å snakke til Person B sin norske stedsidentitet: «Vi (i Norge) er ledende innen petroleumsteknologi. Sjansene for ulykker er nærmest null». Om Person B føler «vikonstruksjonen» stemmer overens med sin forståelse av stedet, er det et treffende argument. Modellen har ikke blitt prøvd ut i andre tilfeller, men den illustrerer godt hvordan diskusjonene i fokusgruppene i Lofoten foregikk. Den er spesielt laget for å vise hvilken rolle hybride stedsidentifiseringer (Berg & Dale, 2013, Katz, 2009), og geografiske nivå (Herod, 2009), kan ha i en diskusjon.

Opplevelse av sted

«Sense of place» er relevant på flere geografiske nivå i diskusjonen om oljeboring i LoVeSe. Dette er spesielt viktig for ungdommene i Lofoten siden alle nivåene kan potensielt være en del av deres hybride stedsidentiteter. De geografiske nivåene setter rammer for hvordan saken forstås, og om diskusjonen går på lokale eller nasjonale premisser er av betydning (Herod, 2009). Når en elev snakker til sine medelever om et felles «vi», gir dette en forestilling av et fellesskap, eller en felles identitet. Når dette fellesskapet er basert på sted, har opplevelsen av stedet en betydning. I fokusgruppeintervjuene blir blant annet opplevelsen av Norge knyttet til oljen, og fellesskapet er slik at «vi er verdensmestere i oljeboring». Eksempelet viser at det nasjonale geografiske nivået kan gi en forståelsesramme som går i favør av oljeboring. På en annen side kan også opplevelsen av det nasjonale stedsnivået være at Norge er miljøvennlig. En slik «sense of place» vil gå i favør av å verne naturen.

Nordnorsk stedsidentitet

Lofoten, avmakt og sentralmakt

I gruppe 2 fra Lofoten var diskusjonen mer personlig enn i den første gruppen. Utdraget under er tatt fra en diskusjon om hvordan elevene kan påvirke utfallet av saken. Informantene reflekterer over hvordan de føler seg oversett i saken om oljeboring. Her diskuterer de hvordan de kan få frem sitt perspektiv:

A2: Det handler vel mest om å få sympati eller at de ser det litt fra vår side, så hvis vi er «imot» for eksempel at de kan se på en måte at det er det vi lever av her. Som hun ... ikke gjør det som C2 sa at Senja, ja, det går mer utover dem. Men jeg vil at de skal se det fra vår synsvinkel da, at vi bor her og det er her er vårt hjemsted, og ja.

D2: Du kunne jo for eksempel fått noen av de største politikerne i de forskjellige partiene til å faktisk komme å bo i Lofoten en liten stund, så de faktisk kunne opplevd hvordan det var å bo her, sånn at de kunne sett hvor viktig havet er for oss. For da kunne det vært at noen av dem hadde skiftet mening eller at de faktisk hadde kommet med en konsekvensutredning.

A2: Så vi skal bare flytte dem opp hit? Lage hus og si: «Her skal du bo»?

--- (Litt latter og tulling om forslaget som blir sett på som urealistisk)

B2: Han D2 har egentlig et godt poeng, at de trenger ikke nødvendigvis å komme opp og bo her, men å komme hit og ... For eksempel å få partilederne til å komme og se hvordan det faktisk er å bo i Lofoten og faktisk snakke med dem som bor her. Om det er synspunkt for ... Sånn som det virker nå, så er det som om de bare bryr seg om det politikerne her sier, og det folk sørpå sier. Jeg synes personlig at de burde komme hit og faktisk snakke med menneskene som bor her, og høre hvor mye naturen her og hvor mye de små byene vi har her betyr for oss. Hva det betyr for næringen vi har her. Vi har jo store sånne selskap, på en måte, sånn nærings ... som er viktig for Lofoten og viktig for at vi skal ha en god økonomi her oppe i nord også.

Elevenes lokale stedsidentitet og «sense of place» kommer tydelig frem i denne ordvekslingen. Stedet, og lokalbefolkningen, oppleves som oversett i det offentlige ordskiftet om oljeboring i LoVeSe. A2 mener at andre bør se lokalbefolkningens perspektiv på saken. Saken må frem slik som den forstås av dem som identifiserer seg med stedet. Eleven påpeker at «sense of place» er viktig for sakens utfall. For at denne saken skal oppleves rettferdig for dem som bor der, må de som tar avgjørelsen ha en noen lunde samsvarende «sense of place» med lokalbefolkningen. Bemerkningen om Senja er fra et tidligere argument om at Vesterålen og Senja ville oppleve større konsekvenser enn Lofoten ved oljesøl, på grunn av at havstrømmene kan føre oljen dit.

Videre blir tråden plukket opp av D2 som sier at politikerne kunne kommet opp og bodd i Lofoten en liten stund. Dette er et forslag som går mot å endre sentrale beslutningstakers «sense of place». Eleven vil at politikerne skal oppleve hvordan det er å ha Lofoten som hjemsted og føle hvordan det er å identifisere seg med stedet. Selv om forslaget er vanskelig å gjennomføre, og trolig ikke vil gi ønsket effekt, viser det at «sense of place» sees på som viktig. Vi ser også her at eleven mener at politikerne må sette seg inn i stedets «locale». Ved å forstå viktigheten av havet og de små byene i stedets praksis, mener eleven at enkelte ville endret mening om saken. Politikerne må forstå hvordan «locale» gjør Lofoten til en plassering med mening.

Siden A2 poengterer at å ha stortingspolitikere boende i Lofoten virker som en urealistisk idé kommer B2 med en mer nøysom versjon. B2 er med på poenget om hvordan dette er en god

idé, men prøver å gjøre den gjennomførbar. Hun vil at partilederne, de mest profilerte i sitt parti, skal besøke Lofoten. At stortingspolitikere besøker steder utenfor Oslo er ikke uvanlig, men dette blir savnet av B2 og D2 i Lofoten. Det blir også satt krav til at politikerne skal snakke med «vanlige folk» uten at det blir overfladisk. For å forstå stedet og de som bor der krever elevene et dypere engasjement.

I denne delen kan vi se at bruken av «vi» og «oss» er gjennomgående lokal og regional. Her snakker B2 om at «Vi har jo store sånne selskap, på en måte, sånn nærings ... som er viktig for Lofoten og viktig for at vi skal ha en god økonomi her oppe i nord også», og C1 snakker om politikere som må se «hvor viktig havet er for oss». Dette er nok grunnen til at gruppe 2 virker mer personlig enn gruppe 1. Elevene i gruppe 2 snakker med en lokal stedsidentitet og det viser mer av hva som er spesielt for deres sted. I gruppe 1 forsvant mye av den nærheten til hjemstedet i store argumenter om det nasjonale og det overnasjonale.

Periferi og sentrum - «Sånn som det virker nå, så er det som om de bare bryr seg om det politikerne her sier, og det folk spør på sier.»

Utsagnet ovenfor har trekk vi kan kjenne igjen fra Rokkans teorier om sentrum og periferi. Rokkan beskrev periferien som avhengig av sentrum og den har liten kontroll over egen skjebne. I tillegg lytter ikke lokalmyndighetene til lokale meninger og behov, men svarer heller til instruksjoner fra sentrum (Flora et al., 1999). Lokalbefolkningen står slik i en vanskelig stilling i saken som oppfattes som viktig lokalt. Når de opplever at Stortinget bare lytter til de som bor i den sørlige delen av landet, og at lokalpolitikere ikke representerer deres interesser, er det vanskelig å bli hørt. Diskusjonen fortsetter når jeg stiller et oppfølgingsspørsmål:

O2: Føler du at de (politikere) ikke ser dere?

B2: Altså, de som er på Stortinget er jo ikke akkurat ofte i Nord-Norge og ser på naturen her. Det er vel slik at de bare ser det fra sin side. Ser ikke så mye på ... Og hva synes egentlig de som bor her om det her? Det er mer sånn, okay, at politikerne der bare sier at det der kan bli dumt, liksom. De hører ikke på det innbyggerne faktisk sier.

A2: Jeg synes vi blir overkjørt litt. Du ser jo egentlig bygget du sitter i. Det er jo ikke den fineste skolen, der vinduene detter ut og slik. Jeg tror ikke det ville skjedd på en av de offentlige skolene nede i Bærum for eksempel. Ja, også, men jeg er kanskje litt sånn Nord-Korea og Sør-Korea nesten, men det var ikke det jeg mente.

(Flere ler)

A2: Men Nord-Norge har stor betydning og jeg tror ikke de helt skjønner at vi er jo en veldig viktig del av landet vi også. At mye av ressursene kommer herfra.

I dette utdraget snakker elevene mer med nordnorsk stedsidentitet enn en lokal lofotsidentitet. Det kan man se ved at de snakker om Nord-Norge når de snakker om et «vi». Denne følelsen av tilhørighet til Nord-Norge kan forstås som det Agnew kaller regionalisme (Agnew, 2015). «Sense of place» er fortsatt viktig i argumentasjonen der politikerne «bare ser det fra sin side», men hvordan Nord-Norge oppleves som en landsdel utenfor sentrum blir mer tydelig. Opplevelsen av geografisk nivå, her landsdelen, er dermed viktig for forståelsen (Herod, 2009). Stortinget oppfattes som om de ikke trenger å ta hensyn til lokalbefolkningen, og ikke trenger å legitimere sine beslutninger («det der kan bli dumt, liksom»). A2 sier spøkefullt at hun er «kanskje litt sånn Nord-Korea og Sør-Korea nesten». Selv om det er ment som en humoristisk spissformulering er sammenligningen er interessant. A2 mener naturligvis ikke at Nord-Norge og Sør-Norge har et naboskap som er til sammenligning med det på Koreahalvøya, men at det finnes en spenning mellom landsdelene. Nord-Norge og Sør-Norge er slik enheter som har en betydning i elevens forståelse av en skillelinje i Norge. I fokusgruppeintervjuet viser den betydningen seg som politisk innflytelse og økonomiske prioriteringer. Videre diskuterer elevene mer om hvorfor de sentrale og de mer urbane stedene prioriteres før periferien:

D2: Jeg skal ikke si at A2 tar feil, men vi har en ny videregående som er på tur (på vei), liksom. Så det er ikke sånn at vi blir fullstendig oversett, men vi blir mindre fokusert (prioritert) enn storbyene.

B2: Altså de prioriterer de større byene mer enn de prioriterer de små plassene, som egentlig trenger det mest, fordi at de større byene har ... De som sitter nede og styrer pengene våre, ser mer at «nå holder den store skolen med så mange elever å bli ødelagt. Da må vi fikse den før vi gir de som går på en crappy skole en bedre skole, for de er vant til det». Jeg føler mer at de må heller pusse opp de som holder på å bli ødelagt istedenfor å bygge nye skoler der faktisk skolen holder på å dette sammen.

E2: Jeg er helt enig med B2, og jeg har jo sett i Oslo for eksempel at de har begynt å bygge mange nye «fancy» bygninger som egentlig ikke trenger å være der. Nye «fancy» kontor og ... Når de faktisk kan bruke penger på noe som er nødvendig for Norge, sånn at det blir mer velferd for de som faktisk bor på en mindre plass. Og at de skal være så fancy i storbyene istedenfor at de skal bry seg om de mindre plassene. Det skjønner jeg ikke! Det synes jeg at blir helt feil, at de skal legge så mye vekt og penger på de store byene istedenfor å faktisk bry seg om de som bor på mindre plasser. Selv om de fleste bor i storbyer, så er ikke de viktigere enn vi som bor på mindre plasser.

A2: Jeg ser jo den at det er mer prioriteringer på de som bor rundt Oslo områdene, da det er hovedstaden og det er mange, mange flere folk der enn det er her i Nord-Norge. Men Nord-Norge er jo som sagt en del av Norge og jeg synes det er feil å gå rundt å rope at vi er verdens beste land å bo i, når det kanskje ikke er slik over hele landet. Det er sett fra en synsvinkel, men hvordan er det på de skolene, for eksempel skolene da, som ikke har råd til å kjøpe nye blyanter til elevene. At alt må fikses selv og vinduet detter ut og det er veldig lite penger, i alle fall i «Værvåg» kommune, og da synes jeg at det er feil da at de sitter i Oslo og roper ut at det her er verdens beste land. For det er ikke sikkert at det er slik langs hele landet. Selv om vi kanskje er rikest, så betyr det ikke at pengene blir brukt rett eller blir prioritert helt som de burde bli.

Å bruke ressurser der det gagnar mange viser elevene forståelse for, men de mener fortsatt fordelingen er urettferdig. Det skapes en kontrast mellom de som bor sentralt og de som bor i periferien. Når «fancy» bygninger bygges i Oslo virker det provoserende på elevene for de ikke opplever at deres hjemsted blir utviklet på samme måte. De «fancy» bygningene kan forstås som uttrykk for et økonomisk og kulturelt sentrum, som vi ser i Rokkans teori (Flora et al., 1999). Selv om enkelte av eksemplene er kommunen og private aktørers investeringer, oppleves det som et statlig ansvar. «At de sitter i Oslo og roper ut at det her er verdens beste land» blir ikke godt mottatt da A2 opplever at det er et velstandsskille mellom sentrum og periferi, eller mellom nord og sør. Flere av elevene mener det er et skille mellom nord og sør i Norge, men A2 skiller seg ut som en spesielt sterk kritiker til den sentrale delen av landet. Her kan vi se en variasjon i «sense of place» der maktforholdet mellom stedene oppfattes som viktigere i A2 oppfatning. I tilfeller der kollektive identiteter fremstår som enhetlige, kan noen av de interne forskjellene underkommuniseres (Paulgaard, 2003, s. 155). I funnene ser vi variasjoner, men også en del enigheter når det kommer til den nordnorske stedsidentiteten.

Søringer og Nordlendinger?

Elevene fra Lofoten bruker ikke begrepet «søringer» i samtalene, slik som Frøydis Eidheim fant i sin studie i Honningsvåg. Jeg vet ikke om det er fordi jeg er «søring», eller om dette er en betegnelse som er lite brukt blant ungdom i Lofoten. Noen ganger blir formuleringer som «de sørpå» og «folk fra Sørlandet (ment som Sør-Norge)» brukt, men de er like ofte mer spesifikke og navngir Oslo, Stortinget eller regjeringa. Når de snakker om sted bruker de også betegnelsen «der nede». Det neste utdraget er fra en del av samtalen der elevene diskuterer hvordan deres hjemsted kan se ut om 50 år:

A2: Men jeg vet ikke helt hva som ville vært forskjellen om vi hadde boret nå eller om 50 år, for pengene går jo ikke ... Det er jo ikke slik at pengene går rett i hver lomme på hver en

innbygger i Lofoten, Vesterålen og Senja. Det går jo sørover, altså, det er vel for hele landet, men jeg velger å si at det går rett til Oslo.

C2: Ja, det gjør det. Hehe.

O2: Er dere enige?

B2: Ja, også er det det at de som kommer tilflyttende er folk fra Sørlandet for kommer hit for å jobbe på for eksempel de oljeplattformene som er eller blir satt opp her. Og da går jo pengene sørover uansett, på en måte. For det er ikke så stor sannsynlighet for at det er de som bor her som nødvendigvis får de jobbene. Så på en måte er det positivt at det kommer folk tilflyttende, men på en annen måte så er jo det at, for det er mange som jobber på oljeplattformer eller båter som pendler. De bor jo sørpå, men jobber nordpå liksom. Så det kan ha forskjellige utfall.

A2, som kanskje kom med den hardeste kritikken av sentrum tidligere, uttrykker også en sterk skepsis her. Landets oljeinntekter gagnar først og fremst Oslo, og det er ikke slik at de som bor i LoVeSe nødvendigvis kommer til å tjene noe på det. Flere støtter denne påstanden. Kritikken og mistenksomheten kan tolkes som en spenning mellom periferi og sentrum. B2 påpeker at arbeidsplassene kan gå til pendlere «sørpå» fremfor fastboende. Frykten er at oljeutvinningen kan bli «de sørpå» sitt prosjekt, og at den ikke utvikler nærområdet.

Naturen og sentralisering

I *Nordnorsk kulturhistorie* blir det hevdet at nordlendingene har et helt spesielt forhold til naturen. Dette blir forklart med at naturen er så tilstede i Nord-Norge og den har vært viktig for livet der, på godt og på vondt (Drivenes et al., 1994, Storli & Wold, 1994). I denne delen vil jeg trekke frem besvarelser som handler spesielt om naturen.

Lofotungdommene vil at hjemstedet deres skal bli mer sentralt og urbant, uten at det går på bekostning av naturen. Dette er det enighet om. Å åpne for oljeutvinning sees på som en mulig vei til målet om å gjøre stedet mer sentralt. Forestillingene om hvor synlig og hvor skadelig det er med oljeutvinning er det mer uenighet om. Noe som er et viktig element i diskusjonen er at naturen oppfattes som såpass viktig av Lofotens «locale». Uten et estetisk vakkert landskap og en bærekraftig fiskebestand, har ikke turismen og fiskeriet levegrunnlag i Lofoten. Oljeutvinning som ikke utvikler lokalsamfunnet kan dermed være skadelig for stedet:

D2: Det kan også gå ut over turismen i Lofoten. Hvis det blir mindre fisk, så er det færre som vil komme til Lofoten og se på fiskene. For da er det jo kanskje ingen. Det kan jo også hende at de synes det er stygt å se på oljeplattformene som er utenfor på kysten på Lofoten.

E2: Men hvis vi får oljeboring til Lofoten, så blir det mer tilflytting og det blir flere arbeidsplasser. Da får vi for eksempel muligheten til å få en stor flyplass, bymuseum, og du får muligheten til å få flere turister hit for det er enklere å komme seg hit. Og du får en helt annen måte å komme seg hit enn å kjøre bil, i Gud vet hvor mange timer, for å besøke Lofoten, når du istedenfor kan sette opp et fly og se akkurat det du har sett før, bare med en plattform som du egentlig aldri vil komme til å se.

A2: La oss tenke oss at det går en lekkasje da, hvis vi får oljeplattform utenfor her, som du sier det kan hende at vi får flyplass og sånn, men vil du virkelig risikere at vi skal få ødelagt fisket vårt og naturen vår for at du vil ha flyplass?

E2: Nei, det var ikke det jeg sa (Spakt).

Flere: *ler*

E2: Nei, men risikoen er jo der, men den er ikke så stor for at det kommer til å bli en lekkasje.

A2: Men hvis det skjer.

B2: Hvis det skjer! (Nærmest truende)

E2: Ja, hvis det skjer, så ...

A2: Det har store konsekvenser, og i hvert fall for oss som er her, for vi lever jo av fisken, og hvis vi mister den, så har ikke vi mye igjen her i nord.

B2: Ja. Det er ikke så vanskelig å ta flyet til Bodø, og hurtigbåten over fjorden.

Diskusjonen ble oppglødd på dette tidspunktet. A2 bryter inn når hun oppfatter E2 sitt argument for å gjøre hjemstedet mer sentralt og urbant som farlig for naturen. E2 føler seg misforstått og sier at hun tror sannsynligheten er liten. A2 og B2 er tydelig på at om det er en liten sannsynlighet for å skade naturen, så får hjemstedet heller være usentralt. Hvor viktig fisken er kommer også frem her: «Hvis vi mister den, så har ikke vi mye igjen her i nord». A2 innrømmer likevel at hun ser på en utvikling av stedet som fristende. Dette er den direkte fortsettelsen fra tidligere:

A2: Men jeg er litt enig i at ... Fordi at det hadde vært positivt for Lofoten å få tilflytning av flere folk, for vi ville fått flere goder som de for eksempel har i Oslo, som ikke vi har, men samtidig er det en risiko, og det er kanskje lett for politikerne som sitter nede i Oslo å si at i skal ha oljeboring her. For det er jo ingen som vil ha krig på sin egen dørmatte. Altså det går jo ikke ut over dem hvis at det blir oljelekkasje. Det går jo utover oss som bor her og skal leve av fisken i havet.

A2 er igjen tydelig på hva hun syns om politikerne i Oslo. Her sier hun at de kan nyte godt av at Oslo (sentrum) er langt unna Lofoten (periferien) i dette tilfellet. De vil ikke oppleve konsekvensene av oljelekkasjer, og de kan distansere seg fra misnøyen i periferien. Med utsagnet at «det er jo ingen som vil ha krig på sin egen dørmatte», antyder A2 at politikerne ikke ville opptrådt på samme måte om det gjaldt sentrum. D2 er ikke helt enig, og antyder at politikerne frykter folket, uten at det er spesifisert om det er befolkningen i Nord-Norge eller i hele landet han mener:

D2: Jeg tror at den største grunnen til at politikerne, de fleste, er «imot» oljeboring er for at de ikke tørr å ta konsekvensene hvis det skjer noe, men FrP og Høyre de tørr å ta de sjansene mens resten av partiene de tørr ikke. Men det er sant at det vil bli kjempepositivt for Lofoten hvis vi får oljeboring her, og det går helt fint, for da blir vi mye mer tilgjengelig og det blir som sagt mye mer jobber, og tilflytting og sånt, og det er kjempepositivt. Fisken den tjener vi også en god del på, men jeg tror vi ville ha tjent mye mer på olje.

A2: Men igjen, fisken tar ikke slutt, men det gjør oljen. Så du må jo tenke i det lengre løp: Hva er det som varer?

E2: Jeg vil jo tro at det er mye smartere av oss å ta vare på fisken enn det å ta vare på oljen. Vi har plasser i Norge der det å bore olje er helt greit, men at vi skal begynne å bore olje utenfor hele kysten i Norge, det blir bare dumt, for da blir det mindre fisk.

A2: Ja, og vi risikerer å ødelegge alt vi har som ... noe av det som gjør Norge til det rike landet det er, selv om oljen er mest hovedgrunnen for det da.

Her blir naturen fremmet som det bærekraftige alternativet av A2 og E2. Om oljeutvinningen ødelegger for fiskebestanden er oljen bare en kortsiktig vinning. Fisken er noe av det som gjør Norge det rike landet det er, sier A2, men det har et etterslep: «selv om oljen er mest hovedgrunnen for det da». Her ser vi hvordan å argumentere for fiskerinæringen blir vanskeligere når A2 tar argumentet opp på et nasjonalt nivå. Geografisk nivå påvirker altså forståelsesrammene (Herod, 2009). Når hun argumenterer for at eksport av fisk er viktig på nasjonalt nivå, i en sak som handler om oljeboring, faller argumentet lett sammen. Det er vanskelig å argumentere mot «oljeeventyret». Å argumentere for at fiskerinæringen er viktig for Lofoten eller for Nord-Norge blir ikke hindret i samme grad, fordi oljenæringen ikke er like sterk som på nasjonalt nivå. Som vi så i diskusjonen til gruppe 1, så blir også her argumentet om at havstrømmer vil føre oljelekkasjer bort fra Lofoten slått ned på:

B2: Men på en annen side, så der oljeplattformen, der de har snakket om å plassere den, så vil ikke en lekkasje utsette Lofoten like mye som den vil utsette Senja og de ... Altså, Vesterålen

og Senja, for havstrømmene trekker det mot Vesterålen og Senja mer enn det trekker mot Lofoten. Konsekvensene blir ikke like store for Lofoten egentlig, men det går uansett utover fiskebestandene.

A2: Men hvis vi tenker sånn så tenker vi akkurat som de i Oslo, at det går ikke utover oss og da kan vi bare gjøre det, og da er vi jo like ille.

E2: Det blir jo like ille for dem som det hadde blitt for oss. Vi kan ikke bare tenke på oss selv, men vi må faktisk tenke litt på de andre som bor i samme land som oss.

A2: Men jeg er ikke mot oljeboring sånn helt, for jeg tenker at; Når det da går slutt i resten av verden med oljen, og hvis vi har mer kunnskap og erfaring om olje, og bedre utstyr enn dagens oljerensing, så kanskje vi kunne gjort det her. For jeg synes vi må ha mer erfaring før vi begynner å bore i så verdifulle områder. Som har mange ...

D2: For å være helt ærlig mener jeg at det ikke er et spørsmål om vi skal bore opp eller ikke. Jeg tror egentlig at det bare er et spørsmål om tid. Når skal vi gjøre det? For teknologien utvikler seg og etter hvert som tiden går vil jo det bli mindre og mindre sjanse for at det blir oljesøl, hvis de utvikler dette utstyret på rett måte. Så hvis tiden går, så tror jeg at de vil ta ut oljen uansett hva folket sier. For det er en så viktig ressurs for alle på hele planeten at vi nesten må ta den opp, synes jeg.

A2 sier at hvis man ikke tar hensyn til at dette ikke kan ramme andre, så tenker man akkurat som de i Oslo. At de i Oslo ikke tar hensyn til de lokale stedene og naturen kommer igjen klart frem hos A2. Selv om A2 har vært veldig klar på at hun ikke vil oljeboringen skal skade naturen, sier hun at hun ikke er helt imot oljeboring. A2 mener altså ikke at områdene hun ser som verdifulle skal ha et varig vern. Meningene er dermed ikke kompromissløse. Det viktige er at en eventuell oljeboring skjer med varsomhet. D2 tror sikker teknologi vil utvikles og at det dermed vil åpnes for oljeutvinning. Han tror også at dette er en sak som ikke vil avgjøres av folkets meninger, men av den økonomiske konteksten: Oljen er såpass viktig ressurs for hele planeten, så den blir tatt opp om man vil det eller ei.

Naturen er svært viktig i ungdommenes opplevelse av stedet. Den knyttes direkte opp til «locale», med fiskeri og turisme, og den oppfattes som viktig for Lofotens identitet. I tilfeller der ungdommene gjør et argument, uten å ta hensyn til naturen, blir det raskt kritisert. Dette ble i et tilfelle uttrykt som sinne. Grunnen til argumenter om naturen trumfer i diskusjonene er fordi elevene ser på naturen som en viktig del av deres stedsidentitet. Storli og Wolds (1994, s 19) påstand om at naturen har påvirket selve *mentaliteten* nord og satt avtrykk i folkelynet, er altså noe jeg finner holdepunkt for i min empiri.

Å bli styrt fra sør

Avstanden mellom LoVeSe og Stortinget i Oslo, der beslutningen skal tas, er stor. Frykten til elevene i gruppe 2 er at beslutningstakerne ikke vil se saken i deres perspektiv og dermed ikke forstå Lofotens «locale» på samme måte. Bekymringen er forståelig siden ungdommen mener de bor i periferien, der de ikke kan påvirke utfallet. Ungdommene opplever slik en avmakt ovenfor sentralmyndighetene.

I denne oppgaven er det utenfor min rekkevidde å fastslå hvordan sentrum og periferi strukturen er i Norge. Jeg vil komme med noen argumenter om hvordan teorier om sted kan forklare hvordan ei spenning mellom sentrum – periferi kan opprettholdes i forståelsen til ungdommene. Tradisjonelt har Nord-Norge blitt forstått som den undertrykte landsdelen i Norge, og som en periferi (Drivenes et al., 1994, Strøksnes, 2006). Dette har lagt grunnlag for konstruksjoner av «de betydningsfulle andre» som «søringer» og «nordlendinger» (Eidheim, 1993), og nordlendinger sitt forhold til Sør-Norge har til tider vært ansent (Drivenes et al., 1994, Eriksen, 1994). Dette har skapt en kultur for hvordan søringer skal forstås, slik som vi så i Eidheims (1993) studie av lokalsamfunnet. Som nevnt påvirker hjemstedet en persons identitet slik som personen påvirker hjemstedets identitet. Denne praksisen blir slik opprettholdt og allment forstått av de som har en lokal «sense of place». Skogheim og Vestby skriver at: «[...] fortellinger om steders lokale mentalitet, kompetanser og kapasiteter, verifisert gjennom historien, har preg av å være stedsmyter som opprettholder kollektive selvfortellinger» (Skogheim & Vestby, 2010, s 39). Paulgaard (2003, s. 155) skriver at identitet og fellesskap om et sted, skapes nettopp gjennom kontrasteringer og markering av forskjell til andre. Nordlendingens forståelse av Sør-Norge kan slik overleve eventuelle endringer i hvordan landsdelen blir behandlet. «Den gamle nordnorske traumen», som Drivenes et al. (1994) kaller den, lever slik videre. Eidheim (1993) skriver at som utenforstående kan det være vanskelig å forstå det underkommuniserte i et lokalsamfunn. *Lofotposten* (Kielland, 23.04.2012) skriver om åtte besøkende som ble truet med kniv når de sang *lofottorsken* til en kamerat over telefonen på et torg i Svolvær. Fungerende politistasjonsmester sier at det er rart at noen kan bli så provosert av en sang, men sett bort ifra alkohol og at personen var en «kjenning av politiet», så hadde det nok noe med hvem som sang den og stedsidentifiseringen til den som hørte det. Den gamle Thorbjørn Egner visa kunne oppleves som provoserende i dette tilfellet. Poenget mitt er at jeg ikke kan si noe om forholdet mellom sentrum og periferi i form av økonomiske transaksjoner, makt og styring, men mer om hvordan elevene opplever et slikt forhold. Å mene at de «sør på»

og sentralmaktene ikke er helt til å stole på kan være en del av det å være lokal, som en geografisk betinget identitetsmarkør.

Opplevelse av sted: Nord-Norge og Periferi

De som kommer fra Lofoten er også fra Nord-Norge. I saken om oljeboring i LoVeSe er dermed dette geografiske nivået av stedsidentifisering relevant. Når man tar utgangspunkt i landsdelen Nord-Norge blir skillelinjen til de andre, i sør, tydeligere. Det geografiske nivået er slik viktig for forståelsen (Herod, 2009). Opplevelsen av Nord-Norge er at den står til forskjell for Sør-Norge (Paulgaard, 2003). Den nordnorske stedsidentiteten er grundig fortolket i *Nordnorsk kulturhistorie*. Der blir det hevdet at de fra Nord-Norge er nærmere naturen (Drivenes et al., 1994, Storli & Wold, 1994) og har et komplisert forhold til Sør (Drivenes et al., 1994, Eriksen, 1994). Elevene er slik oppvokst på et sted der denne kulturen videreføres. Som Massey (2005) argumenterer konstituerer stedet menneskene, og menneskene konstituerer stedet. Forholdet til sør viser seg tydelig når elevene snakker med lofotidentitet og nordnorsk identitet, men elevene er klar over at stedet «Sør-Norge» er en forenkling. At jeg som ordstyrer er fra Sør-Norge, men ikke fra Osloregionen, kan påvirke ordbruken her. Elevene kan forstå «sør» som Oslo, men siden jeg er besøkende må dette presiseres. En overgeneralisering av «sør» vil inkludere meg, som vestlending, og dette er noe de kan prøve å unngå.

7. Likheter og ulikheter i «sense of place»

I dette kapittelet vil vi først se på Lofoten med ungdommene i Bergens «sense of place». Her blir det vist at Lofoten blir sett på som et natursted der fiskeri er viktig. Videre vil vi se at elevene i Bergen er opptatt av det lokale, selv om det ikke inngår i deres stedsidentitet. De er veldig bevisst at Bergens plassering er gunstig plassert langt unna LoVeSe, og at det ikke er dem som vil oppleve konsekvensene av saken. Til slutt vil vi se på ulikheter mellom elevene i Bergen og elevene i Lofotens opplevelse av «locale». Turismen som aktør er viktig i Lofotelevens «sense of place», men den er nærmest fraværende i diskusjonen til elevene i Bergen.

7.1 Bergenselevne om Lofoten og befolkningen «der oppe»

Elevene i Bergen ble ikke direkte spurt om å beskrive Lofoten eller innbyggerne der, men noen av besvarelsene viser hvordan de opplever Lofoten som sted. Det som er klart fremtredende er at Nord-Norge forbindes med natur og å leve av naturen. Havet og fiskerinæringen er viktig for

det elevene mener konstituerer Lofotens «locale». Hvilke verdier som tilskrives et slikt forhold til naturen er ulikt. Her tenker C3 hvordan Lofoten kan bli om det åpnes for oljeboring:

C3: Det kan ha blitt en svær stor by. Det kan ha vært slik som Bergen var for et par år siden. Stor og bare industri. Opptatt av å bare utvikle seg og det skjer fort når det kommer en oljeplattform, for da får folk den moderne teknologien og når de legger merke til den der, at de får smaken for den kan du si, så vil de ha mer. For eksempel at de bygger ut store fabrikker og vil ha mer penger, og skal ha det mer teknologisk der oppe. Der oppe bor de jo i store trehus kan man si, så de har ... de ligger nesten litt bak, fordi de ligger i en mindre teknologisk del av landet. Det er mindre industri.

Vi ser at C3 har et inntrykk av at Nord-Norge ligger etter innen teknologi og industri. Eriksen (1994, s. 328) mener dette er en typisk oppfatning av Nord-Norge. I scenarioet der man velger å utvinne olje kan det vokse frem en industriby som ligner mer på byene vi har i sør. Eller mer presist, slik som Bergen var før. Det er også interessant at han mener befolkningen kan «få smaken» på moderne teknologi. C3 gir ikke direkte uttrykk for at han forstår nordlendinger som knyttet til naturen, men det kan forstås som at Nord-Norge kan utvikle seg i retning av den «mer teknologiske delen av landet», Sør-Norge. Oljeutvinningen knyttes til distriktpolitikk som kan bringe det moderne inn i det tradisjonelle stedet, og gjøre det mer attraktivt for folk å bo der:

C3: Men det er jo der igjen at partiene snakker om at folk flytter derfra. Det blir jo mindre og mindre folk der oppe for de vil heller flytte ned til Østlandet eller Vestlandet.

B3: På grunn av arbeidsplassene.

C3: De får ikke alltid jobb der oppe og da er det lett å flytte ned hit og få jobb der. Og da vil de heller at folk skal flytte opp dit for å sette opp arbeidsplasser der. For eksempel hvis du jobber i Statoil og de vil utplassere deg der, så kan du flytte opp dit, men det ødelegger igjen slik som A3 sa miljøet.

I disse eksemplene reflekterer C3 rundt hva som er konteksten for saken, altså hva det er med Nord-Norge som gjør at folk flytter derfra. For C3, som ikke har bestemt seg om han er for eller mot oljeboring i LoVeSe, står det mellom det tradisjonelle og det moderne. Det som konstituerer mindre steder i Lofotens «locale» er det som gjør at stedene blir fraflyttet. «Locale» er knyttet til tradisjonelle næringer, og det er ikke arbeid for alle i disse næringene. Paulgaard (2003, s. 153 – 154) kritiserer en artikkel fra 1998 i avisa *Nordlys* for å hevde at ungdommer må flytte fra Nord-Norge for å bli moderne. Sitatene ovenfor viser at dette kan være en oppfatning hos flere: mennesker som vil jobbe og leve i «det moderne» må enten endre stedets «locale» eller flytte til et annet sted.

Det å leve av naturen og fisket blir også sett på som framtidsrettet siden det er en fornybar ressurs om den forvaltes klokt. Fiskerinæringen, som blir sett på som spesielt viktig for Nord-Norge, står dermed som viktig for hele Norges fremtid etter oljen. At Nord-Norge, og fiskeværenes «locale», skal vernes fra oljeindustrien blir slik det «moderne» valget. A3 forklarer saken slik:

A3: Det er jo sånn at det er en god del, de har funnet ut at det ligger en god del olje i Lofoten og området rundt der, som en del vil pumpe opp, men så er det også en veldig viktig yngleplass for torsk og skrei som da har vært veldig viktig sånn næring historisk sett i Norge og det er det fortsatt, spesielt i Nord-Norge. Så det er på en måte to sider: Det er en side som vil bore og som da vil skape arbeidsplasser der oppe ved at man lager oljerigger og sånt, men så er det en annen side som vil si at hvis det blir utslipp fra disse oljeplattformene så kan det ødelegge yngleplassen for skreien og torsken og alle fiskeartene som er der, og derfor ødelegge arbeidsplassene. Og fisk, det kan jo være en ny næring som Norge tjener masse penger på, og som Norge kan tjene penger på etter oljen er slutt. Så da sier de på en måte at vi kan ikke ødelegge den næringen.

En forestilling som er etablert er at Nord-Norge er en landsdel med vakker natur med stor ressursrikdom. Dette gjelder ikke bare kystfisket, men også som landskap for rekreasjon. E3 forteller at hun selv er ofte i Lofoten og hun har selv sett hvordan oljeplattformer kan ødelegge for naturopplevelsen. Lofoten som lønnsomt natursted vinner over arbeidsplassene oljenæringen kan gi i hennes resonnement:

E3: Det er fordi at en av inntektene til Norge er jo fisken, torsk og skrei, og hvis vi mister den, så mister vi en stor inntekt også kan vi jo tape på oljen for oljen kan jo ta slutt og det kan jo være at vi ikke finner så mye olje der oppe som vi antar. Og i tillegg, selv om det vil skape arbeidsplasser så ... Jeg er selv ofte i Lofoten, så jeg vet at det er veldig fin natur der og mange av dem som bor der vil jo ikke at naturen skal bli ødelagt og at oljeplattformene skal være veldig synlig. Så, derfor sier jeg nei.

At naturen er viktig for elevene i Bergens forståelse av Nord-Norge er tydelig, men det er ikke slik at de selv ikke bryr seg om naturen. Elevene er selv fra en by som har vært viktig for den norske fiskerinæringen i hundrevis av år. En av byens mest besøkte attraksjoner, Bryggen, er en kulturarv som vitner om rollen Bergen spilte som hansaby, der den norske fisken ble koblet til det europeiske markedet. At Bergen er et sted med mening, er mye takket være fiskeriet, og det er noe bergensere vet. Bergens stedsidentitet er knyttet til havet og de syv fjell, så selv om elevene er bybefolkning er mye av identiteten basert på naturlige forekomster. Naturen virker heller «spesielt viktig» for Nord-Norge, slik som elevene legger det frem. Forestillingen om

Nord-Norge er at det tradisjonelle er bevart og hos noen sees dette som en verdi. Mens fiskeri oppleves som Bergens historie, oppleves det som Nord-Norges nåtid.

7.2 Bergenselever og lokalt selvstyre

Til nå har vi sett at elevene i Bergen har en forstilling av hvordan Lofoten og Nord-Norge er som sted. De beskriver et sted som er annerledes fra sitt eget, og dette er noe de ser på som betydningsfullt for saken. I en diskusjon om hvordan man kan påvirke utfallet av saken, kommer raskt ideen om at de lokale skal få ta en avgjørelse selv. B3 er den som tar opp dette:

B3: Jeg synes liksom at det er lokalbefolkningen som skal bestemme og det finnes jo sånne, litt sånn rød tankegang da, at det er veldig ekstremistisk, at man må stemme over slike avgjørelser. Det er folkeavstemning sant. At lokalbefolkningen får stemme over det. Det blir litt sånn 50/50 og da synes jeg at det er feil at noen sitter i andre delen av landet, som ikke får oppleve det selv liksom, som skulle få bestemme det. Å ta et slikt valg.

B3 argumenterer at det er feil at avgjørelsen skal gjøres av personer som ikke direkte vil oppleve konsekvensene av sakens utfall. De som bor i området bør dermed være de som får bestemme. Han vurderer en slik form for demokrati som «ekstremistisk», der man tar spesielt hensyn til det lokale. Å kategorisere dette som en rød tankegang kan være et uttrykk for at det er radikalt, men også at det er en tanke fra venstresiden. Herod (2011) skriver at flere fra venstresiden argumenterer for at det lokale geografiske nivået er mer demokratisk enn andre nivå. B3 mener at man skal vise respekt for lokalbefolkningens meninger. En annen «sense of place», som ikke er lokal, betyr ikke nødvendigvis at man ikke forstår at saken er kompleks lokalt. Ved å argumentere for lokal selvbestemmelse viser han at han respekterer Lofotens «locale», og han mener at befolkningen skal få bestemme over framtiden til sitt eget sted.

Videre blir forslaget til B3 problematisert. Dette gir et innblikk i hvordan elevene i Bergen tror meningene om oljeboringen er i LoVeSe-området:

E3: Men det har jo blitt gjort sånne undersøkelser av de som bor der da. Og der er det veldig blandede meninger.

B3: Veldig splittet.

E3: Noen er veldig for det der oppe, de som bor der, mens andre er helt imot, så ...

A3: Ja, så det kan på en måte splitte samfunnet og tettsteder hvis man tar en avgjørelse plutselig så blir naboene fiender.

E3: Ja

E3 tar utgangspunkt i det hun har sett av meningsmålinger fra området. Disse viser at befolkningen er veldig splittet. Dette så vi også i NSD-dataene (Tabell 2, s. 39). A3 kommer med noen tanker om hvordan en slik sak kan splitte et lokalsamfunn om avgjørelsen blir tatt lokalt. Mine data viser på en annen side at lofotungdommenes meninger ikke virker polarisert der noen er «for» og noen er «mot». De fleste ungdommene er heller nærmere en midtkategori, der de kan endre meninger etter hvordan saken og teknologien utvikler seg. Elevene i Lofoten er stort sett enige på fundamentale punkt, så dette gir ikke grunnlag for at tettstedene skal splittes.

Etter en liten samtale om det å bruke organisasjoner og media for å påvirke, blir forslaget om lokal selvbestemmelse tatt opp igjen. Her støtter også C3 forslaget:

B3: Det jeg tror blir viktig er at lokalbefolkningen at det er de som ...

C3: Det er dem som må komme til avgjørelsen.

B3: Du ser den Taiman-saken⁸ her i Bergen sant. Det er store facebookgrupper og demonstrasjoner. Det har gjort inntrykk, men det slo ikke gjennom men. Det er såne ting som skal til.

C3: Det er jo der oppe det ... Det går utover dem. Det kommer ikke til å gå utover oss. Det er jo dem som bor der oppe som ...

B3: Ikke negativt, da vil ikke det gå ut over oss. Men positivt. Vi har jo bare å tjene på det nesten.

C3: Men det er jo de som får konsekvensene. Så de må jo nesten bestemme hva de vil stemme, eller de må bestemme selv om de vil ha det eller ei, i forhold til hva de føler behov for.

Her blir det igjen problematisert at avgjørelsen skal gjøres langt fra LoVeSe. C3 poengterer at det er innbyggerne i LoVeSe som må kunne leve med negative konsekvenser ved oljeboringen, så saken bør avgjøres av dem. B3 bemerker at negative konsekvenser ikke vil påvirke «oss i Bergen», men de positive, altså oljeinntektene, vil de kunne profitere på. At C3 sier at de skal kunne ta en avgjørelse lokalt «i forhold til hva de føler behov for», tyder på at han mener at

⁸ Taiman-saken handler om asylsøkeren Taiman Agid Fatah som fikk avslag på sin asylsøknad, mens resten av familien hans fikk være i Norge. Dette skapte stort engasjement i Bergen, og demonstrasjoner ble organisert gjennom Facebook (Flaaten & Torheim, 2014).

Norge ikke har behov for oljeinntektene. Saken forstås slik som viktig lokal og mindre viktig nasjonal.

Sakens viktighet for det lokale stedet kommer også frem i den følgende delen der vi snakker om hvordan fremtiden ser ut om vi åpner for oljeutvinning i LoVeSe, og hvordan den vil se ut om vi lar være. Gruppen fører samtalen inn igjen på det lokale, selv om spørsmålet er åpent for å diskutere andre geografiske nivå:

O3: Okey. Da lurer jeg videre på: Hvordan ser fremtiden ut hvis vi velger å bore i Lofoten, Vesterålen og Senja, og hvordan ser fremtiden ut om vi lar være?

A3: Emm, vi kan jo begynne å si litt om ... Hvis vi borer, så får vi jo inn mer penger, altså nå i nær fremtid, og da kan vi bruke dem. Men så blir vi plutselig tom for olje en gang for det er jo fossilt brennstoff som lages over mange millioner år, som kommer til å ta lang tid å produsere om igjen! Så derfor tror jeg at en eller annen gang, så kommer Norge til å uansett gå tom for olje og da må vi på en måte tilpasse oss en ny virkelighet, så da i en periode så kommer vi til å ha mer penger, men så kommer vi til å få mye mindre penger.

B3: Jeg tror ikke det kommer til å bli noe særlig merkbart for befolkningen om de borer eller ikke med tanke på økonomisk. Det vil jo ... ja ... det tror ikke jeg.

O3: Så hvis vi skrur klokken 50 år frem i tid da er ikke det sånn særlig forskjell?

B3: Ikke om vi borer eller ikke borer, sånn økonomisk sett, så tror jeg ikke det vil det. Men det kan jo være at Lofoten vil se litt annerledes ut sant. Sånn at det har blitt til en sånn industriplass der det er ... de har fått svære oljerigger og ...

Her er det to ting som virker paradoksalt. Det ene er at det er A3, som aldri vil åpne for oljeutvinning i LoVeSe, som argumenterer at vi kan merke det økonomisk om vi ikke åpner områdene, mens B3, som mener vi bør åpne områdene utenfor LoVeSe med en gang, tror at det ikke vil være merkbart på økonomien. En forklaring på dette kan være grunnen til B3 mener vi bør åpne områdene for utvinning med en gang: Han tror det går bra. B3 kan ganske enkelt være generelt optimistisk for fremtiden. Det andre som virker paradoksalt er hvordan denne gruppen snakker om det lokale, mens gruppe 1 i Lofoten snakker mest om det nasjonale og det globale. På forhånd kunne man tenke seg at det heller ville være motsatt. I gruppe 1 var det informantene som var mest aktiv i diskusjonen som trakk samtalen opp på et nasjonalt og globalt nivå. Der ble det lokale marginalisert av argumenter som gikk mot det nasjonale og det globale, mens i gruppe 3 kan det motsatte være tilfelle. Flere av bergenselevene tror at oljeboringen i LoVeSe ikke har så mye å si for Norge som det har for Lofoten lokalt. Argumenter om konsekvenser

for det lokale stedet fremstår slik som sterkere i bergensgruppen, enn i gruppe 1 fra Lofoten. Et annet poeng er at om elevene argumenterer uten å ta hensyn til det lokale, kan de fremstå som hensynsløs, ignorant eller egoistisk. Når B3 påpeker det skjeve forholdet i saken bruker han et «lokalt vi»: «Ikke negativt, da vil ikke det gå ut over oss. Men positivt. Vi har jo bare å tjene på det nesten». Det er altså en forståelse av at de selv står i en gunstig posisjon i forhold til saken. Bergens «location» er viktig her, for avstanden til LoVeSe er det som gjør dem til profitører og ikke potensielle «offer». I en gruppe kan informantene lett kritiseres for å tenke egoistisk i en sånn profitørposisjon. Å vise forståelse for og respektere andres situasjon blir slik «det rette å gjøre». Som elever fra en norsk «middelklasse» er de også godt vant med å høre hvor privilegerte de er. Å sympatisere for en svakere part er noe som blir sett som en dyd eksempelvis i norske skolebøker, der elevene blir fortalt hvor godt de har det i forhold til andre (Børhaug & Christophersen, 2012, s. 149). Opplevelsen av stedet LoVeSe er slik at de står i en svak offerrolle. Diskusjonen om oljeboring bærer dermed preg av denne opplevelsen av stedet.

Forhold til sentralmaktene

Noen av bergenselevne mener altså at lokal avstemning kan være en god løsning på en slik sak. Jeg har til nå forklart det med at elevene ser saken som viktigst lokalt, og de lokale meningene er dermed spesielt viktige. Det kan også være et sosialt aspekt ved at de vil fremstå på en positiv måte, der de evner å sette seg inn i andres situasjon.

En annen forklaring kan være bergenselevenenes eget forhold til sentralmaktene og sentrum. Slik som i intervjuene fra Lofoten ble sentrum nevnt i intervjuet fra Bergen. Dette kom som en digresjon til om Norge hadde klart seg uten oljepenger. Samtalen gikk over i hva vi bruker oljeinntektene til nå, og en diskusjon om bilveier. Jeg lot denne avstikkeren fortsette siden den hadde noen fellestrekk til det jeg hadde sett i Lofoten:

A3: Men hvis man får bedre veier, så er det flere som kjører. Det er jo bevist.

B3: Jaja, selvfølgelig blir jo det det, men det er jo noe for å holde sammen et land. Det må jo til. Det synes i alle fall jeg da.

E3: Jeg synes i alle fall at det er litt skjev fordeling, for på Østlandet så er det fine veier, men så kommer du hit på Vestlandet så er det de dårlige veiene.

D3: Ja, de bruker mye ... statsbudsjettet blir jo brukt til ... mange mener at det ikke blir brukt til det riktige, altså det de prioriterer.

C3: Man ser jo det ikke her i Bergen nesten, for de snakker om at de bruker så mye penger på veier, men du ser det nesten ikke her i Bergen.

A3: Nei

C3: De burde heller brukt penger på en kortere togvei, sånn transporttog, for de er mer miljøvennlig og de kan frakte mer.

O3: Hvor er det pengene havner?

A3, B3 og E3: På Østlandet

E3: Altså du merker stor forskjell da hvis du kjører fjellet, så kommer du ut av, ja, du kommer på en måte på Østlandet der østlendinger har hytter og forskjellig, og det er mye bedre veier.

C3: De er liksom mer prioritert for det er hovedstedet hvor ting skjer. Så satser de på det området for det er der liksom, ja, det er hovedstedet i Norge.

B3: Ja, men det har jo litt med. Det er jo flere folk som bor der sant de har jo mer nytte for det.

A3 og E3: Ja

B3: Man bygger ikke veier ... altså det koster penger det også sant, man bygger ikke veier i hytt og pine for at alle skal ha akkurat like god vei sant. Man må jo ha en vei som er nyttig for flest mulig.

Samtalen har likheter med den i Lofoten, men her var det to andre parter det sto mellom: Vestlandet og Østlandet. Selv om elevene diskuterer noe annet, så er det også her snakk om hvordan sentrum får godene, mens de utenfor, i periferien, har en lavere standard. I Bergen, slik som i Lofoten, forklares og rettferdiggjøres det med at det er flere som bor i området. Frustrasjonen kommer likevel til uttrykk. At de fine veiene starter der østlendingene har hytter virker særlig provoserende for E3. Her skapes det et bilde av at østlendingenes fritidsaktiviteter er viktigere enn å koble sammen Vestlandet og Østlandet. Selv om elevene går på skole i Norges nest største by, så er det en opplevelse av å stå utenfor sentrum.

Dette viser en likhet mellom elevene i Bergen og elevene i Lofoten. I begge stedene kontrasterer ungdommene egen identitet mot samme sted, Østlandet. Elevene i Bergen opplever også at de står utenfor sentrumet som tar avgjørelser, og de kan slik ha sympatier for Lofotens situasjon. Det kan tenkes at elevene i Bergen er interessert i lokale bestemmelser for eget sted, og dette er også noe de ønsker for Lofoten. Elevene bruker slik sin egen stedsidentitet i tolkingen av den lokale situasjonen i LoVeSe. De opplever en likhet i «sense of place» mellom sitt eget sted og LoVeSe.

Å respektere eller å forstå Lofoten som «locale»

Vi så i gruppe 2 at elevene var bekymret over at beslutningstakerne på Stortinget ikke ville se lokalbefolkningens perspektiv på saken. Politikerne brydde seg bare om det «de sørpå» sa. Jeg forklarte dette med at de lokale og politikerne har ulik «sense of place», og frykten ligger slik i at politikerne ikke forstår Lofoten som sted. Elevene i Bergen, som er jevngamle med elevene i Lofoten, har en annen «sense of place» av Lofoten. Elevene er eksterne og når de reiser til Lofoten er de besøkende. Men er dette noe som hindrer dem i å forstå og respektere stedet?

I funnene kan vi se at elevene i Bergen har noen felles forståelser med elevene i Lofoten, om hvordan Lofotens «locale» fungerer og opprettholdes. At fisket og naturen er viktig for praksisen i stedet, er noe som blir nevnt i alle intervjuene. Både bergenselevne og lofotelevne oppfatter en oljenæring og en urbanisering som stridende mot hvordan Lofoten har fungert som «locale» i hundrevis av år, og bergenselevne oppfatter også at det kan være ønskelig med en endring. Etter erfaring fra fokusgruppene i Lofoten, så er ikke meningene er så polariserte at de vil splitte lokalsamfunnet i LoVeSe, som noen av bergenselevne tror. Slutningen bergenselevne tar er likevel forståelig da meningsmålingene kan få situasjonen til å virke slik. Det kan også være en forestilling om at nordlendinger skal være bastant i meningene sine. Elevene i Lofoten viser heller det motsatte der de reflekterer og er godt mottakelig for andre meninger enn sine egne. Selv om ikke bergenselevne har lokal «sense of place», så viser de en interesse for å respektere det. Dette kommer til uttrykk som at de skal få bestemme over stedet sitt selv. Det poengteres at det er Lofoten som vil oppleve eventuelle negative konsekvenser, og det er Lofoten som vil oppleve en forandring. At stedets skjebne skal bestemmes av sentralmaktene i sentrum blir slik sett som feil. Elevene i Bergen ser slik stedet og innbyggerne som et potensielt offer for bestemmelsene.

I gruppe 2 fra Lofoten var det ingen som mente at man kunne gå utenfor det etablerte systemet der Stortinget gjør en avgjørelse i en slik sak. Gruppe 2 gikk i en annen retning når det kom til utradisjonelle løsninger på saken. Her ble det foreslått at politikerne skulle komme opp og prøve genuint å forstå hvor viktig stedet er for lokalbefolkningen. De må forstå hvordan de små byene er rammene for lokalbefolkningens liv, eller hvordan hjemstedet deres fungerer som «locale». Politikerne må slik få en «sense of place» som er mer lik den lokalbefolkningen har. Som B2 sier: «... de burde komme hit og faktisk snakke med menneskene som bor her, og høre hvor mye naturen her og hvor mye de små byene vi har her betyr for oss. Hva det betyr for næringene vi har her». I Bergen ble det derimot foreslått at lokalbefolkningen i LoVeSe skulle ta en avgjørelse om hva man skal gjøre på norsk sokkel. B3 lanserer ideen som radikal, men den

fatter likevel interesse blant andre i gruppen. I et slikt forslag trenger ikke utenforstående å forstå Lofotens «locale» på samme måte som lokalbefolkningen, og tanken er slik at lokalbefolkningen vet hva som er best for seg selv. Det dette forslaget overser er at resten av landet faktisk må stå bak en avgjørelse gjort av et fåtall som ikke er folkevalgte. Et fokus på det lokale vil slik overskygge viktige interesser på nasjonalt og overnasjonalt nivå. Ideen ble konfrontert med at det kunne være splittende i lokalsamfunnet, men vi kan tenke oss at utfallet hadde vært et annet om en elev hadde konfrontert ideen med et argument om det overnasjonale. Et eksempel på dette kunne ha vært om hvordan lokalbefolkningen skulle forholde seg til klimaavtaler og internasjonale målsettinger. Dette viser både hvordan saken har ulike geografiske nivå å ta hensyn til, men også hvorfor en diskusjon om oljeboring i LoVeSe må inkludere flere geografiske nivå. Et forslag som ikke tar hensyn til høyere geografiske nivå faller lett gjennom. At beslutningstakerne på nasjonalt nivå forstår stedet, fremfor å gi lokalbefolkningen makt over sakens utfall, virker dermed som et mer holdbart forslag som respekterer sakens ulike nivå.

Å respektere det lokale er noe som har vist seg aktuelt på forskjellige måter de siste tiårene. I Norsk institutt for by- og regionforsknings rapport *Kulturarv og stedsidentitet* (Skogheim & Vestby, 2010) skriver de at i den siste tiden har samfunnsendringer både blitt oppfattet som en trussel og en mulighet. På starten av 1980-tallet ble kulturarven sett på som en egenverdi, og som en beskytter mot en ytre trussel. Den ytre trusselen ble sett på som internasjonal påvirkning og rask samfunnsomforming. Kulturarven var slik en motvekt mot det nye og ukjente, og den kunne brukes for å gi sammenheng og stabilitet for befolkningens identitet. Teknologi, og mer fritid og pluralisme i lokalkulturen som følger av internasjonaliseringen, ble sett på som fenomener som kunne forringe våre liv. Skogheim og Vestby (2010) skriver videre at mot 1990-tallet ser vi mer samspill mellom det norske og det internasjonale. Utviklingen blir slik ikke bare sett på som en trussel, men også som en mulighet. Befolkningen blir slik ikke lenger sett på som offer for utviklingen, og «kulturell kapital» blir mer sett på som en menneskelig ressurs. På 2000-tallet er trusselbildet mer nedtonet og mulighetene er det som er fremtredende. Det paradoksale er at de internasjonale impulsene gir en økt interesse for det lokale, og hvordan man kan bruke det lokale til sosial-, kulturell- og økonomisk utvikling. Det lokale har slik fått større legitimitet i nyere tid og bevaring av kulturarven på de enkelte stedene blir sett på som et instrument for utvikling (Skogheim & Vestby, 2010). Herod (2011) skriver at ikke bare venstresiden har vært opptatt av det lokale den siste tiden, men også høyresiden. Da venstresiden er opptatt av demokratiske egenskaper ved det lokale, mener flere fra høyresiden

at lokal konkurranse kan stimulere økonomien. På tross av globalisering ser vi da en økt interesse for det lokale.

At både elevene i Bergen og flere av elevene i Lofoten er opptatt av det lokale er altså ikke nødvendigvis bare et uttrykk for egen stedsidentitet. Det er også en del av globaliseringen. I møtet med globaliseringen blir det lokale satt mer i fokus (Herod, 2011, Skogheim & Vestby, 2010), og steder «møter» andre steder fordi det unike med stedene er viktig (Castree, 2009). I Skogheim og Vestbys rapport (2010) viser de at møtet med det internasjonale ikke nødvendigvis blir oppfattet som en trussel for det lokale, men heller som en mulighet. Flere av elevene har gitt uttrykk for hvilke muligheter Lofoten har lokalt, og hvilken rikdom som er der. Deres forståelse av mulighetene i samspillet mellom det lokale og det internasjonale gjør dermed argumentene om det lokale sterke. På en annen side uttrykker de fleste elevene i Lofoten at det de oppfatter som verdifullt lokalt, ikke er nok for det de ønsker for stedet. En interesse for turisme i Lofoten og kortreist norsk mat gir ikke elevene en opplevelse av at stedet får flere muligheter og blir mer sentralt. At de søker etter muligheter utenfor Lofotens allerede etablerte «locale» er slik forståelig.

7.3 Aktøren som forsvant: Turismen

En viktig forskjell i argumentasjonen til bergenselevne og elevene i Lofoten er hvilken rolle turismen spiller i deres opplevelse av stedet. I gruppeintervjuene i Lofoten brukes argumenter om turismen aktivt i diskusjonen. Her er et eksempel der oljeindustrien blir både sett på som en trussel for turistnæringen, og som en mulig pådriver:

D2: Det kan også gå ut over turismen i Lofoten. Hvis det blir mindre fisk, så er det færre som vil komme til Lofoten og se på fiskene. For da er det jo kanskje ingen. Det kan jo også hende at de synes det er stygt å se på oljeplattformene som er utenfor på kysten på Lofoten.

E2: Men hvis vi får oljeboring til Lofoten, så blir det mer tilflytting og det blir flere arbeidsplasser. Da får vi for eksempel muligheten til å få en stor flyplass, bymuseum, og du får muligheten til å få flere turister hit, fordi det er enklere å komme seg hit. Og du får en helt annen måte å komme seg hit enn å kjøre bil, i Gud vet hvor mange timer, for å besøke Lofoten, når du istedenfor kan sette opp et fly og se akkurat det du har sett før, bare med en plattform som du egentlig aldri vil komme til å se.

D2 argumenterer at Lofoten kan miste det som gjør dem attraktiv for turister: landskapet, som kan skjemmes av oljeplattformer, og fisken i havet, som kan forsvinne. Lofotens turisme knyttes

dermed til naturlige egenskaper ved stedet som ikke er forenlig med oljeboring. Kulturelle uttrykk for stedet som fiskevær, hjeller, rorbuer og fiskere blir ikke nevnt. E2 argumenterer for at oljeboring kan skape en vekst i turismen. Hans oppfatning er at Lofotens «location» er utilgjengelig og fjernt for turistene. Infrastruktur står slik til hinder for et effektivt turismenettverk. Om oljesektoren kan bedre infrastrukturen, kan også turistene lettere komme seg til Lofoten. E2 tror at oljeplattformene ikke vil være synlige i landskapet i Lofoten. Dette må sees som et premiss for meningene til E2. E2 tror også at det vil komme flere turister om de har bymuseum. Utenfor dette blir ikke kulturelle egenskaper ved stedet forstått som turistmål. At tettstedene er små og utilgjengelige blir ikke sett på som en egenskap som gjør stedet attraktivt i seg selv. Eleven, med sin «sense of place», ser ikke at dette er kvaliteter ved stedet som turistene søker. Turistene oppgir at de vil oppleve autentiske opplevelser som både er naturgitte og samfunnsskapt, de søker ro og fred både i naturen og det uformelle dagliglivet, de ønsker stemningen og en atmosfære av en småskalapreget og idyllisk bebyggelse, og en eksistensiell autentisert (Haukeland & Midtgard, 2000). Tettstedenes «locale», som fiskerbyer i pakt med naturen, må derfor forstås som fundamental for Lofoten som turistopplevelse. Urbanisering, og et relativt sett mer sentralt Lofoten, vil ikke gå overens med turismen de har i dag. E2 er ikke alene i denne antakelsen da alle elevene i Lofoten oppgir det naturlige ved stedet som mål for turismen. Eksempelvis argumenterer B2 at «[...] hvis det går bra (oljeboringen), så kan det bli mer turisme og det kan bli mer penger av den turismen. Man tjener jo alltid av turister». En uttalelse fra C2 er et annet eksempel: «Jeg tror ikke utseende kommer til å endre seg om det blir oljesøl heller. For å si det sånn: Turistene vil ikke slutte å komme». Elevene i begge disse eksemplene tar det for gitt at turistene vil komme så lenge der er fjell, hav og fisk. At de selv, og måten de lever i sine hjemsted, er en del av turistopplevelsen, er ikke noe de reflekterer over. Med deres «sense of place» er «locale» en selvfølgelighet som de ikke ser fra utsiden.

I motsetning til elevene fra Lofoten bruker ikke elevene i Bergen argumenter om turisme i diskusjonen. Turisme ble nevnt i ett tilfelle, og da kun som et sidenotat til C3s argument om at oljeskip forurensar: «De har turistvirksomhet der oppe nå. Båter går inn der med turister og det forurensar kanskje mye det også, men jeg tror nok et stort oljeskip ville forurenset mer». Diskusjonen om oljeboring i LoVeSe handler ikke om turisme for elevene i Bergen. At naturen og kulturen i Lofoten er et turistmål, er altså ikke en viktig del av det Bergenselevne forstår som Lofotens «locale». Om turismen hadde vært viktig i elevenes «sense of place» ville dette

vært en del av diskusjonen, fordi det er en av næringene som er utsatt ved en eventuell åpning for oljeboring. Med bergenselevenes «sense of place» forsvinner en aktør helt fra diskusjonen.

På en annen side kan man spørre hvorfor turismen er så viktig i lofotungdommenes diskusjon av saken. Den prosentvise fordelingen av sysselsettingen i Lofoten så slik ut i 2010: Offentlig sektor 36 %, fisk og havbruk 13%, bygg og anlegg 12%, reiseliv 6%, maritim olje og gass 3%, logistikk og transport 1%, tele, media og IT 1%, prosessindustri 0% og resten av næringslivet 27% (der 37% av restgruppen er innen lokal varehandel) (Buillvåg et al., 2012). Som størst i privat sektor, og som en del av stedets identitet, er det forståelig at fisk- og havbruksnæringen inngår i alle elevenes «sense of place». Fiskerinæringen kan også skilte med klart høyest lønninger med nesten dobbelt så høye lønninger som resten av næringslivet (Buillvåg et al., 2012). Turismen er ikke en like åpenbar aktør om vi ser på tallene for sysselsetting. I reiselivet er Lofoten hovedsakelig en sommerdestinasjon, og sysselsettingen i reiselivet er derfor varierende, med en topp på sommeren. Plasseringen ut mot havgapet gir lite gjennomfartstrafikk og næringen må regnes som liten (Buillvåg et al., 2012).

Ungdommene i Lofoten argumenterer som om turismen skulle være langt viktigere for næringslivet i området, enn det tallene for sysselsetting tilsier. Vi må derfor se på hva turismen gir til stedet utenfor det økonomiske. Elevene knyttet turismen opp til naturen og fiske. Turismen fungerer da som bekreftende ovenfor kvaliteter ved stedet som elevene identifiserer seg med. Et annet poeng er at de tilreisende turistene kan få stedet til å føles levende, og mer sentralt.

Reiselivsnæringen i Lofoten arbeider med å promotere Lofoten som vinterdestinasjon (Buillvåg, 2012). Vi kan slik se reiselivsbransjen, som aktør, arbeider med å utvikle Lofotens stedsidentitet og «locale». Påvirkningen av «locale» må da forstås som lokale aktører som finner handlingsrom i globaliseringsprosessene, slik som Castree (2009) beskrev det. Reiselivsnæringen i Lofoten mener de har et godt turistmål også om vinteren, og Lofotens stedsidentitet må slik forbindes med vinterturisme. Slik kan mobile turister også besøke Lofoten på vinterhalvåret. Turismen er en synlig aktør for elevene i Lofoten. Den gjør seg synlig i Lofotens «locale», og blir slik en del av elevenes «sense of place». For bergenselevne er ikke turismen i Lofoten like synlig, da de følger andre «ruter». Når elevene eksempelvis leser nettaviser kan de legge spesielt merke til saker som gjelder deres eget sted. En lofotværing vil slik legge spesielt merke til en artikkel lofotturisme. I diskusjonene ser vi også at turismen er en del av samtaleemnene på «møteplassen» Lofoten. Turismen etablerer seg slik mer i elevenes «sense of place». Bergenselevne, med sin distanse og andre ruter, ser ikke turismen som viktig i Lofotens «locale».

8. Oppsummerende drøfting og konklusjon

I funnene har jeg presentert deler av fokusgruppeintervjuene som kan svare på problemstillingene som er formulert innledningsvis. I dette kapitlet vil jeg samle funnene til en avsluttende drøfting, og en konklusjon på oppgaven. Først vil oppgaven svare på om hvordan elevene uttrykker sine meninger for og mot oljeboring i LoVeSe. Deretter vil stedenes betydning for diskusjonen og variasjoner i forståelse av «locale» diskuteres. Til slutt vil oppgaven ende i en konklusjon.

8.1 Hva er for og mot oljeboring?

Jeg har vist at elevenes «sense of place» har betydning for meningsdimensjonene «for» og «mot». Spesielt i Lofoten er spørsmålet om oljeboring vanskelig å gruppere i kategoriene «for» og «mot», eller «enig» og «uenig». Uten en utdyping av hva elevene legger i besvarelsene står man i fare for å gjøre en inadekvat tolking av hva de egentlig mener. Spør man elever i Lofoten om de vil at deres hjemsted skal bli mer sentralt og få flere muligheter innen arbeid og fritid, vil de fleste svare ja. Flere forestiller seg at oljen kan gjøre dette med stedet, og det er en viktig grunn til flere av elevene svarer «for» i min undersøkelse. De vil at sitt hjemsted skal vokse og utvikles, for å hindre fraflytting, som er en realitet for LoVeSe i dag (Buillvåg et al.,2012). Et «for» oljeboring er slik et ønske om å utvikle stedet, men også å redde det fra forfall. Likevel trenger elevene å utdype hva de mener med at de er «for» oljeboring. Et «for» oljeboring kommer i nesten alle tilfellene i Lofoten med et premiss: Det skal ikke bores etter olje i LoVeSe før det er sikkert. De fleste elevene tror ikke det er sikkert nå, så oljeboring er noe man må vente med. Argumentene mot oljeboring står slik like sterkt som argumentene for. Om det går på bekostning av det de allerede har, så ønsker de ingen oljeboring.

Ungdommene knytter «locale» opp til naturen. Fisket og turismen er blant de næringene som er avhengig av naturen, og disse næringene er fundamentale for identiteten til stedet i flere av elevenes oppfatning. En lofotelev uttrykte her at «hvis vi mister den (fisken), så har ikke vi mye igjen her i nord». Naturen utgjør rammene for det som skjer i Lofoten og det er den som har bestemt *hvordan* befolkningen bor der. Den hverdagslige praksisen og levemåten er slik bundet med det materielle ved stedet. I *Nordnorsk kulturhistorie* skriver forfatterne om at befolkningen i Nord-Norge er opptatt av naturen fordi den er alltid «tilstede». Den er altså konteksten for alt som blir gjort: «Uten den ingen arbeidsplasser, ingen verdiskapning, ingen framtid. [...] at naturen ikke bare har bestemt hverdagens innhold og mål, men også påvirket selve *mentaliteten*

her nord og satt avtrykk i folkelynnet» (Storli & Wold, 1994, s 19). Storli og Wold (1994) skriver videre at naturen ikke er like viktig som den en gang var, men har satt avtrykk på «det mentale plan». Dette kommer også frem i fokusgruppeintervjuene fra Lofoten. Jeg har ikke data som kan fortelle noe om hvor viktig naturen er for elevenes personlige hverdag, men det er tydelig at naturen er viktig for stedet, i deres oppfatning. Naturen blir tillagt stor verdi i argumentasjonen. Slik blir forståelsen av naturen som «locale» opprettholdt. Oljeboring må altså ikke stride med det elevene oppfatter som stedets «locale», når det kommer til næringene som lever av naturen. Å ødelegge naturen blir slik å ødelegge det som gjør Lofoten til Lofoten. Et «for» oljeboring må dermed utdypes ettersom hjemstedet er det som ligger i innsatsen.

Så hva mener elevene i Lofoten med å være mot oljeboring? I funnene hadde jeg bare to elever som sa de var mot oljeboring, og den ene av dem var lite aktiv i diskusjonen. Hva det vil si å være «mot» viser seg likevel godt i elevenes utdypninger om hvorfor de er «for». Å være mot oljeboring i Lofoten er å oppfatte det som risikabelt. De fleste elevene mener det kan åpnes for oljeboring en gang, men de er «imot» at det skal gjøres nå. Med sitt eget hjemsted i innsatsen, må sjansene for oljelekkasjer være mindre enn små. At de fleste elevene likevel vil at det skal utvinnes olje en gang i fremtiden er noe som henger sammen med et ønske om å utvikle stedet. Alle deler av stedets «locale» er på denne måten ikke «hellig». Selv om de små tettstedene er en viktig del av stedets «locale», slik naturen også er, er en utvikling av disse ønskelig. At tettstedene skal få en relativt sett mer sentral «location» med mer urbane kvaliteter, er noe som strider med slik Lofotens «locale» blir oppfattet i dag. Hvilken del av Lofotens «locale» som skal ha vekst og hvilken del som skal vernes er slik selektivt hos lofotungdommene.

Å se på opplevelsen av «locale» er en god måte å forstå hvordan «for» og «mot» er konstituert i saken om oljeboring i LoVeSe. Ungdommene forestiller seg og vurderer hvordan Lofotens «locale» vil se ut i framtiden om det blir åpnet for oljeboring. Elevene har gitt uttrykk for at de frykter at naturen og økosystemet i Lofoten skal bli ødelagt. Om man forestiller seg et «worst case scenario» ødelegger forurensing for de allerede etablerte næringene i regionen. Hvis oljevirkosomheten ikke gir Lofoten vekst lokalt, og slik blir en del av et nytt «locale», blir fremtiden veldig usikker. Lofoten mister dermed en definerende del av sitt «locale», og hvordan Lofoten vil være som sted uten fisken og naturen er vanskelig å forestille seg for elevene. Stedet gir ikke mening om man ikke har en forestilling om «locale», enten det er som fiskevær eller oljeby. Tuan (1977, s. 6) og Cresswell (2004, s. 7) skriver at stedet, eller «place», er det vi er kjent med og som vi fyller med verdi. «Space» er derimot ukjent og udefinerbart. Når elevene ikke kan forklare «place», oppleves Lofoten mer som udefinerbar «space». «Space», som står

til forskjell fra stedet (Cresswell, 2004, s. 7), er ikke noe vi har «sense of place» eller en stedsidentitet til. Om man tenker seg et «best case scenario», etter det de fleste elevene har sagt i gruppeintervjuene, så vil fiskeriet og turismen fortsatt være viktig for Lofoten i fremtiden. I tillegg har de fått en rekke nye muligheter lokalt, både i arbeidslivet og i fritiden, samtidig som de er mer koblet til resten av verden. «Location» har slik relativt sett blitt mer sentralt, siden det har flere og mer effektive koblinger til andre steder. En slik fremtid bryter ikke med elevenes stedsidentitet for den inneholder viktige deler av det de, med sin «sense of place», oppfatter som stedets «locale». I tillegg har deler av stedets «locale» utviklet seg til noe mer urbant, som elevene ønsker å være en del av. Flere av elevene håper at å inkludere oljenæringen i sitt «locale» vil gi dem denne fremtiden. Elevene er slik «for» et «best case scenario», og naturligvis «mot» et «worst case scenario». Det som skiller disse scenarioene, etter elevenes oppfatning, er hvor sikkert man kan gjennomføre en eventuell oljeboring. At de fleste elevene er «for» når det er sikkert, viser at de har ønsker for å endre delene av Lofotens «locale» som handler om muligheter for arbeid og fritid, men ikke delene som handler om naturen. I tillegg ønsker de at «location» skal bli mer sentralt siden de nå opplever stedet som perifer.

Elevene i Bergen sine meninger om oljeboring i LoVeSe er gjerne enklere å forstå. Besvarelsene er ikke fylt med premisser som gjør skillet mellom «for» og «mot» utydelig, slik som i Lofoten. Eleven fra Bergen som var for oljeboring ville at prosessene skulle startes med en gang, mens de som var «mot» argumenterte i retning av varig vern. To av elevene tok ikke standpunkt da argumentene virket sterke på begge sider av saken. Etter empirien fra fokusgruppeintervjuene virker det som meningsmålinger om man er for eller mot oljeboring i LoVeSe kan gjøres med elever i Bergen, ettersom meningsinnholdet kan forstås som en dualisme. Dette er vanskeligere om man skal undersøke meningene til elevene i Lofoten. I Lofoten må man gå dypere enn å forstå saken som dualismen «for» eller «mot». Mine data viser at når elevene i Lofoten gir uttrykk for hvilket resultat de vil ha, så er premissene for hvordan det skal oppnås enda viktigere. Diskusjonene i Lofoten viser altså at en kategorisering av meninger til bruk i kvantitative undersøkelser er en utfordring som bør tas på alvor. Jeg vil advare at stedet informantene kommer fra, og deres «sense of place», har mye å si for hvordan besvarelsene er konstituert i denne sammenhengen. Når man ikke har tilgjengelig kvalitative data, så må man være bevisst at det er en forskjell på å være lokal og ikke lokal.

En mulig grunn til besvarelsene er ulike i Bergen og i Lofoten kan vi finne om vi ser på stedenes «location» og elevenes «sense of place». Bergens «location» ligger langt unna LoVeSe og elevene vil ikke oppleve noen direkte endring på sitt hjemsted om man åpner for oljeboring

eller ei. Dette ble også påpekt av noen av informantene i Bergen. Elevene har slik en distanse til området saken handler om, og de kan ta stilling til den uten at de uttaler seg om fremtiden til sitt hjemsted. Bergens fremtid vil trolig ikke preges av utfallet i saken. Lofotelevens hjemsted er plassert ved sakens kjerne. Utfallet av saken oppleves som svært viktig for hvordan stedet vil være i fremtiden. Stedets «location» gjør slik at elevenes uttalelser om saken kan direkte knyttes til deres interesser for hjemstedet, og «location» har slik mye å si for *hvordan* saken er aktuell. Nærheten til områdene som diskuteres for åpning gjør saken langt mye viktigere lokalt, samtidig som den oppfattes som viktig i et nasjonaløkonomisk- og klimatisk (overnasjonalt) perspektiv. Stedet elevene kommer fra har slik en betydning for hvordan det lokale aspektet ved saken forstås. «Location» har da noe å si for elevenes «sense of place». Elevene i Bergen snakker om *dem*, mens elevene i Lofoten snakker om *oss*. Saken handler på denne måten også om å identifisere seg med et sted, for elevene i Lofoten. Hvilke sider av stedets «locale» man ønsker å bevare, og hvilke sider man ønsker å endre er slik viktig på et personlig plan. En utenforståendes «sense of place» vil ikke føle en tilknytning til «locale» på samme måte, da det ikke inngår i identiteten. Hvordan elevene uttrykker sin identitet i gruppene er på denne måten ulik. Elevene i Bergen uttrykker i hvilken grad de er miljøvennlig og hvordan de setter seg inn i den lokale situasjonen i sympati med befolkningen i Lofoten. Elevene i Lofoten uttrykker også grader av miljøvennlighet, men de uttrykker også noe som er like viktig: Hva de mener stedets identitet skal være, og dermed også de selv som innbyggere av stedet. Diskusjonen går slik som en forhandling om hva lokalbefolkningens identiteter skal ha til felles. «For» og «mot» har slik ulikt meningsinnhold i Bergen og Lofoten. Elevene i Lofoten snakker også om hva som skal være deres stedsidentitet.

8.2 Hybride stedsidentiteter i en sak på flere geografiske nivå

Men hvilke stedlige identitetstrekk har elevene i Lofoten? I forestillingen om en hybrid stedsidentitet kan stedsidentifiseringen gjelde flere geografiske nivå (Berg & Dale, 2013). Dette kan vi se i Lofoten, der elevene forholder seg til flere nivå av stedsidentiteten i denne saken. Spesielt synlig er det når elevene har ulik «sense of place» om de forskjellige stedsnivåene. Lofoten og Norge oppleves eksempelvis ikke på samme måte. Opplevelsen av Norge er tett knyttet til olje, og dette kommer spesielt frem i diskusjonen om oljeboring i LoVeSe. Det nasjonale nivået gir en følelse av erfaring og kompetanse innen oljeutvinning. Opplevelsen av Lofoten er knyttet mer til fiskeriet og naturen. Hvilket geografisk nivå elevene bruker i diskusjonen har dermed en betydning for hvordan saken forstås (Herod, 2009). I saken om

oljeboring i LoVeSe ser vi at stedsidentiteten kan variere gjennom diskusjonen etter hvilke argument elevene vil føre. Ungdommene snakker spesielt til de nivåene av stedsidentiteten som gir den hensiktsmessige forståelsesrammen, som skissert i Figur 2 (s. 61). Diskusjonene får dermed et preg av å være en forhandling om hvordan de skal forstå et felles «vi», eller en felles stedsidentitet.

Siden elevene er innbyggere i ulike geografiske nivå, og har hybride stedsidentiteter, må ikke forståelsen av «Sense of place» begrenses til det lokale fiskestedet i kontrast med den nasjonale oljestaten. Nord-Norge, som stedsidentitet og region, har også en betydning for diskusjonen om oljeboring i LoVeSe. I *Nordnorsk kulturhistorie* har forfatterne forsøkt å beskrive nordlendingen og den nordnorske stedsidentiteten. Denne identiteten påstås å være tett knyttet til naturen (Drivenes et al., 1994, Storli & Wold, 1994), og at den skal stå i et komplisert forhold til Sør-Norge og sentrum (Drivenes et al., 1994, Eriksen, 1994). Kan vi se denne stedsidentiteten hos ungdommene i Lofoten? At naturen er en viktig del av elevenes «sense of place» kom frem i forrige del. Her skal vi gå nærmere inn på forholdet til Sør-Norge og sentrum. Når elevene diskuterer forholdet til Sør-Norge og sentrum, blir deres nordnorske stedsidentitet tydelig. I forståelsen av en todeling av landet blir det fokusert på velstandsforskjeller og maktforhold. Opplevelsen av stedet, og saken, settes slik inn i en historie om et komplisert forhold til sør og sentralmakten. Dette har en betydning for diskusjonen for det skaper mistanke om at oljeutvinning i LoVeSe vil tjene Sør-Norge, og ikke lokalsamfunnet. Viktig for denne forståelsen er at man har en regional «sense of place» av Nord-Norge: Nord-Norge må forstås som et sted med historie som skiller seg fra sør. Identitet skapes nettopp gjennom kontrastering og markering av forskjeller (Paulgaard, 2003, s. 154). Selv om de fleste elevene ga uttrykk for at Nord-Norge er en regional enhet, var det ikke helt klar enighet i betydningen av et slikt forhold. Det var variasjoner i «sense of place», der noen opplevde et større skille i velstand og økonomiske prioriteringer. Deres hjemsted ble også oppfattet som oversett i saken.

Hvordan innbyggerne i Nord-Norge opplever og identifiserer seg med landsdelen kan variere. Det er grunn til å stille spørsmål ved om eksempelvis innbyggere i Hammerfest, som har blitt «oljeby», har den samme oppfatningen av Nord-Norge som enhet som innbyggerne i Lofoten. LoVeSe skiller seg ut fra andre deler i Nord-Norge med tanke på sysselsetting. Dette kan være betydningsfullt for deres «sense of place» om Nord-Norge. Mens resten av Nord-Norge er i landstoppen på offentlig sysselsetting (Tjelmeland, 1994), er den mindre i LoVeSe (Buillvåg et

al., 2012). Buillvåg et al. (2012) skriver at LoVeSe skiller seg ut fra de andre områdene⁹ i deres rapport. I LoVeSe er det færre som jobber i offentlig sektor og en høyere andel av dem er deltidsansatte. Privat sektor kan også tilby høyere lønninger enn offentlig sektor. LoVeSe har en høyere andel enkeltmannsforetak enn de andre områdene, der mange av disse er innen fiskeri. Det er få store selskap som har kontor i områdene, og de som er tilstedeværende har de stort sett kontor i byregionene Salten (med Bodø som største by) og Tromsø. Dette blir sett på som en av grunnene til at det er en høyere andel personeide selskap i LoVeSe. Det er også en lavere andel utenlandsk eierskap i LoVeSe bedrifter. I fokusgruppeintervjuene fra Lofoten, var det ingen av elevene som nevnte offentlig sektor som en del av «locale», og heller ikke som mulig løsning om fiskeriet skulle forsvinne. Offentlig sektor, som er uniformt over hele landet, er ikke noe elevene kobler til sin stedsidentitet. Identiteten knyttes til det som oppleves som spesielt: At fiskeriet i LoVeSe i stor grad har et lokalt fundament og det er naturnært. Næringsstrukturen gir da flere i lokalbefolkningen en nærhet til produktet, fisken. Den lokale stedsidentiteten kan slik ha mye å si for hvordan de konstruerer den nordnorske identiteten. På steder som i større grad har blitt integrert i driften av det offentlige eller oljenæringen, kan innbyggerne ha en annen oppfatning. Funnene fra Lofoten, om en opplevelse av Nord- og Sør-Norge, bør dermed ikke sees som gjeldende utenfor LoVeSe-regionen. Storli & Wolds (1994) påstand om at naturen har vokst seg inn i identiteten, kan slik passe for ungdommene i LoVeSe, men for andre deler av Nord-Norge krever dette en nærmere undersøkning.

8.3 Variasjoner i forståelse av «locale»

Selv om det er flere likheter i hvordan «locale» forstås, på tvers av casene, så er det noen merkbare variasjoner. I kapittel 7 ble det vist at turismen ble sett på som en aktør i diskusjonen i Lofoten, men ikke i Bergen. Her ser vi en tydelig forskjell i «sense of place». For bergenselevne handler ikke diskusjonen om LoVeSe om turisme, ettersom de ikke opplever det som en viktig del av «locale» i LoVeSe. I lofotelevnes «sense of place» er turismen forstått som så sentral for «locale» at den blir brukt mye i argumentasjonen. Buillvåg et al. (2012) rapporterer på en annen side at turismen i LoVeSe må regnes som liten. Derfor må det stilles spørsmål om hva turismen gir til elevene i Lofoten utover det økonomiske. De fleste steder må oppfattes som globaliserte, der stedet har kontakt og blir påvirket av andre steder (Massey,

⁹ «Rapporten beskriver status for samfunnsforhold, næringsliv, og kompetanse i Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen spesielt, og andre tiliggende regioner (Harstadregionen, Ofoten, Helgeland, Salten, Nord-Trøndelag og Midt-Troms inkludert Tromsø)» (Buillvåg et al., 2012, s. 1).

1997). Dette gjelder også stedene i LoVeSe. Det globale oppleves likevel som mindre tilgjengelig for elevene, da stedet oppleves som en periferi med lite gjennomfartstrafikk (Buillvåg et al., 2012), og dårlige flyforbindelser. Buillvåg et al. (2012) skriver at LoVeSe regionen også har en lavere andel utenlandsk eierskap i næringslivet. At turister kommer til Lofoten, kan oppleves som en kontakt med det globale, og en mulighet til å skape forbindelser til stedets «location». Det globale virker på denne måten ikke som en trussel for det lokale stedet, men heller som en mulighet, som Skogheim og Vestby (2010) skriver. Oljeindustrien blir også sett på en slik mulighet, men den representerer også en trussel om å ødelegge det de allerede har lokalt. Turismen er også bekreftende ovenfor kvaliteter ved stedet som lofotelevne setter pris på. De kobler turismen til naturlige kvaliteter ved stedet, som står i kontrast til oljenæringen.

Internt i gruppene fra Lofoten har «sense of place» vært relativt likt på flere punkter. Grunnen til dette kan være at utvalget til fokusgruppeintervjuene har vært ganske homogen. Informantene er oppvokst i LoVeSe, de er like gamle og de går samme studieprogram på samme videregående skole. De følger slik flere av de samme rutene gjennom stedet (Massey, 1997). Om hele befolkningen skulle studeres ville det vært større spredning i «sense of place». Tilflyttere fra Sør-Norge og andre land, urbefolkning, og andre aldersgrupper er eksempler på grupper som kan følge helt andre ruter, og dermed ha en helt annen opplevelse av stedet.

8.4 Konklusjon

Opplevelsen av stedet har en betydning for ungdommene i Bergen og Lofotens diskusjoner om saken. Stedet oppleves som et natursted der fiskeriet er viktig, og dette gjør at stedet står spesielt i kontrast til oljenæringen. På en annen side har stedet en negativ befolkningsutvikling og oppleves som usentralt. Ungdommene har en forhåpning om at oljenæringen kan endre dette. En viktig forskjell mellom casene er at ungdommene i Lofoten identifiserer seg med stedet, mens ungdommene i Bergen opplever det på avstand.

Elevene i Lofoten opplever turismen som en del av Lofotens «locale» og reiselivsnæringen regnes dermed som en aktør i debatten. I diskusjonen er konsekvenser for turismen noe det argumenteres om. Bergenselevne opplever ikke turismen som en viktig del av Lofotens «locale». Reiselivsnæringen har slik en sterkere stemme i diskusjonen lokalt, mens aktøren forsvinner helt fra diskusjonen i Bergen. Siden turismen i Lofoten regnes som liten og sesongbasert, kan dette forstås som at den gir lokalbefolkningen noe annet enn økonomisk

utbytte. Dette kan være omdømmebygging eller koblinger til det globale. Siden LoVeSe oppleves som en periferi kan koblinger til det globale bli sett på som en mulighet for sentralisering.

«For» og «mot» oljeboring er ikke en enkel dualisme for elevene i Lofoten. Elevene vil utvikle stedet, samtidig som de tar vare på naturen som de mener definerer det. Med deres opplevelse av stedet, som et hjemsted med fraflytting, er sikkerhet rundt oljeboring det viktigste. Nesten alle elevene i Lofoten sier de er «for», men at de ikke vil ha boring før det er sikkert. Besvarelsene i Bergen har et mer dualistisk preg. Her utelukker elevene alternativene i besvarelsene, og de som er i en «midt-kategori» velger ikke «side».

Det er ikke bare opplevelsen av LoVeSe som er relevant, men også opplevelsen av Nord-Norge og Norge. De ulike geografiske nivåene har en betydning fordi det setter rammer for hvordan argumentene i saken skal forstås. Nivåene har også en betydning for hvem som kan delta i diskusjonen. Argumenter om det lokale kan oppleves marginale i møte med argumenter på høyere geografiske nivå, men de kan også virke sterke om saken oppfattes som viktigst lokalt. For ungdommene i Lofoten har de geografiske nivåene spesielt stor betydning siden alle er relevant for deres stedsidentitet. Diskusjonene bærer slik preg av å være en forhandling om et felles «vi» basert på stedsidentitet. Når Nord-Norge diskuteres som en enhet, diskuterer elevene med en nordnorsk stedsidentitet. I denne oppfatningen fremstår Sør-Norge, spesielt Osloregionen, som et sentrum som utnytter periferien. Når elevene derimot er i rollen som nordmenn, oppfatter de seg selv som forvaltere av en stor oljeindustri.

Diskusjonen om oljeboring i LoVeSe utfordrer ungdommene til å definere hva som kjennetegner stedet og hva som er viktig for det. For ungdommene i Bergen er det å bli kjent med et sted langt borte og gjøre seg opp en «sense of place». For ungdommene i Lofoten er det å definere en del av egen identitet, og sette ord på rammene for deres liv. Siden lofotungdommene deler stedet med andre, fungerer dette som en sosial prosess, der de definerer hva som er felles for «oss».

Agnews begrep «location», «locale» og «sense of place» viser seg som gode for å beskrive sted som meningsfull plassering. Trekker vi et av aspektene ut av ligningen, gir ikke stedet mening. Elevene i Lofoten frykter at oljeboringen vil ødelegge for fiskeriet og turismen i LoVeSes «locale». Om oljeboringen ødelegger for fiskeriet og turismen, og ikke blir en ny del av «locale», er fremtiden til stedet uoversiktlig og ukjent. Uten «sense of place» og en forestilling av «locale» er LoVeSe bare en plassering. Forestillingen om LoVeSe er på denne måten mer

en forestilling av «space». «Space» er ukjent og udefinerbart, og gir ikke mening på samme måte som stedet (Cresswell, 2004, Tuan, 1977). Ungdommene i Lofoten kan slik miste stedet de identifiserer seg med. Masseys relasjonelle stedsbegrep har jeg også funnet hold for. Stedet handler i stor grad om hvordan mennesker og stedet konstituerer hverandre (Massey, 2005, Berg et al., 2013). I LoVeSe er dette er synliggjort ved at flere aktører åpent forsøker å definere stedet som et oljeeventyr eller som en uerstattelig naturperle. Lokalbefolkningen er midt i denne definisjonskonflikten, der ungdommene ønsker å åpne stedet mer til verden, men ikke til en hver pris.

9. Referanser

Agnew, J. A. (2015) *Place and politics – The geographical mediation of state and society*.

London: Routledge

Angell, A. S. (2010) *Oil & gas – The power of Norway*. Oslo: Findexa forlag

Barbour, R. (2007). *Doing focus groups*. London: Sage

Baxter, J. (2010). Case studies in qualitative research. I Hay, I. (Red.). *Qualitative research methods in human geography, 3. Edition* (s. 81 – 97). Ontario: Oxford university press.

Berg, N. G. & Dale, B. (2013). Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp? I Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (Red.), *Å finne sted – Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. (s. 23 - 42). Trondheim: Akademika forlag.

Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (2013). Introduksjon: Metodologiske utfordringer i stedsanalyser. I Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (Red.), *Å finne sted – Metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (s. 9 – 22). Trondheim: Akademika forlag.

Bjørnå, H. (2006). Klondyke i Hammerfest! *Stat & styring, 02, 33 - 35*.

Bradshaw, M. & Stratford, E. (2010). Qualitative research design and rigour. I Hay, I. (Red.). *Qualitative research methods in human geography, 3. Edition* (s. 69 – 80). Ontario: Oxford university press.

Brantenberg T., Hauan, M. A. & Knutsen, N. M. (1994). Myter om Nord-Norge og nordlendingen gjennom tidene. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 1: Det gjenstridige landet*. (s. 386 – 445). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S

Buillvåg, E., Espelien, A., Grünfeld, L. A., Holmen, R. H., Iversen, L. M., Nyvold, C. E. & Ovesen, S. (2012). *Lofoten, Vesterålen og Senja – Statusbeskrivelse og framtidsutsikter for lokalt og regional nærings- og samfunnsliv* (MENON-Publikasjon 33/2012). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer/barentshavet_s/ki/05_statusbeskrivelse_og_fremtidsutsikter.pdf

Børhaug, K. & Christopersen, J. (2012) *Autoriserte samfunnsbilder – Kritisk tenkning i samfunnskunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Cameron, J. (2010). Focusing on the focus group. I Hay, I. (Red.), *Qualitative research methods in human geography, 3. Edition* (s. 152 – 172). Ontario: Oxford university press
- Castree, N. (2009). Place: Connections and boundaries in an interdependent world. I Clifford, N. J., Holloway, S. L., Rice, S. P. & Valentine, G. (Red.), *Key concepts in geography, second edition* (s. 153 – 172). London: Sage
- Drivenes, E., Hauan, M. A., Niemi, E. & Wold, H. A. (1994). Den besværlige identiteten. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 1: Det gjenstridige landet.* (s. 8 - 17). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Eidheim, F. (1993) *Sett nordfra – Kulturelle aspekter ved forholdet mellom sentrum og periferi.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Eikeland, S. & Nilsen, T. (2007). Nord i petroleumsnæringens hender? *Stat & styring, 02, 36 - 41*
- Eriksen, E. O. (1994) Om å styres av søringen. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 2: Det mangfoldige folket.* (s. 328 - 336). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Eriksen, S., Fløtten, E. & Isaksen, E. (1994) Utgiverens forord. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 1: Det gjenstridige landet.* (s. 6). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Flaaten, G. & Torheim, Ø. (2014, 29. April). Behandler Taimans sak på nytt. *Bergens Tidene.* Hentet fra <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/--Behandler-Taimans-sak-pa-nytt-3108504.html>
- Flora, P., Kuhnle, S., Rokkan, S., & Urwin, D. (1999). Centres and Peripheries. I Flora, P., Kuhnle, S. & Urwin, D. (Red.), *State Formation, nation-building, and mass politics in Europe – The theory of Stein Rokkan.* (s. 108 – 121). New York: Oxford university press.
- Grindheim, J. E. (2009). Maktspill i nord. *Stat & styring, 04, 52 – 54.*
- Haukeland, J. V., & Midtgard, M. R. (2000). *Turistopplevelser i et kystlandskap – Naturromantikk og autentisitetssøking i fiskevær i Lofoten* (TØI Rapport 500/2000). Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/1d0deacaed0d98d7a8c6b73511774270.nbdigital?lang=no#1>
- Hauge, K. H. (2014, 18. desember). Kritisk demokratisk danning. Hentet fra <http://www.hib.no/forskning/om-forskning/al/lidric/>

Herod, A. (2009). Scale: The local and the global. I Clifford, N. J., Holloway, S. L., Rice, S. P. & Valentine, G. (Red.), *Key concepts in geography, second edition* (s. 217 - 235). London: Sage

Herod, A. (2011). *Scale*. New York: Routledge

Katz, C. (2009). Social systems: thinking about society, identity, power and resistance. I Clifford, N. J., Holloway, S. L., Rice, S. P. & Valentine, G. (Red.), *Key concepts in geography, second edition* (s. 236 - 250). London: Sage

Kindingstad, T. (2002). *Norges oljehistorie*. Stavanger: Wigestrands forlag

Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2009). *Focus groups – A practical guide for applied research, 4th edition*. Los Angeles: Sage

Massey, D. (1997). A global sense of place. I Barnes, T. & Gregory, D. (Red.), *Reading human geography – The poetics and politics of inquiry*. London: Arnold

Massey, D. (1998). The spatial construction of youth cultures. I Skelton, T. & Valentine, G. (Red.) *Cool places – Geographies of youth cultures*. (s. 121 – 129). London: Routledge

Massey, D. (2005). *For space*. London: Sage

NorLense. (2015). Produkter - Oljevern. Hentet 14. april 2015 fra <http://www.norlense.no/nb/produkter/oljevern>

NSD Samfunnsveven. (2013). Skolevalgsundersøkelsen. Hentet 15. september 2014 fra <http://www.samfunnsveven.no/data/valgundersokelsen/>

Paulgaard, G. (2003) Ungdom, sted og tilhørighet. I Thuen, T. (Red.), *Sted og tilhørighet* (s. 153 – 178). Kristiansand: Høyskoleforlaget

Paulson, J. (2013, 19. august). The models of communication. Hentet fra <http://thecommunicationprocess.com/models-of-communication/>

Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse – Kvalitative metoder i samfunnsfag, 3. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget

Samuelsen, G., Strøm, P., Wormdal, B. & Åsali, S. (2014, 24. Juni). Fisken skremmes bort av seismikkskyting. *Norsk rikskringkasting*. Hentet fra <http://www.nrk.no/nordnytt/fisken-rommer-ost-finnmark-1.11795710>

- Sande, A. (2013) *Slaget om Lofoten – Olje eller verdensarv?* Oslo: Akademika forlag
- Skogheim, R. & Vestby, G. M. (2010). *Kulturarv og stedsidentitet – Kulturarvens betydning for identitetsbygging, profilering og næringsutvikling*. (NIBR-rapport 2010:14). Hentet fra <http://www.nibr.no/filer/2010-14.pdf>
- Statoil. (2014). Nordområdene. Hentet 15. januar 2015 fra <http://www.statoil.com/no/ouoperations/farnorth/Pages/default.aspx>
- Statoil. (2015, 19. januar). Snøhvit. Hentet 23. april 2015 fra <http://www.statoil.com/no/OurOperations/ExplorationProd/ncs/snoehvit/Pages/default.aspx>
- Storli, I. & Wold, H. A. (1994). Naturen som ressurs og erfaringsramme. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 1: Det gjenstridige landet*. (s. 18 – 81). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Strøksnes, M. (2006). Hva skjer i Nord-Norge? *Stat & styring*, 02, 28 – 32.
- Thuen, T. (2003). Steder, grenser, tilhørigheter. Noen innledende betraktninger. I Thuen, T. (Red.), *Sted og tilhørighet* (s. 11 – 38). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Tjelmeland, H (1994). Det seinmoderne Nord-Norge – Om tenesteyting, tettsteder og tusseladdar. I Drivenes, E., Hauan, M. A. & Wold, H. A. (Red.), *Nordnorsk kulturhistorie – Bind 1: Det gjenstridige landet*. (s. 346 - 385). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S
- Tuan, Y. (1977). *Space and place – The perspective of experience*. Minneapolis: University of Minnesota press
- United Nations. (2014). Climate summit 2014. Hentet 7. mai 2015 fra <http://www.un.org/climatechange/summit/about/>
- Viken, A. (2013). Fokus på sted – fokusgruppesamtaler som metode i steds- og destinasjonsanalyser. I Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (Red.), *Å finne sted – Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. (s. 205 - 219). Trondheim: Akademika forlag
- Wennevold, S. (2010) Geografi og identitet. I Mikkelsen, R. & Sætre, P. J. (Red.), *Geografididaktikk for klasserommet – En innføringsbok i geografiundervisning for studenter og lærere*. (s. 40 – 68). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper – om fokuserade gruppintervjuer som undersøkingsmetode*. Lund: Studentlitteratur

10. Vedlegg

Vedlegg 1: Forenklete informantprofiler.

Lofoten – Intervju med gruppe 1			
Informant	For eller mot oljeboring	For eller mot konsekvensutredning	Når kan det utvinnes petroleum?
A1	For		Starte prosessene nå
B1	For		Nå
C1	Mot	For	Når oljen kan brukes til noe annet
D1	Mot	For	Heller senere
E1	Nøytral		Når det er sikkert
F1	For		

Lofoten – Intervju med gruppe 2			
Informant	For eller mot oljeboring	For eller mot konsekvensutredning	Når kan det utvinnes petroleum?
A2	For	Usikker	Når det er sikkert
B2	For	For	Når det er sikkert
C2	For	For	Når det er sikkert
D2	For		Kan være problematisk å vente
E2	For		Når det er sikkert

Bergen – Intervju med gruppe 3			
Informant	For eller mot oljeboring	For eller mot konsekvensutredning	Når kan det utvinnes petroleum?
A3	Mot	Helt greit å ha	Aldri
B3	For		Nå, uten tvil
C3	Både og		Vet ikke
D3	Både og		Vet ikke
E3	Mot		Aldri, men kommer til å skje uansett

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Hvilke trusler har vi mot miljøet i dag?

- Hva er den største?
- Hva er den største for verden, for Norge, og lokalt?

Hva betyr det å passe på miljøet? Er vi (i Norge) flinke til å passe på miljøet?

- Hva betyr bærekraftig utvikling? Hva kan Norge gjøre for å ha en bærekraftig utvikling?

Hvem har ansvar for utviklingen i norsk gass- og oljenæring?

Kan dere forklare konflikten om oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja? Hvilke argumenter har dere for oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja? Hvilke argumenter har dere mot?

- Bør regjeringen åpne for å hente ut olje og gass på norsk sokkel utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja?

Hvordan kan man påvirke bestemmelsen om oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja?
Hvordan kan det løses?

Hvordan ser fremtiden ut om vi velger å bore i LoVeSe? Hvordan ser fremtiden ut om vi lar være?

Lærer dere om slike problemstillinger på skolen (Nå eller tidligere)?

- Leser dere aviser, nettaviser eller ser nyhetssendinger på TV?